

การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

ADMINISTRATION ACCORDING TO THE FOUR IDDHIPĀDA IN THE BASIC
EDUCATION INSTITUTES UNDER THE OFFICE OF KALASIN
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA II

พระมหาวิฑฒน์ วิฑฒนเมธี (จันทรเต็ม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

พระมหาวิฑูรย์ วิฑูรย์เมธี (จันทร์เต็ม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

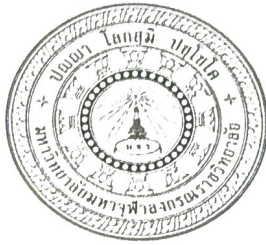
Administration According to the four Iddhipada in the Basic
Education Institutes Under the office of Kalasin
Primary Education Service Area II

Phramaha Witthawat Wiwatthanameti (Chantem)

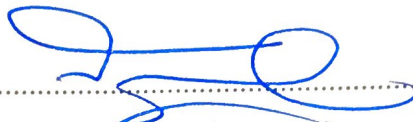
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

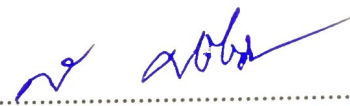
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

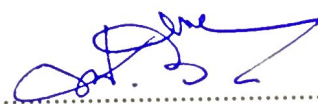
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิภิไธย, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

..... กรรมการ
(รศ.ดร.สำเริง ยुरชัย)

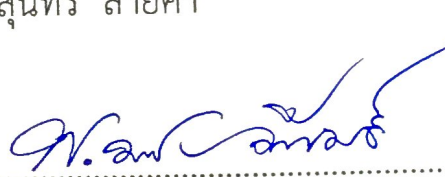

..... กรรมการ
(พระครูสโมธานเขตคณารักษ์, ดร.)

..... กรรมการ
(ดร.สุนทร สายคำ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูสโมธานเขตคณารักษ์, ดร.
ดร.สุนทร สายคำ
..... ประธานกรรมการ
..... กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระมหาวิวัฒน์ วิวฑฒนเมธี)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒
- ผู้วิจัย** พระมหาวิวัฒน์ วิวพัฒน์เมธี (จันทร์เต็ม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระครูสโมธานเขตคณารักษ์, ดร., ป.ธ. ๔, พธ.บ. (ศาสนา),
M.A. (Philosophy), รป.ม. (บริหารรัฐกิจ),
Ph.D. (Social Sciences), ประ.ด. (การบริหารการศึกษา)
 - : ดร.สุนทร สายคำ, อส.บ. (วิศวกรรมไฟฟ้า),
ป.บัณฑิต วิชาชีพระ (ป.วิชาชีพครู), ศษ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา),
พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ระเบียบการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน ๓๐๔ คน สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น และวิธีจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น .๘๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test) การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน และครูผู้สอน จำนวน ๑๐ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๒๐ คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ และโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ

๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานพบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางในการพัฒนาส่งเสริมการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรักและความเอาใจใส่การปฏิบัติหน้าที่ ๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ควรมีความเพียรพยายามในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาวะ ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ควรเอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการภาระงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

Thesis Title : Administration According to the four Iddhipāda in the Basic Education Institutes Under the office of Kalasin Primary Education Service Area II

Researcher : Phramaha Witthawat Wiwatthanameti (Chantem)

Degree : Master of Arts (Buddhist Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

- : Phrakhru Samothankhetkanarak, Dr., Pali IV, B.A. (Religion), M.A. (Philosophy), M.P.A. (Political Administration), Ph.D. (Social Sciences), Ph.D. (Educational Administration)
- : Dr. Sunthon Saikham, B.Ind.Tech. (Electrical Engineering) Grad.Dip. (Teaching Profession), M.Ed. (Educational Technology), Ph.D. (Buddhist Educational Administration)

Date of Graduation : February 27, 2019

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the conditions of the administration based on IV Iddhipada-dhamma (Pāli: iddhipāda, path of accomplishment) in the basic education institutes; 2) to compare the opinions of the samples towards the administration based on IV Iddhipada-dhamma in the basic education institutes; 3) to study the ways to develop the administration based on IV Iddhipada-dhamma in the basic education institutes. In this mixed method research, the samples of its quantitative study included 304 of educational administrators and teachers, selected by means of Stratified Random Sampling and Lottery. The tool used in this stage was the questionnaire with its reliability value of .86 and the statistics used in the data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and f-test. The target samples used in the qualitative study included 10 educational administrators and 10 teachers, selected by Purposive Sampling and the interview was used to collect the data in this process before the obtained data were interpreted by the descriptive analysis.

The research results were as follows:

1) The mean score of the conditions of the administration based on IV Iddhipada-dhamma in the basic education institutes in overall was at a high level. In the study of all aspects, the highest score can be seen in that of 'Educational institute administration based on Citta (thoughtfulness)', followed by 'Educational institute administration based on Vīmaṃsā (investigation)', 'Educational institute administration based on Viriya (energy)' and 'Educational institute administration based on Chanda (aspiration)' respectively.

2) The statistic scores in overall and studied aspects of the comparison of the opinions of the samples towards the administration based on IV Iddhipada-dhamma in the basic education institutes, classified by the samples' personal factors: position, education and working experiences were different with the statistical significance level of .01. This accepted the set hypothesis.

3) The ways to develop the administration based on IV Iddhipada-dhamma in the basic education institutes are that 1) in educational institute administration based on Chanda, the meeting of work encouragement to the personnel should be organized; 2) in educational institute administration based on Viriya, the budget raising should be diligently managed and is adequate the administrative burden; 3) in educational institute administration based on Citta, the policy and plan determination in learning management for the student development should be carefully taken in account; 4) in educational institute administration based on Vīmaṃsā, the policy and plan determination in workload administration should be most effective.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก พระครูสุโมธารเขตคณารักษ์,ดร. ประธานกรรมการที่ปรึกษา ดร.สุนทร สายคำ กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์รวมทั้งตรวจแก้ไขตลอดเวลาในการดำเนินการจัดทำ วิทยานิพนธ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดีตามระเบียบวิธีการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและถือเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ประธานกรรมการสอบ และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำแนะนำและแนวทางในการ ปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งขอขอบพระคุณ พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ.ดร. เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส,ดร. ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ บึงมุ่ม ดร.สมปอง ขาสิงห์แก้ว ดร.สังวาลย์ เพ็ญยะ ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยให้คำแนะนำแก้ไขให้สมบูรณ์ และสำเร็จได้ ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้ศึกษา และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาที่ศึกษาที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการ ตอบแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย และขอขอบคุณในมิตรจิตเพื่อนนิสิต ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาทุกรูป/คน ที่ให้กำลังใจ และช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็น เครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้ประสพวิชาความรู้ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ด้วย ความเคารพและสำนึกในบุญคุณเป็นอย่างยิ่ง

พระมหาวิวัฒน์ วิวadhanเมธิ (จันทร์เต็ม)

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
PHRAKHURU SAMOTHNKETHANARAK, PALI IV,	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
B.A. (RELIGION), M.A. (PHILOSOPHY),	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
PH.D. (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
DR. SUNTHON SAIKHAM, B.I. (BACHELOR OF INDUSTRIAL)	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
DEFINED.	
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑	๑
บทนำ	๑
บทที่ ๒	๑๐
บทที่ ๓	๖๔
บทที่ ๔	๗๒
บทที่ ๕	๙๗
บรรณานุกรม	๑๐๕
ภาคผนวก	๑๑๓
	๑๑๑

ภาคผนวก ก.	๑๑๑
ภาคผนวก ข.	๑๒๕
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย	๑๒๕
	๑๒๗
ภาคผนวก ค.	๑๒๗
หนังสือขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย	๑๒๗
ภาคผนวก ง	๑๓๓
ภาคผนวก จ.	๑๔๑
หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๔๑
	๑๔๓
ภาคผนวก ฉ.	๑๔๔
หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (TRY OUT)	๑๔๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๓

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๓๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้นปกติ เช่นที่.ส. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ที่ขนิณาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค	(ภาษาไทย)

ที่.ปา. ไทย ๑๑/๒๓/๒๓๓; อภิ.วิ. ไทย ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

ส.ม. ไทย ๑๙/๘๘๙-๘๙๘/๔๒๗.

อภิ.วิ. ไทย. ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

อภิ.วิ. ไทย.๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

ที่.ปา. ไทย ๑๑/๒๓/๒๓๓; อภิ.วิ. ไทย ๓๕/๕๐๕/๒๙๒.

ส.ม. ไทย ๑๙/๘๘๙-๘๙๘/๔๒๗.

ที่.ม.ไทย ๑๐/๑๗๙/๑๒๗.

ที่.ม.ไทย ๑๐/๒๘๗/๒๑๘.

ขุ.ชา. ไทย ๒๘/๒๔๐/๘๖.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าของประเทศชาติ สถานศึกษาจึงเปรียบเสมือนบ้านหลังใหม่ที่หล่อหลอมเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นสถานศึกษาที่ดีต้องสามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจให้เป็นผู้มีทักษะความรู้ ควบคู่คุณธรรมจริยธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตราที่ ๕๔ วรรค ๓ ตรไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐาน^๑

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ โดยในหมวด ๑ มาตราที่ ๖ ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข^๒ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายในการสนับสนุนให้นาหลักพุทธธรรมทางศาสนาบูรณาการกับการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและผู้สอนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานแก่ ฯพณฯ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก, ๖ เมษายน ๒๕๖๐, หน้า ๑๔.

^๒ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒, หน้า ๑.

เนื่องในโอกาสเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔ ความตอนหนึ่งว่า “การปฏิรูปการศึกษาไม่ใช่จะลอกเลียนแบบต่างประเทศมาทั้งหมด ให้นำองค์ความรู้ทางด้านศาสนาพุทธและขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทยเข้ามาประสมประสานด้วย...”^๓

สถานศึกษาทำหน้าที่เป็นแหล่งบ่มเพาะวิชาความรู้ ทักษะชีวิต ปลุกฝังและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบวินัย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยมอันดีแก่เยาวชนผู้ซึ่งจะเจริญเติบโตไปเป็นอนาคตของชาติ เพราะประเทศที่มีทรัพยากรมนุษย์สูงทั้งคุณภาพและปริมาณย่อมสามารถสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศชาติของตนได้เป็นอย่างดี^๔ จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาก็เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพทักษะชีวิตของผู้เรียน การบริหารสถานศึกษาอันเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้นำในการกำหนดนโยบายและวางแผนงานในการพัฒนาสถานศึกษาในทุกมิติ ผู้บริหารจึงควรได้นำเอาหลักพุทธธรรม คือหลักอิทธิบาท ๔ ประการ คือ^๕ ๑) ฉันทะ ๒) วิริยะ ๓) จิตตะ ๔) วิมังสา อันเป็นหลักธรรมสำคัญที่เป็นเครื่องมือนำสู่ความสำเร็จสำหรับนักบริหาร มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษา ในขอบข่ายภาระงานทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้การบริหารงานสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

ผู้วิจัยอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มองเห็นว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้และความเข้าใจในเรื่องการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงานในทุกมิติ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่บุคลากรในสถานศึกษา ตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่ง

^๓ วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินวาศ, “หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”, วารสารศึกษาศาสตร์, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ (พฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐): ๖๕.

^๔ กรมพลศึกษา, กิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส ออฟ เซ็ท กราฟฟิคดีไซน์, ๒๕๕๓), บทนำ.

^๕ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๘๙-๘๘๘/๔๒๗.

การบริหารงานโดยใช้หลักคุณธรรมเป็นเครื่องมือ ด้วยมุ่งหมายให้ข้าราชการยึดหลักธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม^๖ เพื่อเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าของประเทศชาติต่อไป

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการนำเอาหลักพุทธธรรมอันได้แก่หลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นพุทธวิธีในการบริหารโดยยึดหลักธรรมมาปฏิบัติเป็นสำคัญ มาบูรณาการใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพราะหลักอิทธิบาท ๔ นั้น เป็นคุณธรรมสำหรับคนทำงาน เป็นรากฐานนำสู่ความสำเร็จ^๗ หรือแปลง่ายๆว่าทางแห่งความสำเร็จ^๘ เปรียบเสมือนบันไดก้าวสู่ความสำเร็จ ๔ ขั้น ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจในงาน) วิริยะ (ความขยันหมั่นเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่ในงาน) วิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญหาเหตุและผล) และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อจักเป็นข้อมูลสารสนเทศใหม่นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๑.๒ ปัญหาของการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ อยู่ในระดับใด

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานของบุคลากร แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

^๖ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา: เพื่อคุณภาพการศึกษา เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, การทำงานที่เป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๔.

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในขอบเขตภาระงานทั้ง ๔ ด้าน^๙ คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป โดยการนำหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎกมาบูรณาการใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้าน^{๑๐} ดังนี้

- ๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ
- ๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ
- ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ
- ๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๔.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๑,๔๖๑ คน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๑.๔.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

^๙ กระทรวงศึกษาธิการ, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๐), หน้า ๓๕.

^{๑๐} อภิ.วิ. (ไทย). ๓๕/๕๐๕/๒๕๖๒.

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ จำนวน ๓๐๔ คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซี และมอร์แกน (R.v.Krejcie. & D.W.Morgan) และชุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) ตามตำแหน่งหน้าที่ และเทียบสัดส่วนตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน ได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มย่อย โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

๑.๔.๒.๓ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๒๐ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๔.๓.๑ ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพและปัจจัยส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์ โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๑.๔.๓.๒ ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในขอบเขตภาระงานทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป^{๑๑} โดยการนำหลักอิทธิบาท ๔ ในพระไตรปิฎกมาบูรณาการใช้ในการบริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ประกอบด้วย ๔ ด้าน^{๑๒} ดังนี้

- ๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ
- ๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ
- ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ
- ๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

^{๑๑} กระทรวงศึกษาธิการ, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐, หน้า ๓๕.

^{๑๒} อภิ.วิ. (ไทย).๓๕/๕๐๕/๒๕๖๒.

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเอาพื้นที่การศึกษา คือ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๑๖๙ แห่ง

๑.๔.๕ ขอบเขตระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๑ รวมระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๕.๑ บุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นในเรื่องการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นในเรื่องการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ บุคลากรในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นในเรื่องการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

๑.๖.๑ การบริหาร หมายถึง การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ทั้ง บุคลากร วัสดุ และงบประมาณ มาจัดการโดยใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้ภาระงานสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย

๑.๖.๒ หลักอิทธิบาท ๔ หมายถึง หลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ เปรียบเสมือนบันไดก้าวสู่ความสำเร็จ ๔ ขั้น คือ

๑) ฉันทะ (ความพอใจ) คือ ความใส่ใจรักในสิ่งที่ทำ มีศรัทธาและเคารพรักในวิชาชีพ มีอุดมการณ์ หมั่นสร้างพลังบวกในการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่องาน และบริบทของการทำงาน

๒) วิริยะ (ความพากเพียรพยายาม) คือ ความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นๆ ด้วยความพยายาม พุ่เมทแรงกายแรงใจใฝ่ศึกษาการเรียนรู้ ฝึกฝนปฏิบัติจนกว่าจะประสบผลสำเร็จ เพียรพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อประสิทธิภาพของงานที่ตามมา

๓) จิตตะ (ความเอาใจใส่) คือ การใส่ใจในงานที่ทำ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไปในเรื่องอื่นๆ มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ ทำด้วยความจริงจังและจริงจัง พิจารณาให้เห็นถึงรายละเอียดของงานนั้นๆ อย่างถี่ถ้วน

๔) วิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ) คือ การใช้ปัญญา พิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล โดยอุบายอันแยบคาย ศึกษาเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา นำองค์ความรู้ต่างๆ มาคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการปัญหา

๑.๖.๓ การบริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท ๔ หมายถึง การนำเอาหลักอริยบท ๔ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้ครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป ด้วยแนวทางการบริหาร ๔ ด้าน คือ

๑) การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ หมายถึง ภาระบวรการทำงานตามหลักฉันทะ คือ ต้องมีศรัทธา มีความรักและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ มีอุดมการณ์ในการทำงาน หมั่นสร้างพลังบวกให้กับตนเอง ไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาศักยภาพของตน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารสถานศึกษา

๒) การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ หมายถึง ภาระบวรการทำงานตามหลักวิริยะ คือ ต้องมีความขยันหมั่นเพียร ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจ และกำลังสติปัญญาในการทำงาน เพียรพยายามพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อประสิทธิภาพของการบริหารงานในสถานศึกษาที่ตามมา

๓) การบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ หมายถึง ภาระบวรการทำงานตามหลักจิตตะ คือ ความใส่ใจในงานที่ทำ มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ ทำด้วยความจริงจังและจริงจัง ใส่ใจในรายละเอียดของภาระงานต่างๆ ในสถานศึกษาให้ครอบคลุม

๔) การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา หมายถึง ภาระบวรการทำงานตามหลักวิมังสา คือ การใช้สติปัญญาในการบริหารงานอย่างรอบคอบ มีสติ ไม่ประมาทในการตัดสินใจ คิดวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของงานต่างๆ ก่อนนำไปสู่การลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อภาระงานในสถานศึกษา

๑.๖.๔ สภาพการบริหารตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษา หมายถึง ระดับปฏิบัติการในการนำเอาหลักอริยบท ๔ มาบูรณาการใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษา

๑.๖.๕ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานที่จัดการเรียนการสอนในระดับขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งหมายจัดการเรียนการสอนทักษะวิชาการ และความรู้ทั่วไป เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๑.๖.๖ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ หมายถึง หน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

๑.๖.๗ ตำแหน่งหน้าที่ หมายถึง หน้าที่การงานของบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยจำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

๑.๖.๘ ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต ๒

๑.๖.๙ ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่หลักในการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

๑.๖.๑๐ วุฒิการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย หรือสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท จนถึงระดับปริญญาเอก

๑.๖.๑๑ ประสบการณ์การทำงาน หมายถึง ระยะเวลาหรือประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ มีประสบการณ์น้อยกว่า ๕ ปี กลุ่มที่ ๒ มีประสบการณ์ ๖-๑๐ ปี และกลุ่มที่ ๓ มีประสบการณ์มากกว่า ๑๐ ปีขึ้นไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต ๒ ได้ข้อมูลพื้นฐานการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมคุณภาพสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป

๑.๗.๒ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ได้ข้อมูลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๑.๗.๓ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาฬสินธุ์เขต ๒ ได้แนวทางการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา สำหรับนำไปเป็นแนวทาง
ในการพัฒนาส่งเสริมสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

๑.๗.๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ผู้วิจัยนำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๒ หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา
- ๒.๓ หลักการ แนวคิด และองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๔ หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา
 - ๒.๔.๑ การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ
 - ๒.๔.๒ การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ
 - ๒.๔.๓ การบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ
 - ๒.๔.๔ การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา
- ๒.๕ บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ หลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับการบริหาร

คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร แยกศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำ ไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กรเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารงานที่ดีเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าขององค์กร การวินิจฉัยสั่งการแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะความสามารถของผู้บริหาร การบริหารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมทุกยุคสมัย เพราะการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ในทุกบริบทของสังคมย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารทั้งสิ้น

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการบริหาร มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายการบริหารไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหมายถึง การปกครอง เช่นการบริหารส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดการบริหารธุรกิจ เป็นต้น^๑

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่าการบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือใน วันอาสาฬหบูชาเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา อย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^๒

ยูท ไถยวรรณ ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ กลุ่มบุคคลหรือบุคคลที่ทำหน้าที่วางแผนให้คนอื่นทำงานแทน โดยอาศัยใช้ศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย (Goal) ข้อกำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารต้องอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยการบริหาร (FactorManagement) ด้วย^๓

วิจิตร ศรีสะอ้าน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร เป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันเพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ของการบริหาร ก็คือการประสานความพยายามของคนเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานตามเป้าหมายที่วางไว้^๔

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นามิบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๐๙.

^๒ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ. ๙, Ph.D.), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^๓ ยูท ไถยวรรณ, การบริหารการผลิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^๔ วิจิตร ศรีสะอ้าน, เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและระบบการบริหารการศึกษา เล่ม ๑ หน่วยที่ ๑- ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๑), หน้า ๑๙.

กิตติมา ปรีดีติลก ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารคือ กระบวนการสั่งการและควบคุม กิจกรรมของสมาชิกในองค์การรูปนัย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำให้เป้าหมายและจุดมุ่งหมายของ สถาบันสำเร็จผล^๕

ชาญชัย อาจิณสมาจาร ได้ให้ความหมายของการบริหารตามแบบของโมลแมน (Moehlman) ไว้ว่า การบริหารคือ การกระทำหรือกระบวนการทุกอย่างที่ต้องการทำให้ นโยบายและวิธีการมีประสิทธิภาพ^๖

ศจี อนันต์นพคุณ ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป นำทั้งศาสตร์และศิลป์ มาใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยการบริหารอย่างเหมาะสมและใช้กระบวนการบริหารอย่างมีระบบ^๗

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารคือ การกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^๘

เฮอเบิร์ต เอ ไชมอน (Herbert A. Simon) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จโดยที่ผู้บริหารมักจะไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะเพื่อทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกไว้แล้ว นอกจากนี้ไชมอน ยังได้กล่าวย้ำเพิ่มเติมว่า นโยบายการขยายความของการบริหารอันสามารถที่จะทำให้ชัดเจนขึ้นอีกนั่นก็คือ กิจกรรมความร่วมมือของกลุ่มที่ต้องการประสบผลสำเร็จต่อส่วนรวม^๙

เชพแมน (Chapman) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไป ข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership) การแนะแนว (Guiding) และการกระตุ้น (Motivative) ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวม

^๕ กิตติมา ปรีดีติลก, **ทฤษฎีบริหารองค์กร**, (กรุงเทพมหานคร: ธนะการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๔.

^๖ ชาญชัย อาจิณสมาจาร, **การบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๗.

^๗ ศจี อนันต์นพคุณ, **กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ**, (สงขลา: ชลบุตรกราฟฟิค, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

^๘ มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^๙ Simon, Smithburg &Thompson, Public Administration, 14th ed. (New York : Alfred A.Knope, 1971), p.3.

ไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring) การสื่อสาร (Communicating) การวางแผน (Planning) และการจัดการ (Management)^{๑๐}

เฮลลรีเกิล (Hellriegel) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า Management หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๑๑}

เดล โยเดอร์ (Dale Yoder) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารคือการนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจกรรมที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๑๒}

โฮล (Holt) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหารเป็นศิลปะของการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งพร้อมด้วยกระบวนการวางแผน การจัดการ การเป็นผู้นำและการควบคุม^{๑๓}

จากการศึกษาความหมายและคำจำกัดความของการบริหารตามทัศนะของนักวิชาการทั้งหลายทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการเพื่อให้ภาระงานต่างๆ เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ การบริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญขององค์กรในทุกมิติ และยังเป็นปัจจัยหลักที่ชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารที่ดีย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าขององค์กร การวินิจฉัยสั่งการแสดงให้เห็นถึงสมรรถนะความสามารถของผู้บริหาร ผลสัมฤทธิ์ของงานที่ออกมาแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการบริหาร

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการบริหาร นักวิชาการหลายท่าน ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเชิงพุทธว่า การบริหารที่ดี ผู้บริหารควรมีหลัก ๔ อย่าง^{๑๔} คือ

^{๑๐} เชพแมน (Chapman), อังถึงโน, เมย์ อำนวยการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนารักษ์ อำเภอชาวนารักษ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓.

^{๑๑} Hellriegel, Management (third edition, Addison : Wesley Publishing Company .lmc., 1982), p.6.

^{๑๒} Dale Yoder, Personnel Principles and Policies, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p.7.

^{๑๓} โฮล (Holt), อังถึงโน, เมย์ อำนวยการบริหาร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

- ๑) จักขุมา (วิสัยทัศน์)
- ๒) วิธูโร (วางแผนรอบครอบ)
- ๓) นิสสยสัมปันโน (รอบรู้คน งาน สถานที่)

สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์ กล่าวว่า การบริหารเชิงพุทธ หมายถึง การแสดงหลักความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติเพื่อนำมาปฏิบัติในชีวิต และการแสดงหลักปฏิบัติ ตามแนวทางสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” เป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตนมุ่งผลสำเร็จ คือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้^{๑๕}

สมยศ นาวิการ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารงานไม่ว่าจะเป็นรูปแบบผู้นำโครงสร้างระบบราชการและหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การแห่งหนึ่งสามารถนำมาประยุกต์ไปใช้กับองค์การ เรียกว่า วิธีที่ดีที่สุด (one best way) อย่างไรก็ตามผู้บริหารในแต่ละองค์การจะเผชิญกับสถานการณ์เฉพาะที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง ไม่มีหลักสากลใดที่สามารถใช้ได้กับทุกปัญหาผู้บริหารต้องศึกษาการบริหาร โดยมีประสบการณ์จากกรณีศึกษา (case study) จำนวนมาก และวิเคราะห์ว่าวิธีการใดที่สามารถใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ^{๑๖}

เด่น ชะเนติยง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ กล่าวคือ การบริหารจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพราะมีองค์ประกอบของความรู้ (knowledge) มีหลักเกณฑ์ (principle) และทฤษฎี (theory) ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นศาสตร์ทางสังคมซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกันกับวิชาจิตวิทยาสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ ส่วนในทางปฏิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะนำความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องศิลปะ ดังนั้น นักบริหารที่เก่งต้องมีศาสตร์และศิลปะ^{๑๗}

เสนาะ ตีเยาว์ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของการบริหาร ๕ ลักษณะ^{๑๘} คือ

- ๑) การบริหารเป็นการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน หมายความว่า การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคม คือ อาศัยกลุ่มคนที่รวมกันทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ ผู้บริหาร

^{๑๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริการ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๘-๔๓.

^{๑๖} สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์, **หัวใจพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: ประชาอุทิศ ราษฎร์บูรณะ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๐.

^{๑๗} สมยศ นาวิการ, **การบริหารตามสถานการณ์**, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๙.

^{๑๘} เด่น ชะเนติยง, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๕๒.

^{๑๙} เสนาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑-๒.

จะต้องรับผิดชอบให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่น มิฉะนั้นจะทำงานไม่สำเร็จสาระสำคัญของการบริหารในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีสิ่งต่างๆเหล่านี้ คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ดี มีความเป็นผู้นำและสามารถทำงานเป็นทีมได้ มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้หากมีการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์และมีความสามารถทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้

๒) การบริหารทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนจึงจะทำให้สำเร็จลงได้ เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ เป้าหมายต้องสูงแล้วสามารถทำให้สำเร็จ เป้าหมายสูงเกินไปก็ทำให้สำเร็จไม่ได้ เป้าหมายต่ำเกินไปก็ไม่ท้าทายไม่มีคุณค่า ประการที่สองการจะไปถึงเป้าหมายจะต้องมีระบบงานที่ดีมีแผนงานที่มีประสิทธิภาพ ประการสุดท้ายจะต้องระบุเวลาที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

๓) การบริหารเป็นการสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ คำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนด ส่วนคำว่า ประสิทธิภาพ หมายความว่า ทำงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดหรือเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด การทำงานให้สำเร็จอย่างเดียวไม่พอแต่จะต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ประหยัดอีกด้วย การทำให้ได้ทั้งสองอย่างคือ งานบรรลุผลตามที่ต้องการและการใช้ทรัพยากรต่ำสุดจึงเป็นความสมดุลระหว่างประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

๔) การบริหารเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าเราอาศัยในโลกที่มีทรัพยากรจำกัดการใช้ทรัพยากรต่างๆ จึงต้องตระหนัก ๒ ข้อใหญ่ๆคือ เมื่อใช้ทรัพยากรใดไปแล้วทรัพยากรนั้นจะหมดสิ้นไปไม่สามารถกลับคืนมาใหม่ได้ และจะต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมอย่าให้เกิดสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นการบริหารกับเศรษฐศาสตร์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาถึงการกระจายการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไร ส่วนผู้บริหารในองค์การจะต้องผลิตสินค้าและบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕) การบริหารจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องสามารถคาดคะเนเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารของนักวิชาการทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน มีการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นเป็นตอน มีการวางแผนงาน การจัดองค์การ การมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน การติดตามวัดผลประเมินผล ผู้บริหารต้องฉลาดในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทักษะวิชาการ ประสิทธิภาพทำงาน และวิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่บ่งชี้ถึงความสำเร็จขององค์การ ผู้บริหารต้องมีการตื่นตัว เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อนำ

องค์ความรู้หลักการแนวคิดและทฤษฎีใหม่ๆ ไปปรับหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและบริบทแวดล้อม สิ่งเหล่านี้คือศาสตร์และศิลปะของผู้บริหาร ดังนั้น นักบริหารที่เก่งล้วนต้องมีศาสตร์และศิลปะในการบริหาร

๒.๑.๓ ปัจจัยเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

จันทราณี สงวนนาม กล่าวไว้ว่า ปัจจัยที่สำคัญของการบริหารมีอยู่ ๔ ประการ ซึ่งรู้จักกันในนามของ 4 M ได้แก่^{๑๙}

๑. คน (Man) ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในองค์การที่ร่วมกันทำงาน
๒. เงิน (Money) ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการบริหารทุกๆ ส่วนขององค์การ
๓. วัสดุสิ่งของ (Materials) ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ
๔. การจัดการ (Management) ได้แก่ การบริหารงานองค์การของผู้บริหาร

เมย์ อำนวนยพันธ์วิไลย์ กล่าวว่า ปัจจัยขั้นพื้นฐานในการบริหารงาน เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องนำมาเข้าสู่กระบวนการของ การบริหารในแต่ละองค์การ เพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้คือทั้ง ๔ ประการจะต้องเกื้อหนุนหรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่ถ้าจะพิจารณาในแต่ละ ประการแล้ว คน (Man) นับได้ว่าเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุด เพราะคนเป็นผู้ใช้หรือบริหาร เงิน วัสดุ สิ่งของและการดำเนินงานทุกอย่างในองค์การ ดังที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ได้กล่าวไว้ว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทุกชนิด^{๒๐}

ประทาน คงฤทธิศึกษากร ได้สรุปปัจจัยของการบริหารไว้ ๔ อย่าง^{๒๑} ได้แก่

- ๑) องค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
- ๒) คนทำงาน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
- ๓) ทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน

^{๑๙} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**, ม.ป.ท., หน้า ๒๘.

^{๒๐} เมย์ อำนวนยพันธ์วิไลย์, “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒.

^{๒๑} ประทาน คงฤทธิศึกษากร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

๔) การจัดการ ในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่น และบรรลุวัตถุประสงค์

สมคิด บางโม ได้อธิบายถึงปัจจัย หรือองค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อการจัดการ ไว้ ๓ ประการ^{๒๒} คือ

๑) วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิตต้องรู้ว่า จะผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหาไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหารการดำเนินงานต่าง ๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

๒) ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือเพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ ๔M คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖ M ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

๓) มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ M หรือ ๖ M ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือ กล่าวได้ว่าจะต้องมีระบบของการทำงานร่วมกัน และที่เกิดขึ้นจริง ๆ ด้วย การนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

จากการศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับการบริหารของตามทัศนะของนักวิชาการทั้งหลาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สิ่งสำคัญที่เป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการบริหารงาน ต้องมีทรัพยากรสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร ดังนี้

๑) คน (Man) ผู้ลงมือปฏิบัติ ทั้งการวางแผนงาน การดำเนินการ การติดตามวัดผล ประเมินผล งานต่างๆจะสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ คนถือเป็นตัวแปรสำคัญยิ่ง

๒) เงิน (Money) ในบริบทของสังคมปัจจุบัน การปฏิบัติงานจะราบรื่น ล้วนต้องใช้เงินเป็นตัวหล่อเลี้ยง สนับสนุนเพื่อให้บริบทต่างๆของงานให้ดำเนินไปได้

๓) วัสดุอุปกรณ์ (Material) เครื่องมือทั้งหลายที่ใช้ในงานปฏิบัติงาน ผลสัมฤทธิ์ของงานที่ปรากฏออกมาจะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อย ช้าหรือเร็ว คุณภาพและขีดความสามารถ ของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ปฏิบัติงานถือเป็นตัวแปรสำคัญ

๔) การจัดการ (Management) กระบวนการในการบริหารจัดการต่างๆ เริ่มต้นแต่การ

^{๒๒} สมคิด บางโม, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒-๖๓.

วางแผนงาน นำสู่การลงมือปฏิบัติการจริง ภาระงานต่างๆหากมีการบริหารจัดการที่ดีย่อมมีโอกาสสำเร็จสูง การบริหารจัดการที่ดีจึงเปรียบเสมือนการปิดประตูกันความล้มเหลว

๒.๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายท่านได้แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต)^{๒๓} ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารว่า นักบริหารจะต้องมีหน้าที่ในการบริหาร ๕ ประการ ตรงกับคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารของกูลิค และเออร์วิค (Gulick L. and Urwick) โดยได้ให้แนวคิดไว้ ดังนี้

P คือ Planning หมายถึง การวางแผนซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์การ ซึ่งเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร ซึ่งเป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการซึ่งเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามแผนผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล ซึ่งเป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาในองค์กร

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละคนและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๒๔}

^{๒๓} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๒-๖.

^{๒๔} พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

นภดล เสงเจริญ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพว่าเป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารหรือการจัดการ จึงมีอยู่ ๓ ส่วน ได้แก่ การบริหารตน การบริหารคน และการบริหารงาน^{๒๕} อธิบายได้ดังนี้

๑) การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิตที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานทางเศรษฐกิจโดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับ ผู้นำ เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิธราชธรรม สัปปุริสธรรม เป็นแนวทางประพฤติและเป็น หลักในการปฏิบัติงาน มีความรอบรู้ทางวิชาการและวิชาชีพและต้องพัฒนาตนให้เกิดความรู้สูง มี ความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางานปรับตัว ปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์และผลสำเร็จของงานมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้าง ยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีความอดทนและมองโลกในแง่ดี ปรับวิธีการทำงานอย่างเท่าทันเหตุการณ์ ทำงานเชิงรุก ทำงานล่วงหน้า และคู่ขนานสร้างความเชื่อถือ และมีความเที่ยงตรง

๒) การบริหารคน มีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ๔ กลุ่ม คือ ความสัมพันธ์ กับผู้บังคับบัญชา ทำให้ได้รับความเชื่อถือและปฏิบัติงานตามประสงค์ โดยต้องมีความจริงใจซื่อตรงและรู้จักการทำความเข้าใจคำสั่ง ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา โดยมีความเที่ยงธรรมให้เวลาให้ โอกาส ให้อภัย ให้ข้อเสนอแนะช่วยเหลือแก้ปัญหา มีความเข้าใจในความแตกต่างของคนความสัมพันธ์ กับเพื่อนร่วมงาน ต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนร่วมงานด้วยความรู้สึกเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักประสานงานประสานใจด้วยความนุ่มนวลนอบน้อม แน่วแน่และหนักแน่น การท างานมีความ ยืดหยุ่นเกิดความรู้สึกประสานได้อย่างคล่องตัว ความสัมพันธ์กับประชาชนต้องทราบปัญหาความ ต้องการของประชาชนให้ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง โดยข้าราชการที่ดีต้องรู้จักสำนึกในการ บริกรประชาชนไม่ใช่บริการแต่พวกเดียวกัน

๓) การบริหารงาน นอกจากบริหารตนและบริหารคน การบริหารงานมีความสำคัญมาก องค์ประกอบของการบริหารงานหรือ POSDCORB เป็นหลักพื้นฐานของการบริหาร P ตัวแรกคือ Planning การวางแผน แผนวางแล้วต้องนำไปปฏิบัติ O คือ Organizing การจัดองค์การการจัดโครงสร้าง การวางจัดวางระบบงานต่างๆ S คือ Staffing การจัดหาบุคลากรการสรรหาบุคลากรเข้ามาทำหน้าที่ การใช้คนให้ตรงกับงาน D คือ Directing การบริหารจัดการการกำกับดูแลทรัพยากรการบริหารโดยเฉพาะงบประมาณ Co คือ Coordinating การประสานงานการประสานสัมพันธ์ รวมถึง Communication การติดต่อสื่อสาร R คือ Reporting การรายงานการตรวจสอบกลับกรอง สุดท้าย

^{๒๕} นภดล เสงเจริญ, เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ข้าราชการ , ๒๕๔๖), หน้า ๒๓-๒๔.

B คือ Budgeting เป็นกรอบในการบริหารงานแบบกว้างๆ ในปัจจุบันแนวคิดหรือเทคนิคการบริหารมีมากขึ้นกว่าเดิม

สุพิน เกษาคุปต์ ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) เป็นแนวทางการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การวางแผนและการตัดสินใจในงานต่างๆ ที่เขามีส่วนรับผิดชอบอยู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์การทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงานต่างๆ ขององค์กรใด ที่ใช้นโยบายการบริหารแบบนี้เป็นการแสดงให้พนักงานได้รู้ว่าฝ่ายบริหารเห็นความสำคัญของพนักงาน ที่มีต่อความสำเร็จขององค์การ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี มีความภูมิใจ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นการจูงใจในการทำงานที่ดีวิธีหนึ่ง^{๒๖}

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ ได้กล่าวถึง วงจรควบคุมการบริหารแบบมีคุณภาพ PDCA มีภารกิจหลักของการควบคุมอยู่ ๔ ขั้น^{๒๗} ดังนี้

๑) การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบ ที่เป็นจริงขึ้นมาเริ่มลงมือปฏิบัติ (DO) ในแผนงานที่ดีมี ได้แก่

(๑) กำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน

(๒) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

(๓) กำหนดวิธีการที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายให้ชัดเจนและถูกต้องแม่นยำที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

๒) การปฏิบัติตามแผน (DO) ประกอบด้วยการทำงาน ๓ ลักษณะ ดังนี้

(๑) การวางแผนกำหนดการ ได้แก่ การแยกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องกระทำการ กำหนดเวลาที่คาดว่าจะต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละอย่าง

(๒) การจัดทำแบบเมทริกซ์ การจัดแบบนี้สามารถช่วยดึงเอาผู้เชี่ยวชาญหลาย แขนง แหล่งต่าง ๆ มาได้เพื่อช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ

(๓) การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมงาน

๓) การตรวจสอบ (CHECK) การตรวจสอบ ทำให้รับรู้สภาพการณ์ของงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ซึ่งมีกระบวนการ ดังนี้

(๑) กำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ

^{๒๖} สุพิน เกษาคุปต์, **การจัดการปฏิบัติงาน**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๓.

^{๒๗} สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, **มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช สำราญ ราษฎร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘๘-๑๙๐.

(๒) การรวบรวมข้อมูลและการพิจารณากระบวนการทำงาน

(๓) การรายงาน เสนอผลการประเมินทั้งมาตรการการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว เช่น รายงานเป็นทางการแบบสมบูรณ์และแบบไม่เป็นทางการ

๔) การแก้ปัญหา (ACT) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดข้อผิดพลาดขึ้นจะทำงานได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาตามลักษณะปัญหาที่ค้นพบ เช่น ผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ที่ต้นเหตุ ดังแสดงภาพวงจรการควบคุม

กูลิค และเออร์วิค (Gulick L. and Urwick) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้^{๒๘}

๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงาน ด้านบุคคล อันได้แก่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีการประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้า

เฮนรี ฟาโย (Henri Fayol) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ที่น่าสนใจดังนี้^{๒๙}

^{๒๘} ลูเธอร์ กูลิค, อ้างใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, **ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

^{๒๙} Henri Fayol, *Industrial and General Administration*, (New York : Mc-Graw Hill, ๑๙๓๐), pp. ๑๗ – ๑๘.

๑) หน้าที่ทางการบริหาร (Management function) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

๒) ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้เทคนิคการทำงานและประสบการณ์ต่าง ๆ

๓) หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร ๑๔ ข้อ คือ

- (๑) หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and responsibility)
- (๒) หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of command)
- (๓) หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of direction)
- (๔) หลักการดำรงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of chain)
- (๕) หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or specialization)
- (๖) หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)
- (๗) หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนรวม (Subordination of individual to general interest)
- (๘) หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)
- (๙) หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)
- (๑๐) หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)
- (๑๑) หลักของความเสมอภาค (Equity)
- (๑๒) หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of tenure)
- (๑๓) หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)
- (๑๔) หลักของความสามัคคี (Esprit de corps)

แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor) ได้ชี้ให้เห็นถึงแบบของการบริหาร ๒ แบบ คือ ทฤษฎี X ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการ และทฤษฎี Y หรือการมีส่วนร่วม แต่ละแบบเกี่ยวข้องกับสมมติฐานที่มีต่อลักษณะของมนุษย์ดังนี้^{๓๐}

ผู้บริหารแบบทฤษฎี X เชื่อว่า

๑) มนุษย์โดยทั่วไปไม่ชอบการทำงานและพยายามหลีกเลี่ยงงาน ถ้าสามารถทำได้

^{๓๐} ธนภุต ปันวิชัย, “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ตามหลักอิทธิบาท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๓.

๒) เนื่องจากการไม่ชอบทำงานของมนุษย์ มนุษย์จึงถูกควบคุม บังคับ หรือข่มขู่ให้ทำงาน ชอบให้สั่งการและใช้วิธีการลงโทษ เพื่อให้ใช้ความพยายามได้เพียงพอ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

๓) มนุษย์โดยทั่วไปพอใจกับการชี้แนะสั่งการหรือการถูกบังคับ ต้องการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยานน้อย และต้องการความมั่นคงมากที่สุด ผู้บริหารตามทฤษฎี X จึงต้องสร้างแรงจูงใจโดยการข่มขู่ และลงโทษ เพื่อให้ลูกน้องใช้ความพยายามให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

ผู้บริหารแบบทฤษฎี Y มีความเชื่อว่า

๑) การทำงานเป็นการตอบสนองความพอใจ

๒) การข่มขู่ด้วยวิธีการลงโทษไม่ได้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการจูงใจให้คนทำงาน บุคคลที่ผูกพันกับการบรรลุถึงความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร จะมีแรงจูงใจด้วยตนเองและควบคุมตนเอง

๓) ความผูกพันของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายขึ้นอยู่กับรางวัล และผลตอบแทนที่พวกเขาคาดหวังว่าจะได้รับเมื่อเป้าหมายบรรลุถึงความสำเร็จ

๔) ภายใต้อสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงาน เป็นการจูงใจให้บุคคลยอมรับและแสวงหาความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

ทฤษฎี Y เน้นถึงการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ซึ่งให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักตัวเองได้ถูกต้อง รู้จักความสามารถของตนเอง ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจโดยการสร้างสรรค์สถานการณ์ที่จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการทำงาน ในการบริหารนั้น มีการนำทฤษฎีเชิงจิตวิทยามาใช้จำนวนมาก เพราะการบริหารเป็นการทำงานกับ “คน” และทฤษฎีจิตวิทยาก็พูดถึงเรื่อง “คน” การศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการควบคุมกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และภาวะผู้นำ จึงเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้บริหาร Douglas Mc Gregor ได้ค้นพบแนวคิด “พฤติกรรมองค์กร” และสรุปว่า กิจกรรมการบริหารจัดการล้วนมีสาเหตุรากฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ (human behaviors) ซึ่งเป็นไปตามกรอบทฤษฎี X และทฤษฎี Y คือ

ทฤษฎี X (Theory X) คือคนประเภทเกียจคร้าน ในการบริหารจึงควรใช้มาตรการบังคับ มีระเบียบกฎเกณฑ์คอยกำกับ มีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด และมีการลงโทษเป็นหลัก

ทฤษฎี Y (Theory Y) คือคนประเภทขยัน ควรมีการกำหนดหน้าที่การทำงานที่เหมาะสม ทำความสามารรถ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงบวก และควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน

จากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารของนักวิชาการทั้งหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า งานน้อยใหญ่จะสำเร็จได้ก็ด้วยการบริหาร การบริหารจึงเป็นตัวชีวิต

ความสำเร็จของภาระงานต่างๆ ทฤษฎีการบริหารจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการบริหารงาน นักบริหารผู้เข้าใจในหลักการและทฤษฎีการบริหารย่อมสามารถบริหารภาระงานต่างๆให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ตามเป้าประสงค์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ทฤษฎีการบริหารได้ ๔ ข้อ เรียกว่า “บันได ๔ ขั้นสู่ความสำเร็จ” ได้แก่

- ๑) การวางแผน คือ การคิดวิเคราะห์วางแผนของงาน
- ๒) การจัดวางตำแหน่งงาน คือ การมอบหมายภาระงานให้ถูกกับความสามารถของบุคลากร
- ๓) การเชื่อมประสาน คือ การติดต่อประสานงานที่รวดเร็ว ตรงสายงาน
- ๔) การติดตามผล คือ การติดตามวัดผลสัมฤทธิ์ของงาน

๒.๒ หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศเป็นจำนวนมากได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๓๑} ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า เป็นรูปแบบในการบริหารและจัดการศึกษาในการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปให้โรงเรียนที่ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียน มีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ คล่องตัวในการบริหารและจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป

ฮอยและเซอร์ชีว (Hot and Cecil) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นการบริหารบุคลากรทางการศึกษา ครู นักเรียน เพื่อให้ความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานใน โรงเรียน ให้บุคคลทั้ง ๓ กลุ่มเห็นด้วยและดำเนินตามข้อตกลงที่วางไว้และพึงยึดปฏิบัติโดยเคร่งครัด^{๓๒}

เมธี ปิรันธนานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หารใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการบริหาร หรือการบริหารด้านการปกครอง การเรียนการสอน และการปรับปรุงแก้ไข

^{๓๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน), หน้า ๒๔-๒๕.

^{๓๒} Hoy, Wayne K. & Cecil, Miskel G. Educational Administration Theory, Research, and Practice. (New York : McGraw – Hill Inc, 1996), p.170.

เกี่ยวกับการศึกษาร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา^{๓๓}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการทุก อย่าง ในสถานศึกษาตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคาร สถานที่ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานกิจการนักเรียน และนักศึกษา และงาน ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน^{๓๔}

พนัส หันนาคินทร์ ให้ทัศนะไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจของผู้บริหารที่จะต้องประเมินงานให้บรรลุจุดหมาย และการบริหารสถานศึกษาแตกต่างจากการบริหารธุรกิจซึ่งหวังกำไร ส่วนการบริหารการศึกษามุ่งหวังที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพ^{๓๕}

สมบุญ พรธนาภพ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของสถานศึกษา ได้แก่ การให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคมให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้^{๓๖}

หวน พันธุ์พันธ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทัศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆทั้งที่เป็นระบบและแบบแผน^{๓๗}

ปรียาพร วงคณูตรโรจน์ กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เป็นภารกิจของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน วิธีการและขั้นตอนต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบการบริหารงานไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงาน นักบริหารที่ดีต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพเพื่อที่จะให้งานนั้นบรรลุจุดหมายที่

^{๓๓} เมธี ปิณฑานนท์, การบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: เมธีทิสส์, ๒๕๒๕), หน้า ๒.

^{๓๔} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๓๕} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๗.

^{๓๖} สมบุญ พรธนาภพ, หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๒๑), หน้า ๘.

^{๓๗} หวน พันธุ์พันธ์, การบริหารการศึกษา:นักบริหารมืออาชีพ, (นนทบุรี: พันธุ์พันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

ว่างไว้ การบริหารงานนั้นจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ทุกประการ เพราะว่าการดำเนินงานต่างๆมิใช่เพียงกิจกรรมที่ผู้บริหารจะกระทำเพียงลำพังคนเดียว แต่ยังมีผู้ร่วมงานอีกหลายคนที่มีส่วนทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ผู้ช่วยงานแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด และความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาเทคนิควิธี และกระบวนการบริหารที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายของการศึกษา^{๓๘}

จากการศึกษาความหมายของการบริหารสถานศึกษาตามทัศนะของนักวิชาการทั้งหลาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา คือรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นกระบวนการ มีหัวหน้าคือผู้บริหารสถานศึกษา โดยต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ แบบแผน วิธีการดำเนินงาน การติดตาม การวัดผลประเมินผล มีการทำงานที่เป็นทีมเวิร์ค (Teamwork) ยึดหลักความสามัคคี มีน้ำใจ เพื่อบ่มบ่มการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่บุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน เพื่อต่อยอดต่อการพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

๒.๒.๒ ขอบข่ายภาระงานการบริหารสถานศึกษา

ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา คือขอบข่ายภาระงานในสถานศึกษา ซึ่งมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวหน้าในการนำพาพัฒนาสถานศึกษา สถานศึกษาเป็นสถานที่ในการบริหารจัดการด้านการศึกษาเล่าเรียนโดยมุ่งหวังในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและทักษะชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชน ขอบข่ายภาระงานในการบริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียนนั้น จึงต้องทำอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐาน เมื่อเกิดความสงสัยสามารถเข้าตรวจสอบได้ตลอดเวลา

กฎกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ และมาตรา ๓๙ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ออกกฎกระทรวงไว้ โดยได้แบ่งขอบข่ายภาระงานในการบริหารสถานศึกษาออกเป็น ๔ ด้าน^{๓๙} คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

๒.๒.๒.๑ ขอบข่ายด้านการบริหารงานวิชาการ มี ๑๗ ภาระงาน ดังนี้

๑) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสารหลักสูตรท้องถิ่น

^{๓๘} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๓๙} ราชกิจจานุเบกษา, กฎกระทรวงศึกษาธิการ เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๒๔ ก, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐, หน้า ๒๙-๓๓, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://backoffice.onec.go.th/2010.pdf> [๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙].

- ๒) การวางแผนงานด้านวิชาการ
- ๓) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- ๓) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- ๔) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- ๕) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- ๖) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- ๗) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- ๘) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- ๙) การนิเทศการศึกษา
- ๑๐) การแนะแนว
- ๑๑) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- ๑๒) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- ๑๓) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
- ๑๔) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวย องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- ๑๕) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
- ๑๖) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- ๑๗) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

๒.๒.๒.๒ ขอบข่ายด้านการบริหารงานงบประมาณ มี ๒๒ ภาระงาน ดังนี้

- ๑) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
- ๒) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง
- ๓) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
- ๔) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- ๕) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
- ๖) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
- ๗) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
- ๘) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- ๙) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
- ๑๐) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา

๑๑) การวางแผนพัสดุ

๑๒) การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี

๑๓) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ

๑๔) การจัดหาพัสดุ

๑๕) การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ

๑๖) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

๑๗) การเบิกเงินจากคลัง

๑๘) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน

๑๙) การนำเงินส่งคลัง

๒๐) การจัดทำบัญชีการเงิน

๒๑) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

๒๒) การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

๒.๒.๒.๓ ขอบข่ายด้านการบริหารงานบุคคล มี ๒๐ ภาระงาน ดังนี้

๑) การวางแผนอัตรากำลัง

๒) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

๓) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง

๔) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

๕) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน

๖) การลาทุกประเภท

๗) การประเมินผลการปฏิบัติงาน

๘) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

๙) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

๑๐) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ

๑๑) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

๑๒) การออกจากราชการ

๑๓) การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ

๑๔) การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์

๑๕) การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

- ๑๖) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
- ๑๗) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- ๑๘) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- ๑๙) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต
- ๒๐) การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

๒.๒.๒..๔. ขอบข่ายด้านการบริหารงานทั่วไป มี ๒๒ ภาระงาน ดังนี้

- ๑) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- ๒) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- ๓) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
- ๔) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
- ๕) การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- ๖) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
- ๗) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- ๘) การดำเนินงานธุรการ
- ๙) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- ๑๐) การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- ๑๑) การรับนักเรียน
- ๑๒) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
- ๑๓) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
- ๑๔) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- ๑๕) การทัศนศึกษา
- ๑๖) งานกิจการนักเรียน
- ๑๗) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- ๑๘) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- ๑๙) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
- ๒๐) การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- ๒๑) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- ๒๒) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

๒.๒.๓ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ บทบาท ไว้ว่า การทำตามบท การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่นบทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู^{๔๐} เป็นต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ในมาตราที่ ๓๙ โดยให้กระทรวงศึกษาธิการมุ่งกระจายอำนาจการบริหารจัดการไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ใน ๔ ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการงานบริหารทั่วไป สรุปพอสังเขปได้ ดังนี้^{๔๑}

๑) การบริหารงานวิชาการ

- (๑) มีความรู้ และเป็นผู้รู้ด้านวิชาการ
- (๒) มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ด้านการบริหารงาน
- (๓) สามารถใช้ความรู้ และประสบการณ์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทัน่วงที
- (๔) มีวิสัยทัศน์
- (๕) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- (๖) ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- (๗) รอบรู้ด้านการศึกษา
- (๘) ความรับผิดชอบ
- (๙) แสวงหาข้อมูลข่าวสาร
- (๑๐) รายงานผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ
- (๑๑) ใช้นวัตกรรมทางการบริหาร
- (๑๒) คำนึงถึงมาตรฐานวิชาการ

๒) การบริหารงานงบประมาณ

- (๑) เข้าใจนโยบาย อำนาจหน้าที่ และกิจกรรมในหน่วยงาน

^{๔๐} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน**, (กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊ค, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๑.

^{๔๑} สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, “การบริหารตามแนวปฏิรูปการศึกษา”, **วารสารวิชาการ**,ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม ๒๕๔๕): หน้า ๒๓-๓๐.

- (๒) มีความรู้ระบบงบประมาณ
- (๓) เข้าใจระเบียบคลัง วัสดุ การเงิน
- (๔) มีความซื่อสัตย์สุจริต
- (๕) มีความละเอียดรอบคอบ
- (๖) มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- (๗) หมั่นตรวจสอบการใช้งบประมาณอยู่เสมอ
- (๘) รายงานการเงินอย่างเป็นระบบ

๓) การบริหารงานบุคคล

- (๑) มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล
- (๒) เป็นแบบอย่างที่ดี
- (๓) มีมนุษยสัมพันธ์
- (๔) มีอารมณ์ขัน
- (๕) เป็นนักประชาธิปไตย
- (๖) ประนีประนอม
- (๗) อุดหนุน อดกลั้น
- (๘) เป็นนักพูดที่ดี
- (๙) มีความสามารถในการประสานงาน
- (๑๐) มีความสามารถจูงใจให้คนร่วมกันทำงาน
- (๑๑) กล้าตัดสินใจ
- (๑๒) มุ่งมั่นพัฒนาองค์กร

๔) การบริหารงานทั่วไป

- (๑) เป็นนักวางแผน และกำหนดนโยบายที่ดี
- (๒) เป็นผู้ที่ตัดสินใจ และวินิจฉัยสั่งการที่ดี
- (๓) มีความรู้ และบริหารโดยใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย
- (๔) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
- (๕) รู้จักมอบอำนาจ และความรับผิดชอบแก่ผู้ที่เหมาะสม
- (๖) มีความคล่องแคล่ว ว่องไว และตื่นตัวอยู่เสมอ
- (๗) มีความรับผิดชอบต่องานสูง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค
- (๘) กำกับติดตาม และประเมินผล

เมตต์ เมตต์การุญจิต กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้แต่ละสถานศึกษามีผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และมี อำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้^{๔๒}

๑) บริหารกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ

๒) ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่และทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบและ ข้อบังคับของทางราชการ

๓) เป็นผู้แทนของสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไป รวมทั้งการจัดทำนิติกรรม สัญญาในราชการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาหรือส่วนราชการ ได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ

๔) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการเพื่อเสนอต่อ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

๕) อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปัตร์ของสถานศึกษาให้เป็นไปตาม ระเบียบที่คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

๖) ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัด กระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการ คณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงาน เขต พื้นที่การศึกษา รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมาย

พจน์ สะเพียรชัย ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีบทบาทหน้าที่ ๖ ลักษณะด้วยกัน^{๔๓} ดังนี้

๑) เป็นผู้ออกแบบ (Designer) คือออกแบบวิธีคิดออกแบบองค์กร ออกแบบวัฒนธรรม องค์กร

๒) เป็นผู้ให้บริการ (Steward) คืออำนวยความสะดวก ให้ความสะดวก ให้บริการความ ช่วยเหลือ

๓) เป็นครู (Teacher) คือเป็นครูของลูกน้อง สอนความรู้ให้ลูกน้อง

^{๔๒} เมตต์ เมตต์การุญจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่นและราชการ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทบุ๊ค พอยท์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗๐.

^{๔๓} พจน์ สะเพียรชัย, การบริหารการศึกษานักบริหารมืออาชีพ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: พันธู พันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓-๓๔.

๔) เป็นผู้สอน (Instructor) คือสอนการทำงานแก่ลูกน้อง

๕) เป็นผู้ฝึก (Coach) คือเป็นโค้ช เช่น ผู้ฝึกหรือโค้ชคอยประกบผู้เล่นแบบตัวต่อตัว คอยชี้จุดอ่อนจุดแข็งให้ แนะนำเทคนิคให้

๖) เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) คือให้คำปรึกษาหารือ คอยดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

วิภาส ทองสุทธิ กล่าวว่า ผู้บริหารมีภาระหน้าที่สำคัญดังนี้

๑) บทบาทการจัดการ (Management Functions) จะประกอบด้วยหน้าที่พื้นฐานสำคัญ ๔ ประการเพื่อช่วยให้ผู้บริหารได้บรรลุเป้าหมาย กระบวนการจัดการประกอบไปด้วยหน้าที่สำคัญ ๔ อย่างคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

๒) บทบาทระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) บทบาทนี้ผู้บริหารจะมีการพัฒนา และ ดำรงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ประกอบด้วยการเป็นสัญลักษณ์ (Figurehead) การเป็นผู้นำ (Leader) และการเป็นผู้แทน (Liaison) ทั้ง ๓ ประการนี้เป็นการเลื่อนถ่ายเทโดยตรงจากอำนาจ และบารมีของตำแหน่งทางการบริหารในองค์การ

๓) บทบาทด้านสารสนเทศ (Informational Roles) เป็นบทบาทที่ผู้บริหารมีโอกาสนในการติดต่อสื่อสาร และสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับผู้คนทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกองค์การ

๔) บทบาทการเป็นโฆษกขององค์การ (Spokesperson) เป็นบทบาทที่ผู้บริหารจะแสดงบทบาท เป็นผู้ที่พูดแทนองค์การในเรื่องต่างๆ เป็นบทบาทที่ถือว่ามีความสำคัญสำหรับผู้บริหารระดับสูงของ องค์การและเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และ/หรือบุคคลอื่นที่มี อิทธิพลหรือมีความสนใจในองค์การ

๕) บทบาทด้านการตัดสินใจ (Decisional Roles) เป็นบทบาทที่ผู้บริหารต้องสำรวจตรวจสอบถึงข้อดีข้อเสียในทางเลือกเพื่อการตัดสินใจที่มีอยู่ และประเด็นที่ตัดสินใจอาจมีความแตกต่าง กันและมีระดับความสำคัญที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาและสถานการณ์เฉพาะ^{๔๔}

มิลเลอร์ (Mille) กล่าวว่า งานของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องปฏิบัติมี อยู่ ๘ ประการ ได้แก่ ๑)งานวางแผนโครงการการเรียนการสอน ๒)งานด้านกิจการนักเรียน ๓)งานด้านอาคารสถานที่ ๔)

^{๔๔} วิภาส ทองสุทธิ, พฤติกรรมองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อินทภาษา, ๒๕๕๒), หน้า

งานพัสดุและอุปกรณ์ ๕)งานการเงินและธุรการ ๖)งานประชาสัมพันธ์ ๗)งานการวางแผน ๘)งานการประเมินผล^{๔๕}

แคมป์เบลล์ และคณะ (Campbell et al) แบ่งงานของผู้บริหารสถานศึกษา ออกเป็น ๖ ด้าน คือ ๑)ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับสถานศึกษา ๒)หลักสูตรและการสอน ๓)บุคลากรในสถานศึกษา ๔)กิจกรรมนักเรียน ๕)สิ่งอำนวยความสะดวกทางกาย ๖) การเงินและธุรการ^{๔๖}

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจากทัศนะของนักวิชาการทั้งหลาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษา บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวโดยสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

๑) ต้องเป็นผู้นำต้นแบบในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของครู และ นักเรียนในสถานศึกษา

๒) ต้องเป็นผู้นำในการกำกับดูแลการบริหารสถานศึกษาในทุกมิติครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้าน

๓) ต้องเป็นผู้นำในด้านการพัฒนาทักษะวิชาการเพื่อรองรับวิวัฒนาการศาสตร์สมัยใหม่ที่เกิดขึ้น ด้วยการตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ

๔) ต้องเป็นผู้นำในการบริหารงานสถานศึกษาตามหลักธรรมาธิปไตย โดยยึดถือความถูกต้องเหมาะสมเป็นใหญ่ในการบริหารงาน

๕) ต้องเป็นผู้นำในการเชื่อมประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในสถานศึกษากับชุมชนตามหลัก “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ความรัก และความภาคภูมิใจในสถานศึกษา

๒.๒.๔ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายท่านทั้งในและต่างประเทศได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ คุณลักษณะ ไว้ว่า เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ^{๔๗}

^{๔๕} มิลเลอร์ (Mille), อ้างถึงใน อำนวย พลรักษา, “ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑.

^{๔๖} แคมป์เบลล์ และคณะ (Campbell et al), อ้างถึงใน อำนวย พลรักษา , เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหลักสูตร “ผู้บริหารมืออาชีพ” โดยกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพไว้ ๖ ประการ^{๔๘} คือ

๑) การเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม ในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร การบริหารงานบุคคลตามแนวคิดของศาสนา และการบริหารจัดการภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

๒) การเป็นผู้นำในการจัดระบบ ในเรื่องการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ การจัดและใช้สารสนเทศและการสื่อสาร การจัดระบบเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมทั้งระบบ

๓) การเป็นผู้นำในด้านวิชาการ ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูตามแนวปฏิบัติการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ และการประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

๔) การเป็นผู้นำในด้านการบริหารจัดการในเรื่อง การวางแผนกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารความขัดแย้ง บริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีเทคนิคการบริหารจัดการแนวใหม่

๕) การเป็นผู้นำด้านสังคมและชุมชนในเรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อชุมชนและสังคม และการบริหารในบริบทที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม

๖) การเป็นผู้นำการพัฒนาตนเองในเชิงบริหารในเรื่อง การพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้บริหาร

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาว่า คุณลักษณะสำคัญที่ผู้บริหารควรมี^{๔๙} คือ

๑) จักขุมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกล หรือมีวิสัยทัศน์ เพราะวิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับ และดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้

๒) วิฐุโร แปลว่า จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

^{๔๗} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/dictionary>, [๖ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๔๘} สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, อ้างอิงใน พระมหาลำพึง อธิปญโญ (เพ็ญญ), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิมา จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

^{๔๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “พุทธวิธีบริหาร”, **๕ ปีพุทธศาสตรมหาบัณฑิตบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๓๕.

๓) นิสสัยสัมปันโน แปลว่า พึงพาอาศัยคนอื่นได้เพราะมีมนุษยสัมพันธ์ดี

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ท่านผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ผู้นำ และผู้ปกครองรัฐตั้งต้นแต่พระเจ้าจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์ ตลอดจนนักปกครองโดยทั่วไปต้องมี ทศพิธราชธรรม ๑๐ (คุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง) เป็นคุณธรรมประจำใจ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติดังนี้

๕๐

๑) ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้ เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

๒) ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงาม สรรพกายและวจีหาวรรต ประกอบแต่ การสุจริต รักษาภิตติคุณ ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเฝ้าระวังของประชาราษฎร์ มิให้ มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลน

๓) ปริจจาคะ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้นตลอดชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔) อาชชวะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มายา ปฏิบัติภารกิจโดย สุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕) มัททวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพ นุ่มนวลละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง

๖) ตปะ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออยู่อย่างง่ายๆ สามัญ มุ่งมั่น แต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๗) อักโกธะ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความและกระทำการ ด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิต อันสุขุมราบเรียบตามธรรม

๘) อวิหิงสา มือหิงส่านำร่มเย็น คือ ไม่หลงระเห็จอำนาจ ไม่บีบคั้นกดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใดด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

^{๕๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑-๓๔.

๙) ขันติ ขำนะเชญด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำถูกหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถาง อย่างไร ก็ไม่หมัดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจกรรมที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐) อวิโรธนะ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากศาสนธรรมอันถือ ประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้ง อันใดพระราชราษฎรปรารถนาโดยชอบธรรม ก็ไม่ขัดขืน การใดจะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ก็ไม่ขัดขวาง วางองค์เป็นหลัก หนักแน่นในธรรม คงที่ โดยไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำดีร้ายลาก สักการะหรือ อภิธรรมณ์อนิธรรมณ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรมคือ ระเบียบแบบแผน หลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้ เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๕๑}

พระมหาจุฬชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการ บริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคง และสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละคนและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระ ของตนเอง ดังนั้น ผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๕๒}

เณรมาณย์ รัตนพงศ์กุล กล่าวว่า ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของผู้นำ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ ตัวผู้นำอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารคนด้วย เพราะในหน้าที่ของผู้นำ การ บริหารงานก็คือการบริหารคน ซึ่งทั้งสองอย่างหากกล่าวแล้วก็คือสิ่งเดียวกัน เพราะฉะนั้น สิ่งสำคัญที่ ผู้นำทุกคนต้องเรียนรู้คือการบริหารคน ซึ่งมีเทคนิคหลักๆที่เป็นคุณลักษณะของผู้นำ หรือผู้บริหารอยู่ ๕ ข้อ^{๕๓} คือ

๑) เชื่อมั่น เด็ดเดี่ยว และหนักแน่น หมายถึง ผู้บริหารต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเอง เชื่อมั่น ในความคิด และเชื่อมั่นในวิสัยทัศน์ของตัวเอง เมื่อตัดสินใจอะไร ต้องมีความเด็ดเดี่ยว ชัดเจน รวดเร็ว ไม่มีความกลัวและความลังเล เมื่อตัดสินใจทำอะไรแล้ว ต้องมีความแน่วแน่ ยึดมั่นในสิ่งนั้นๆ ผู้นำที่ขาดความเชื่อมั่น เด็ดเดี่ยว และหนักแน่น จะเป็นผู้นำใครไม่ได้เลย เพราะจะขาดคนเชื่อถือ เชื่อมั่น และคล้อยตาม

^{๕๑} ชุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.

^{๕๒} พระมหาจุฬชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี), คนสำราญงานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^{๕๓} เณรมาณย์ รัตนพงศ์กุล, จิตวิทยาแค่ ๑% ทำให้คุณ “เหนือ” คน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี เอ็น เค แอนด์ สกายพริ้นติ้งส์ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๘๑-๘๓.

๒) ใจกว้าง และเปิดกว้าง หมายถึง ทุกคนต้องการผู้บริหารที่ใจกว้าง และเปิดกว้าง เป็นคนที่ไม่มีโลกทัศน์แคบ หรือใจแคบ สามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ พร้อมเปิดรับความคิด ไอเดีย แนวทาง และสิ่งใหม่ๆ ให้อยู่และให้โอกาสคนอื่น

๓) ให้ความสำคัญกับลูกน้อง หมายถึง ลูกน้องจะให้ความสำคัญกับงาน และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ถ้าพวกเขาได้รับความสำคัญ และรู้สึกเป็นคนสำคัญ ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ ด้วยการชื่นชมให้รางวัล ทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าทั้งกับตัวผู้บริหารเองและองค์กร

๔) เป็นนักปลุกพลัง แรงกระตุ้น และแรงบันดาลใจ หมายถึง สิ่งที่ผู้ตามต้องการจากผู้ผู้นำหรือลูกน้องต้องการจากเจ้านาย คือ แรงกระตุ้นและแรงบันดาลใจ พวกเขาต้องการมีผู้นำที่จะปลุกพลังและความกระตือรือร้นของพวกเขาให้ลุกโชน ให้เชื่อในความฝัน เป้าหมาย ความสำเร็จ และเชื่อมั่นในตัวเองอย่างเต็มที่

๕) สร้างคน ไม่ใช่แค่สร้างงาน หมายถึง ผู้นำที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริงไม่ใช่ผู้นำที่แค่สร้างงานที่ยิ่งใหญ่ แต่ยังสร้างคนที่ยิ่งใหญ่ขึ้นได้ โลกจึงเรียกพวกเขาว่าเป็น “ผู้ให้” ที่แท้จริง เพราะถ้าผู้นำมีเป้าหมายแค่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ นั่นคือเป้าหมายเพื่อตัวเอง แต่ถ้าผู้นำมีเป้าหมายที่จะช่วยคนอื่นให้ประสบความสำเร็จ นั่นคือเป้าหมายเพื่อคนอื่น และนั่นคือสิ่งที่ทุกคนจะยกย่องและจดจำ

บุรชัย ศิริมหาสาคร กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์ต้องมี ทักษะหรือความสามารถ ๓ อย่าง คือ “เก่งงาน เก่งคน และเก่งคิด” ^{๕๔} ได้แก่

๑) ทักษะด้านเทคนิควิธีการ (Technical Skill) คือ ความสามารถรอบรู้เชี่ยวชาญงานในหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตร แผนการสอน เทคนิคการสอนแบบต่างๆ เป็นต้น ถ้าเป็นผู้จัดการบริษัทก็มีความชำนาญหรือทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐาน ของการบริหารงาน ผู้บริหารที่มีความสามารถด้านเทคนิควิธีนี้ จัดเป็นผู้บริหารที่ “เก่งงาน”

๒) ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Skill) คือ ความสามารถในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา มีภาวะผู้นำ หรือความสามารถในการใช้คนให้ร่วมมือกันทำงาน ผู้บริหารที่มีความสามารถใน ด้านนี้ จัดเป็นผู้บริหารที่ “เก่งคน”

๓) ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skill) คือ มีวิสัยทัศน์ (Visions) ในการคิดเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างแม่นยำ เพื่อนำพาองค์กรของตนไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารที่มีความสามารถในด้านนี้ จัดเป็นผู้บริหารที่ “เก่งคิด”

^{๕๔} บุรชัย ศิริมหาสาคร, **ผู้นำพันธุ์แท้**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาวจำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๘๘-๘๙.

สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษณ์ ได้สรุปคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดีไว้ ๑๖ ข้อ ดังนี้^{๕๕}

- ๑) มีความเชื่อมั่นและเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น
- ๒) มีความรอบรู้ ความสามารถในการงานที่ตนมีหน้าที่รับผิดชอบ
- ๓) มีความคิดริเริ่มและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความคิดริเริ่มด้วย
- ๔) มีความเสียสละ
- ๕) มีความกระตือรือร้นและเข้าสังคมได้ดี
- ๖) มีความซื่อสัตย์สุจริต
- ๗) มีความกล้าในการตัดสินใจ
- ๘) มีความสมานไมตรีและสร้างสามัคคีธรรมกับผู้ร่วมงาน
- ๙) มีดุลยพินิจมั่นคงและรอบคอบ
- ๑๐) มีความจงรักภักดีต่องานและผู้ร่วมงาน
- ๑๑) มีความกล้ารับผิดชอบและยอมรับว่ามีพันธะต่อหน้าที่
- ๑๒) มีประสบการณ์ในการปกครองบังคับบัญชาจากหัวหน้าแบบต่างๆ มาแล้ว
- ๑๓) มีบุคลิกภาพเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว
- ๑๔) มีเหตุมีผล ยอมรับความจริง
- ๑๕) มีความตื่นตัว ค้นหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- ๑๖) มีความยุติธรรม

ฟลอว์ (Flores) พบว่า บุคลิกภาพเป็นลักษณะของบุคคล ได้แก่ลักษณะทางกาย สติปัญญา กำลังใจ สังคมและอารมณ์^{๕๖}

ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) ได้กล่าวลักษณะของผู้บริหารที่ดีไว้ ๘ ข้อ^{๕๗} ดังนี้

- ๑) มีความพร้อมทั้งกายใจ และสมอง
- ๒) มีความชำนาญพิเศษ
- ๓) มีอำนาจในตัวเอง

^{๕๕} สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษณ์, **หลักการบริหารเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาชน, ๒๕๔๙), หน้า ๖๐-๖๑.

^{๕๖} ฟลอว์ (Flores), อ้างใน อักษรารธ สังมณีโชติ, **คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐) หน้า ๑๒.

^{๕๗} ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker), อ้างใน อักษรารธ สังมณีโชติ, **เรื่องเดิม**, หน้า ๑๒.

๔) รอบรู้ทุกอย่างที่สามารถทำได้

๕) แสวงหาสิ่งที่ดี

๖) ตรงต่อระเบียบ

๗) รู้จักที่ต่ำที่สูง

๘) การแสดงท่าทางไม่ขัดตา

แซคส์ (Sachs) ได้กล่าวสรุปคุณลักษณะของผู้บริหารที่ดีไว้ ๕ ข้อ^{๔๘} ดังนี้

๑) มีความเข้าใจตนเอง

๒) ยอมรับฟังและเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น

๓) มีความเข้าใจสถานการณ์ของผู้ร่วมงาน

๔) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๕) สามารถนำความคิดของผู้ร่วมงานไปใช้ให้เกิดประโยชน์

จากการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของนักวิชาการทั้งหลาย ทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องประกอบ คุณลักษณะใหญ่ ๓ ประการ คือ

๑) ต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ยึดหลักธรรมาธิปไตย บริหารงานโดยยึดหลักความ ถูกต้องมากกว่าความถูกต้อง เพราะคุณธรรมและจริยธรรมจะเป็นสะพานของการสร้างความศรัทธา และความเชื่อมั่นแก่บุคลากร

๒) ต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำในตัว ต้องรู้และเข้าใจหลักการบริหารคน บริหารงานให้ สอดคล้องเชื่อมประสานกัน ด้วยการใช้คนให้ถูกงาน วางงานให้ถูกคน

๓) ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล วิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการบริหารงาน ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มใด สังคมใด เพราะวิสัยทัศน์หรือนโยบายต่างๆ ที่ออกมาสามารถชี้ให้เห็นถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของภาระงานนั้นๆ

๒.๓ หลักการ แนวคิด และองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔

๒.๓.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท๔

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายของหลักอิทธิบาทไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้อธิบายไว้ว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้สำเร็จตามความประสงค์มี ๔ อย่างคือ ๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ ความ

^{๔๘}แซคส์ (Sachs), อ้างใน อักษรธรร สัมภาษณ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๓.

เพียรประกอบในสิ่งนั้น ๓) จิตตะ เอาใจฝึกฝืนในสิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔) วิมังสา มั่นตรึงตรองพิจารณา เหตุผลในสิ่งนั้น คุณ ๔ อย่างนี้ มีบริบูรณ์แล้วอาจชักบุคคลให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์อย่างแน่นอน^{๕๙}

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แยกออกเป็น “อิทธิ” แปลว่า ความสำเร็จ “บาท” แปลว่า ฐาน เจริญ ดังนั้นคำว่า อิทธิบาท จึงแปลว่ารากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา^{๖๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายอิทธิบาท ๔ ว่า คุณเครื่องให้ถึง ความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี ๔ อย่าง^{๖๑} คือ

๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป

๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝืนไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ

๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่น ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหา เหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

พระกวีรญาณ (จันทน์ ชุตินฺธโร) ได้กล่าวว่า หลักในการทำงานให้สำเร็จนั้น ตามหลัก พระพุทธศาสนาเรียกว่า “อิทธิบาท” มาจากคำว่า อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่าวิถีทางที่จะนำไปสู่ เมื่อ “อิทธิบาท” เป็นชื่อของธรรมหมวดหนึ่ง ก็หมายความว่า ธรรมหมวดนั้นแหละ เป็น “หลักการ” สำคัญที่จะนำเราไปสู่จุดหมายปลายทาง หรือไปสู่ความสำเร็จได้^{๖๒}

บุญมี แท่นแก้ว กล่าวว่า ตามหลักพุทธศาสนากล่าวไว้ว่าผู้หวังความเจริญควรปฏิบัติใน ธรรมอันเป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญ หรือสำเร็จตามความประสงค์ หมายความว่าเมื่อต้องการความเจริญก้าวหน้าต้องสร้างเหตุผลเพื่อให้เกิดผลนั้นๆ เพราะผลย่อมมาจากเหตุ การสร้างเหตุขึ้นถึงแม้จะ

^{๕๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๖๙.

^{๖๐} พุทธทาสภิกขุ, **การทำงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๐.

^{๖๒} พระกวีรญาณ (จันทน์ ชุตินฺธโร), อังใน พัทธราพร วีรสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบห้า ประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน่าที่ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓.

ยากยิ่งเพียงใด หากใช้คุณธรรมเข้าสนับสนุนแล้วยังจะสำเร็จตามความประสงค์ได้ คุณธรรมที่จะช่วยให้สำเร็จหรือความเจริญก้าวหน้าดังประสงค์ คือ อิทธิบาท ๔^{๖๓}

จากการศึกษาความหมายของหลักอิทธิบาท๔ ตามทัศนะของนักวิชาการทั้งหลาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท๔ หมายถึง คุณธรรมนำสู่ความสำเร็จ หรือ คุณธรรมเครื่องชักนำสู่ความเจริญไพบูลย์ของชีวิต เป็นหลักพุทธธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการภาระงานต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงบรรลุตามวัตถุประสงค์

๒.๓.๒ ความสำคัญของหลักอิทธิบาท๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักอิทธิบาท ๔ ว่า ทางแห่งความสำเร็จนอกจาก การที่จะมีความไม่สันโดษ และสันโดษที่ถูกต้องแล้ว เพราะฉันทะทำให้ใจมาอยู่กับงานที่ทำสิ่งที่เป่าหมายทำให้เกิดจิตใจฝักใฝ่อย่างที่ว่ามาเมื่อกี้ เมื่อใจฝักใฝ่ก็ทำงานด้วยความแน่วแน่มั่นคง จิตที่จดจ่ออยู่กับสิ่งที่กระทำนั้น เราเรียกว่าเป็น “สมาธิ” เพราะฉะนั้น ฉันทะก็นำไปสู่สมาธิ สมาธิในการทำงานเกิด ได้ด้วยการมีฉันทะ เมื่อมีสมาธิและใจก็รักงานนั้น ทำงานด้วยใจรัก ใจก็เป็น สุข เพราะฉะนั้น คนที่ทำงานด้วยฉันทะก็มีจิตใจเป็นสุข ใจเป็นสมาธิ สมาธิก็ทำให้เป็นสุข เพราะจิตใจ สงบแน่วแน่ เมื่อทำจิตใจให้เป็นสมาธิแน่วแน่ ตั้งใจจริงจัง ใจรักงานนั้น ตั้งใจทำเต็มที่ มีความเพียร พยายาม ผลสำเร็จของงานก็เป็นผลสำเร็จที่ดีเรียกว่านำไปสู่ “ความเป็นเลิศ” ของงานนั้น หมายความว่า งานนั้นจะสำเร็จผลอย่างดีเลิศ อันนี้ก็เลยพันกันไปหมด เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ฉันทะเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งในอิทธิบาท ๔ คือ ธรรมที่เป็นเครื่องให้ถึงความสำเร็จ หรือเรียกว่า “ทางแห่งความสำเร็จ” เมื่อพูดมาถึงอิทธิบาทแล้ว ก็จะต้องโยงไปถึงคุณธรรมข้ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เพราะอิทธิบาทมี ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะคือ ข้อที่พูดมาแล้ว ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น รักงาน รักเป้าหมาย รักจุดหมายที่ตั้งใจ รักวัตถุประสงค์ของงานนั้น ข้อต่อไปนี้เป็น วิริยะ ความเพียร ความพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา ความไตร่ตรอง สอดส่องพิจารณาหรือถ้าจะพูดให้สั้น ง่าย ๆ ก็บอกว่า “มีใจรัก หากเพียรทำ เอาใจใส่ฝักใฝ่ใช้ปัญญา สอดส่อง” นี่เป็นอิทธิบาท ๔ ฉันทะเป็นข้อที่ ๑ ตามปกติถ้ามีฉันทะแล้ว มันก็ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้ออื่นในอิทธิบาท ๔ ตามมา มันสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน พอมีฉันทะใจรักแล้ว มันก็เกิดความเพียรพยายามเมื่อมีความเพียรพยายามใจก็ฝักใฝ่จดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น มีใจจดจ่อเอาใจใส่แล้ว ก็สามารถ

^{๖๓} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔๒.

จะใช้ปัญญาพิจารณาสอนสอนเรื่องราวนั้น ไตร่ตรองถึงข้อบกพร่อง ข้อที่ควรแก้ไข หาทางทดลอง ปรับปรุงอะไรต่างๆ เหล่านี้ มันก็ตามกันมา ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสาเป็นชุดกันทีเดียว^{๖๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า อธิปไตย ๔ เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตั้งประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อธิปไตย ๔^{๖๕}

สมพร เทพสิทธา ได้กล่าวถึง อธิปไตย ๔ ว่าเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในจิตใจและพัฒนาให้เจริญงอกงามจนกลายเป็นมโนธรรม เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอา ธุระไม่ทอดทิ้ง ๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเสื่อมถอยไป ๔) วิมังสา ความใคร่ครวญหรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจตรา หาเหตุผลและตรวจสอบข้อยังหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงให้ ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล^{๖๖}

วิจิตร สังข์ประพันธ์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของอธิปไตย ๔ ว่า การกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิต การแสวงหาความรู้ การประกอบสัมมาชีพ หรือการทำวิจัยจะสำเร็จประสงค์ได้นั้น ต้องพึ่งพาอุปสรรคความยากลำบากมากมายเพียงใดตามลักษณะของสิ่งที่ทำอยู่นั้น หากผู้ทำไม่มีหลักธรรมประจำใจ จะประสบความขัดข้องในการทำงานอเนกประการ ทำให้ไม่บรรลุความสำเร็จ หรือแม้จะทำงานสำเร็จ แต่ผลที่ได้จะไม่สมบูรณ์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดคุณธรรม คือหลักอธิปไตย ๔ นั่นเอง^{๖๗}

จากการศึกษาความสำคัญของหลักอธิปไตย๔ จากทัศนะของนักวิชาการทั้งหลาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักอธิปไตย๔ คือ ฉันทะ (ความภูมิใจในงาน) วิริยะ (ความพากเพียรพยายาม) จิต

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^{๖๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทำอย่างไรถึงจะเรียนเก่ง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๙.

^{๖๖} สมพร เทพสิทธา, คุณธรรมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

^{๖๗} วิจิตร สังข์ประพันธ์, อ่างใน สติธัย รัชปตย์, “การประยุกต์หลักอธิปไตย ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียน เรียนของนักศึกษาคุณฤทธิสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖.

ตะ (ความเอาใจใส่ในงาน) วิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญหาเหตุและผล) บันได ๔ ขั้นก้าวสู่ความสำเร็จสำหรับคนทำงาน เป็นหลักคุณธรรมสำคัญที่นำสู่ความเจริญ เป็นทฤษฎีสำหรับบริหารจัดการภาระงานได้อย่างสมบูรณ์แบบในทุกมิติ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานได้ทุกงาน และทุกสาขาอาชีพ

๒.๓.๓ องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา พระไตรปิฎก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการหลายท่านได้แสดงองค์ประกอบเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ไว้ดังนี้

พระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงอิทธิบาท ๔ ไว้ว่า “อิทธิ” มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่ สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึง ธรรมเหล่านั้น คำว่า อิทธิบาท มีอธิบายว่า เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ และวิญญาณขันธของ บุคคลผู้เป็นอย่างนั้น (ผู้ได้ธรรมที่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) คำว่า เจริญอิทธิบาท มีอธิบายว่า ฝึกหัดเสพ เจริญทำให้มากซึ่งธรรมเหล่านั้น เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่า เจริญอิทธิบาท ๔ คือ คุณธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จ ๔ ประการ^{๖๘} ดังนี้

๑) ฉันทอิทธิบาท ฝึกหัดเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าฝึกหัดทำฉันทะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า ฉันทสมาธิ ฝึกหัดนั้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิชโยภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อ ฉันทสมาธิและปธาน สังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าฉันทสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

๒) วิริยอิทธิบาท ฝึกหัดเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าฝึกหัดทำวิริยะให้เป็นอธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิริยสมาธิ ฝึกหัดนั้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปราบความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิชโยภาพ

^{๖๘} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๘๘๙-๘๙๘/๔๒๗.

ไพบุลย์ เจริญเต็มี่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อวิริยสมาธิ และปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่า วิริยสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

๓) จิตตติธิบาท ภาิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภาิกษุทำจิตให้เป็นอิธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า จิตตสมาธิ ภาิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้น แล้ว สร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภาิกโยภาพ ไพบุลย์ เจริญเต็มี่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่า ปธานสังขาร ประมวลย่อจิตตสมาธิและปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกัน จึงนับได้ว่าจิตตสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

๔) วิมังสิทธิบาท ภาิกษุเจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร เป็นอย่างไร ถ้าภาิกษุทำวิมังสาให้เป็นอิธิบดีแล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต นี้เรียกว่า วิมังสาสมาธิ ภาิกษุนั้นสร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว สร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิตมุ่งมั่น เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น สร้างฉันทะ พยายาม ปรรภาความเพียร ประครองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภาิกโยภาพ ไพบุลย์ เจริญเต็มี่แห่งกุศลธรรมที่เกิดแล้ว ธรรมเหล่านี้เรียกว่าปธานสังขาร ประมวลย่อวิมังสาสมาธิและ ปธานสังขารเข้าเป็นอย่างเดียวกันจึงนับได้ว่าวิมังสาสมาธิและปธานสังขาร ด้วยประการฉะนี้

ในมหาปริณีพพานสูตร พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงอานุภาพของอิทธิบาท ๔ ประการไว้ว่า อานนท กรุราชคฤห์นารีนรมย์ ภูเขาคิชฌกูฏนารีนรม อธิธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรรภาติ ผู้นั้นเมื่อ มุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้หนึ่งกัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์ อธิธิบาท ๔ ตถาคตเจริญทำให้มากแล้ว ทำให้ เป็นดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรรภาติแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวังพึงดำรงอยู่ได้หนึ่งกัลป์หรือเกินกว่าหนึ่งกัลป์^{๖๙}

ในขนวสภสูตร สันักุมารพรหม ได้กล่าวถึงการเจริญอิทธิบาท ๔ โดยเหล่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า พระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงบัญญัติ

^{๖๙} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๗๙/๑๒๗.

อิทธิบาท ๔ ประการนี้ แม้ที่ทรงบัญญัติไว้อย่างดี ก็เพียงเพื่อเพิ่มพูน ความสำเร็จ เพื่อให้ชำนาญในเรื่องความสำเร็จ เพื่อพลิกแพลงให้เกิดความสำเร็จแก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้^{๗๐}

๑) เจริญอิทธิบาท คือฉันทสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)

๒) เจริญอิทธิบาท คือวิริยสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)

๓) เจริญอิทธิบาท คือจิตตสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)

๔) เจริญอิทธิบาท คือวิมังสาสมาธิปานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์) โดยเนื้อความในชนวนสกุตรดังที่ได้กล่าวมานี้ แสดงถึงอานิสงส์ของการเจริญอิทธิบาท เพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อเพิ่มพูนความชำนาญซึ่งก่อให้เกิดความสำเร็จ ตลอดทั้งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามประสงค์

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อย่างทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้น บรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำ หรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้นๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้สภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้น เกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น ความอยากที่เป็นฉันทะนี้เป็นคนละอย่างกับความอยากได้สิ่งนั้นๆ มาเสพเสวยหรืออยากเอามาเพื่อตัวตนในรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าเป็นตัณหา ความอยากของฉันทะนั้นให้เกิดความสุขความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้นๆ งานนั้นๆ บรรลุความสำเร็จเข้าถึงความสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมัน หรือพูดแยกออกไปว่า ขณะเมื่อทำสิ่งนั้น หรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ ครั้นสิ่งหรืองานที่ทำบรรลุจุดหมายก็ได้รับโสมนัสเป็นความฉ่ำชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขตส่วนความอยากจนของตัณหาทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อได้สิ่งนั้นมาให้ตนเสพเสวยรสอร่อยหรือปรนเปรอความ

^{๗๐} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๘๗/๒๑๘.

ยิ่งใหญ่ พองขยายของตัวตนเป็นความฉ่ำชื่นใจที่เศร้าหมองหมกหมักกีดกันตนไว้ในความคับแคบ และมักติดมาด้วยความหวงแหนห่วงกังวลเศร้าเสียตายแบะห้วนกลัวหว่าดระแวง^{๗๑}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ปยุตโต) กล่าวว่า ฉันทะ ความพอใจ คือ พอใจในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุด ที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้ถือเป็นกำลังใจอันดับแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไปทุกข้อ^{๗๒}

ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์ กล่าวว่า ฉันทะ ได้แก่ความพอใจในงานที่ทำ หมายถึง การรักงานของตนหรือชอบงานของตน ไม่ว่าจะเป็นงานในด้านใด อุปสรรคของฉันทะ คือ ความเบื่อหน่ายขาดความรักงาน หหมดกำลังใจ ท้อถอยแล้วทอดทิ้งงานกลายเป็นคนจู้จี้ ทำอะไรไม่สำเร็จ การแก้ไขต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจ งานใดที่ไม่ชอบมาแต่ต้นก็พยายามศึกษาให้เข้าใจ และพิจารณาผลได้ผลเสียของงานนั้นๆ ฉันทะก็จะเกิดขึ้น ถ้ายิ่งงานใหญ่ก็ต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมาเป็นทวีคูณ^{๗๓}

สมพร เทพสิทธา กล่าวว่า ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ความต้องการที่จะทำใ้ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป^{๗๔}

วิธีะ ความเพียรพยายามในการทำงาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า วิธีะ ความเพียร ได้แก่ความอาจหาญ แกล้วกล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิธีะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือนเขาไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ เช่นนักบวชนอกศาสนาหลายท่านในสมัยพุทธกาล เมื่อสดับพุทธธรรมเลื่อมใส ขอบรรพชาอุปสมบท ครั้นได้รับทราบว่าเป็นผู้เคยเป็นนักบวชนอกศาสนาจะต้องประพฤติวัตรทดสอบตนเองก่อน เรียกว่าอยู่ปริวาสเป็นเวลา ๔ เดือน ใจก็ไม่ท้อถอย กลับกล้าเสนอตัวประพฤติ

^{๗๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (ม.ป.ท.: ๒๕๕๕), หน้า ๘๔๒-๘๔๓.

^{๗๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

^{๗๓} ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, **หนังสือเรียนสังคม ส ๑๐๙ พระพุทธศาสนาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น**, ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙.

^{๗๔} สมพร เทพสิทธา, **คุณธรรมและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒) หน้า ๒๙.

วัตรทดสอบเพิ่มเป็นเวลาถึง ๔ ปี ส่วนผู้ที่ขาดความเพียร อยากบรรลุความสำเร็จเหมือนกัน แต่พอได้ยินว่าต้องใช้เวลานานเป็นปี ก็หมดแรง ถอยหลัง ถ้าอยู่ระหว่างปฏิบัติก็ฟุ้งซ่าน จิตใจวุ่นวาย จิตใจจะแน่วแน่ มั่นคง ฟุ้งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ พร้อมทั้งมีประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เข้าประกอบคู่ไปด้วยกัน^{๗๕}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ปยุตโต) กล่าวว่า วิริยะ ความพากเพียร ได้แก่การกระทำที่ติดต่อกันไม่ขาดตอนเป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำว่าวิริยะนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง^{๗๖}

ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์ กล่าวว่า วิริยะ ความเพียร ได้แก่ความขยันในการทำงาน การใช้ความเพียรมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของการทำงาน วิริยะเกิดขึ้นตามระดับของฉันทะ ยิ่งมีฉันทะเพิ่มขึ้น วิริยะก็จะเพิ่มขึ้นตาม อุปสรรคของวิริยะคือความเกียจคร้าน ไม่ยอมสู้กับอุปสรรคหรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อม แล้วจึงเลิกไม่ทำงาน สิ่งแก็คือสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมากๆ ฉันทะจะช่วยหนุนวิริยะให้กล้าแข็งขึ้น เช่น การคบเพื่อนที่ขยัน ละเว้นการมั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน^{๗๗}

สมพร เทพสิทธา กล่าวว่า วิริยะ ความเพียร ได้แก่งานที่ขยันหมั่นเพียร ทำงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง^{๗๘}

จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า จิตตะ ได้แก่ความจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝักใฝ่เรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหนถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจเรื่องอื่นๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่นๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้น งานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นไถ่ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมนวันลืมนคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปให้สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าจิตเป็นสมาธิพร้อมนั้นก็เกิดประธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย^{๗๙}

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๘๔๕.

^{๗๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง**, หน้า ๓๙.

^{๗๗} ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, หนังสือเรียนสังคม ส ๑๐๙ **พระพุทธศาสนาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น, ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๓**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙.

^{๗๘} สมพร เทพสิทธา, **คุณธรรมและจริยธรรม**, หน้า ๒๙.

^{๗๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๘๔๔-๘๔๕.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า จิตตะ ได้แก่ความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไป จากความรู้สึกของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงคนั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำว่าจิตตะนี้ รวมความหมายของคำว่า สมาธิ อยู่เต็มที่^{๘๐}

ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์ กล่าวว่า จิตตะ ได้แก่การหมั่นตรวจตราดูแล ใฝ่ใจ ในงานของตนเสมอ อุปสรรคของจิตตะ คือ ไม่ใฝ่ใจ การวางธุระหรือทอดทิ้งงานที่กำลังกระทำ การ แก่ไข คือ การศึกษางานที่กำลังกระทำอยู่นั้นให้ชัดเจนแจ่มแจ้งเพื่อจะได้ทราบว่าการกระทำในเวลาใด ที่ไหน และมีอะไรบ้างที่ต้องทำ เช่นเดียวกับการปลูกต้นไม้ ต้องศึกษาเวลารดน้ำ การให้ปุ๋ย การปราบ ศัตรูพืช เป็นต้น ^{๘๑}

สมพร เทพสิทธิ์า กล่าวว่า จิตตะ ความคิด ได้แก่ การตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้น ด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเสื่อมถอยไป^{๘๒}

วิมังสา การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญหาเหตุและผล

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า วิมังสา คือ ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน บกพร่อง หรือ ขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำ สมาธิ ซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไรก็ พิจารณา ทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่ เป็น องค์ประกอบเหล่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะ เกิดผลอย่างนี้ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะ แก้ไขที่ จุดไหน ฯลฯ หรือในการปฏิบัติธรรม ก็ชอบพิจารณาใคร่ครวญสอบสวน เช่นว่า ธรรมข้อนี้ๆ มีความหมายว่าอย่างไร มีจุดหมายอย่างไร ควรใช้โน้มนาสอย่างใด ควรคู่สัมพันธ์กับข้อธรรมอื่นข้อ ใด ปฏิบัติธรรมคราวนี้ไม่ค่อยก้าวหน้า อินทรีย์ใดอ่อนไป อินทรีย์ใดเกินไป คนปัจจุบันในสภาพอย่างนี้ ขาดแคลนธรรมข้อใดมาก จะนำธรรมข้อนี้เข้าไปควรใช้วิธีการอย่างใดควรเน้นความหมายด้านไหน เป็นต้น การคิดหาเหตุผลสอบสวนทดลองอย่างนี้ ย่อมช่วยรวม จิตให้ค่อยกำหนดและติดตามเรื่องที่ พิจารณาอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก

^{๘๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง, หน้า ๓๓๙.

^{๘๑} ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, หนังสือเรียนสังคม ส ๑๐๙ พระพุทธศาสนาสำหรับ มัธยมศึกษาตอนต้น, หน้า ๒๙.

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

และ กำลัง เรียกว่าเป็นวิม้งสาสมาธิซึ่งก็มีปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์เกิดมาด้วย เช่นเดียวกับสมาธิข้ออื่นๆ^{๘๓}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า วิม้งสา ได้แก่ความสวดส้องในเหตุ และผลแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆขึ้นไปตลอดเวลา คำว่าวิม้งสานี้ รวม ความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่^{๘๔}

ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์ กล่าวว่า วิม้งสา ได้แก่การใช้ปัญญาประกอบการ งาน ปัญญาได้แก่ วิชาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการงานที่กระทำ อุปสรรคของวิม้งสา คือ ความโง่เขลา ขาดการแสวงหาความรู้ในงานที่กระทำ วิธีแก้ไข คือ ต้องแสวงหาความรู้ให้มาก ค้นคว้า หาวิธีที่ จะทำงานให้ดีกว่าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆถ้าเป็นงานใหญ่ก็จัดให้มีการระดมสติปัญญาของหมู่คณะเข้าช่วยเหลือ ^{๘๕} **สมพร เทพสิทธา** กล่าวว่า วิม้งสา ความใคร่ครวญหรือทดลอง ได้แก่การหมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิด ค้นหาวิธีแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล ^{๘๖}

จากการศึกษาองค์ประกอบของหลักอิทธิบาท ๔ จากพระไตรปิฎกและทัศนะของ นักวิชาการทั้งหลาย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ เป็นคุณธรรมชักนำสู่ความสำเร็จ มีองค์ประกอบ อยู่ ๔ อย่างคือ

- ๑) ฉันทะ คือ ความรักใคร่พอใจในการที่ทำงาน
- ๒) วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในงานที่ทำ
- ๓) จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในงานที่ทำ
- ๔) วิม้งสา คือ การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญหาเหตุและผล

๒.๔ หลักการ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา

จากข้อมูลที่ได้นำเสนอในข้างต้นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา และหลักอิทธิบาท ๔ ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์สรุปเป็นเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย คือ การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน สถานศึกษา โดยจำแนกออกได้ ดังนี้

^{๘๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๔๖.

^{๘๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง, หน้า ๓๙.

^{๘๕} ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, หนังสือเรียนสังคม ส ๑๐๙ พระพุทธศาสนาสำหรับ มัธยมศึกษาตอนต้น, หน้า ๓๐.

^{๘๖} สมพร เทพสิทธา, คุณธรรมและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

๒.๔.๑ การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ

ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงาน บันไดขั้นแรกเพื่อก้าวสู่ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใจรักในวิชาชีพความเป็นผู้บริหาร รักในงานที่ทำ ภูมิใจในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตน ทำงานด้วยจิตวิญญาณของการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยยึดหลัก ธรรมาธิปไตย ถือเอาความถูกต้องเป็นใหญ่ ยึดความถูกต้องมากกว่าความถูกต้อง ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ มาบูรณาการบริหารจัดการเพื่อนำเอาทรัพยากรในการบริหารสถานศึกษาอันมีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ในการบริหารให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ฉันทะมีความสำคัญต่องานบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เพราะจุดเริ่มต้นของความสำเร็จของภาระงานต่างๆ ย่อมมาจากใจที่อยากจะทำเป็นอันดับแรก เมื่อเกิดแรงจูงใจเป็นเหตุให้อยากทำงานนั้นๆ ย่อมทุ่มเททั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ความสามารถของตนในการทำงานนั้นๆ ให้สำเร็จบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมั่นสร้างแรงบันดาลใจให้ตนอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มพูนฉันทะให้ทวีคูณขึ้น โดยสร้างได้จากการศึกษาปรัชญาคำสอน แนวคิดทฤษฎีของนักปราชญ์ และบุคคลต้นแบบทางสังคม หรือศึกษา ผลงานของนักคิด นักบริหารมืออาชีพทั้งในและต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงทั้งในอดีต และในปัจจุบัน

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ผู้บริหารต้องมีความเป็นนักบริหารมืออาชีพ มีความรักและความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเอง ศรัทธาในงานที่ทำ ทำงานด้วยใจรัก ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารทรัพยากรในสถานศึกษาที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด หมั่นสร้างพลังบวก ไม่หยุดนิ่งในการพัฒนาศักยภาพตนเอง ฉันทะนั้นเป็นข้อแรกของอิทธิบาท ๔ และเป็นพื้นฐานสำคัญที่รองรับอิทธิบาทอีก ๓ ข้อ เพราะหากขาดฉันทะเสียแล้ว อิทธิบาทข้อที่เหลือก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ฉันทะจึงเป็นบันไดขั้นแรกสำหรับก้าวสู่ความสำเร็จ

๒.๔.๒ การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ

วิริยะ ความเพียรพยายาม บันไดขั้นที่ ๒ เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จเพื่อความเป็นนักบริหารมืออาชีพ งานทุกอย่างจะสำเร็จได้ก็เพราะอาศัยความขยันหมั่นเพียร วิริยะจึงเปรียบเสมือนบันไดขั้นที่ ๒ ต่อจากฉันทะ บุคคลจะมีความเพียรในการทำงานได้ ก็เพราะมีใจรัก เมื่อเกิดใจรักในงาน แม้งานนั้นจะยากสักเพียงใด ก็ย่อมบากบั่นเพียรพยายามทำให้สำเร็จจนได้ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำในการบริหารสถานศึกษา รับภาระงานในการบริหาร มีภาระงานหลายด้าน คุณธรรมสำคัญที่ผู้บริหารต้องมีคือ ผู้บริหารต้องมีความเพียรพยายามเป็นต้นทุนของการบริหารงาน เพราะแต่ละภาระงานย่อมไม่อาจราบรื่นเสมอไป ตามเหตุปัจจัยสภาวะความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งจากภายในและภายนอก ย่อมก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคได้ตลอดเวลา ความเพียรพยายามบวกกับจิตใจที่หนักแน่นของผู้บริหารจึงเป็นเสมือนการปิดทางมาของความล้มเหลว ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาเชิงพุทธตามหลักวิริยะ คือมีจิตใจที่หนักแน่น ไม่ละทิ้งความเพียร แม้ภาระงานนั้นๆ จะยากสักเพียงใด เมื่อได้ตกลง

ใจลงมือทำแล้ว ก็ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่ตามมาทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและกำลังสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา โดยมองว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น คือบททดสอบสมรรถนะขีดความสามารถของตนเอง

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ผู้บริหารต้องมีความเพียรพยายามเป็นต้นทุนแรกของการบริหารงานในสถานศึกษา ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ด้วยการมองปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเป็นบททดสอบศักยภาพความสามารถในการทำงานของตน ใช้ความเพียรพยายามทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและกำลังสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา นั้น ทั้งต้องปฏิบัติตนเป็นต้นแบบของบุคลากรในสถานศึกษา วิริยะจึงมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบันไดขั้นที่๒ สำหรับคนทำงานเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จ

๒.๔.๒ การบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ

จิตตะ ความเอาใจใส่ บันไดขั้นที่๓ เพื่อก้าวสู่ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ การเอาใจใส่ในงานย่อมเกิดผลดีต่องานที่ทำ จิตตะ จึงเปรียบเสมือนบันไดขั้นที่๓ ต่อจากฉันทะและวิริยะ เมื่อบุคคลมีใจรักในงาน ก่อให้เกิดความตั้งใจบากบั่นเพียรพยายาม เอาใจใส่ไม่ละห่างทำงานนั้นให้สำเร็จ การบริหารสถานศึกษาเชิงพุทธตามหลักจิตตะ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้นำในการบริหาร ต้องเอาใจใส่ในขอบข่ายภาระงานของสถานศึกษาทั้ง๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป ด้วยการเอาใจจดจ่อ ตั้งใจแน่วแน่ เอาใจฝักใฝ่ในงานไม่ทอดธุระงาน ไม่ฟุ้งซ่านเลือนลอย มีสมาธิในการทำงาน ไม่สนใจไปในเรื่องซึ่งจะเป็นเหตุให้ศักยภาพการบริหารงานลดลงหรือเป็นเหตุให้เสียเวลางาน ตั้งใจบริหารงานด้วยการทุ่มเทแรงกายแรงใจพัฒนาสถานศึกษาในความรับผิดชอบของตนให้มีประสิทธิภาพในทุกด้าน ด้วยการมุ่งส่งเสริมจุดเด่นและในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยการพัฒนาจุดด้อย มีแนวคิดพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะวิชาการของผู้เรียนและผู้สอน มุ่งหวังพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะนั้น ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่ออยู่กับหน้าที่ และงานที่ทำ ไม่ทอดธุระ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลอย ตั้งใจแน่วแน่ มีสมาธิในงาน ใส่ใจในการกำหนดแผนงานและนโยบายต่างๆ ด้วยความรอบคอบ ไม่ประมาทในการตัดสินใจ เพราะการเอาใจจดจ่อในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างจริงจัง ย่อมเป็นประจักษ์การปิดประตูช่องทางแห่งความผิดพลาดล้มเหลว จิตตะนั้นเป็นบันไดขั้นที่ ๓ สำหรับคนทำงานเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จ

๒.๔.๒ การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

วิมังสา การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ ตรึกตรองหาเหตุผล บันไดขั้นที่ ๔ เพื่อก้าวสู่ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารสถานศึกษา จึงต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการอย่างมีสติ มีการวางแผนงาน

อย่างเป็นเป็นขั้นตอน มีระเบียบแบบแผน หากเมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้น ก็ใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบหาจุดบกพร่องหรือเหตุขัดข้องในภาระงานที่ทำ ไม่หยุดนิ่งที่จะค้นคว้าหาอุบายวิธีแก้ไข ปัญหา ไม่ปล่อยให้ปัญหาที่เกิดขึ้นขยายวงกว้าง วิมังสาเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับนักบริหาร เพราะเป็นหลักของการทำงานด้วยปัญญา ไม่ใช่สักแต่ว่าลงมือทำตามนั้น หากแต่จะทำก็ต่อเมื่อได้ผ่านการพิจารณาไตร่ตรองดีแล้ว เพราะคนเรามักรักและชอบในงานที่ทำขนาดไหน มีความพากเพียรพยายามบากบั่นสักปานใด หรือแม้แต่เอาใจจดจ่ออยู่ตลอดเวลา แต่หากขาดตัวปัญญา คือการพิจารณาวางแผนอย่างรอบคอบ ผลสุดท้ายภาระงานนั้นๆก็ไปไม่ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ เป็นเหตุให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวัง บั่นทอนกำลังของฉันทะ วิริยะ และจิตตะตามลำดับ ท้ายที่สุดเกิดความเบื่อหน่ายในงานที่ทำ เพราะฉะนั้น วิมังสา ซึ่งเป็นข้อสุดท้ายในอิทธิบาท ๔ นี้จึงมีความสำคัญยิ่งสำหรับคนทำงานในทุกสาขาอาชีพ เป็นหลักของการใช้ปัญญา คนที่ทำงานด้วยปัญญาย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จสูงกว่าคนทั่วไป

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้สติปัญญาในการบริหารงานโดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารอย่างมีสติ ไม่ประมาทในการตัดสินใจ โดยมั่นคงวิเคราะห์ใคร่ครวญถึงข้อดีและข้อเสียของงานต่างๆก่อนลงสู่การปฏิบัติจริง โดยมีการวางแผนงานอย่างเป็นขั้นตอนมีระเบียบแบบแผน และมั่นใจติดตามตรวจสอบงาน หรือโครงการต่างๆอย่างรอบคอบ หากเจอจุดบกพร่องก็รีบจัดการแก้ไขโดยเร่งด่วน ไม่ปล่อยทิ้งไว้จนกลายเป็นเรื่องใหญ่ วิมังสาบันไดขั้นที่ ๔ ก้าวสู่ความสำเร็จ จึงมีความสำคัญยิ่งโดยต้องมีอิทธิบาทอีก ๓ ข้อเป็นฐานรอง ด้วยเป็นหลักของการใช้ปัญญาในการบริหารสั่งการ

ผู้วิจัยสรุปโดยรวมได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโดยใช้หลักธรรมาธิปไตย ยึดถือความถูกต้องมากกว่าความถูกต้อง นำหลักอิทธิบาท ๔ อันเป็นคุณธรรมชักนำสู่ความสำเร็จ หรือบันได ๔ ขั้นสำหรับคนทำงาน เพื่อก้าวสู่ความเป็นนักบริหารมืออาชีพ คือ

- ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ เคารพรักในวิชาชีพ
- ๒) วิริยะ ความเพียรพยายามเพื่อให้งานสำเร็จ
- ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ ผูกใจจดจ่อในงานที่ทำ ไม่สนใจฟุ้งซ่านไปในเรื่องอื่น
- ๔) วิมังสา การใช้สติปัญญาคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญหาเหตุและผล

มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้ครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้านคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริการงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะวิชาการของบุคลากรในสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

๒.๕ บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต ๒^{๘๗} นำเสนอได้ดังนี้

๒.๕.๑ ข้อมูลทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยสำนักงานตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๓๑๒ หมู่ ๔ ถนนห่อฮัง-กระนวน ตำบลห้วยเม็ก อำเภอยายเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ รหัสไปรษณีย์ ๔๖๑๗๐ โทรศัพท์ ๐-๔๓๘๘-๙๕๔๖-๔๙ โทรสาร ๐-๔๓๘๘-๙๕๓๔

๒.๕.๒ ขอบเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทั้งหมด ๕ อำเภอ คือ ๑)อำเภอท่าคันโท ๒)อำเภอหนองกุงศรี ๓)อำเภอห้วยเม็ก ๔)อำเภอยางตลาด ๕)อำเภอฆ้องชัย มีพื้นที่ทั้งหมด ๒๐๖๐.๘๙ ตรารางกิโลเมตร โดยปรากฏรายละเอียดดังนี้

๑) อำเภอท่าคันโท มี ๖ ตำบล พื้นที่ ๓๙๓.๖ ตรารางกิโลเมตร ประชากรจำนวน ๒๘,๗๗๖ คน โรงเรียนในสังกัดจำนวน ๒๐ โรงเรียน

๒) อำเภอหนองกุงศรี มี ๙ ตำบล พื้นที่ ๖๒๖.๙ ตรารางกิโลเมตร ประชากร ๕๒,๐๖๕ คน โรงเรียนในสังกัดจำนวน ๔๐ โรงเรียน

๓) อำเภอห้วยเม็ก มี ๙ ตำบล พื้นที่ ๒๙๑.๐๑ ตรารางกิโลเมตร ประชากรจำนวน ๔๐,๔๐๖ คน โรงเรียนในสังกัดจำนวน ๓๒ โรงเรียน

๔) อำเภอยางตลาด มี ๑๕ ตำบล พื้นที่ ๖๒๑.๐๘๔ ตรารางกิโลเมตร ประชากรจำนวน ๘๒,๒๘๑ คน โรงเรียนในสังกัดจำนวน ๖๒ โรงเรียน

๕) อำเภอฆ้องชัย มี ๕ ตำบล พื้นที่ ๑๒๘.๓ ตรารางกิโลเมตร ประชากรจำนวน ๒๗,๑๓๐ คน โรงเรียนในสังกัดจำนวน ๑๗ โรงเรียน

๒.๕.๓ ทิศทางการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ได้กำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ

^{๘๗} กลุ่มนโยบายและแผน, รายงานผลการดำเนินงานปีงบประมาณ ๒๕๖๐, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒, หน้า ๑-๒๔ (เอกสารอัดสำเนา).

กลยุทธ์ และเป้าประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติงาน ดังนี้

๑) วิสัยทัศน์ (Vision)

การศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ พร้อมก้าวสู่สากล บนพื้นฐานความเป็นไทย

๒) พันธกิจ (Mission)

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคน ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

(๒) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ ตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๔) พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา และบูรณาการการจัดการศึกษา

๒) กลยุทธ์ (strategy)

(๑) การพัฒนาคุณภาพนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(๒) เสริมสร้างและเพิ่มโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงครอบคลุมนักเรียน ให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และมีคุณภาพ

(๓) พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

(๔) พัฒนาระบบการบริหารจัดการ

๓) เป้าประสงค์ (goal)

(๑) นักเรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษาชาติ

(๒) ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่อนุบาลจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ ทัวถึง และเสมอภาค

(๓) นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยมหลักของคนไทย ๑๒ ประการ

(๔) นักเรียนมีทักษะชีวิต และทักษะอาชีพที่เหมาะสม ตามหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(๕) ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีทักษะที่เหมาะสมและทำงานมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

(๖) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เน้นการทำงานแบบบูรณาการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีความเข้มแข็ง จัดการศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาชาติ ตามหลักธรรมาภิบาล

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา หลักพุทธธรรม และหลักอิทธิบาท๔ ในสถานศึกษา พบว่าที่ผ่านมามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้จำนวนมาก โดยนำเสนอผลการวิจัยของบางท่านโดยย่อ ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน ได้ทำการวิจัยศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)” ผลการวิจัยพบว่า ๑) แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาของไทย เป็นแนวคิดที่บูรณาการแนวคิดการศึกษาไทย และแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาไทย ผ่านกระบวนการพัฒนานโยบาย และเป็นแนวคิดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาที่เรียกว่า “การศึกษาวิถีพุทธ” ที่เน้นพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ (วิชา) และความ ประพฤติ (จรณะ) หรือความรู้คู่คุณธรรม จึงจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งปัญญาได้โดยแท้จริง ๒) แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ๖ ด้าน ๓) องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ คือ ความคิดของนักปราชญ์สู่การจัดการศึกษา หรือการ ปฏิรูปการศึกษา ที่มีความสอดคล้องกันและมีความเป็นไปได้ในการปฏิรูปการศึกษา^{๘๘}

พระมหาอาทร สุมณี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมแล้วมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือด้านฉันทะ และด้านจิตตะ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านวิริยะ ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท๔ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .

^{๘๘} พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, “การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

๐๑ ส่วนด้านวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๘๘}

พระมหาวุฒิกกร บัวทอง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของ ผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗" ผลวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม ๗ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนครู ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักอิทธิบาท ๔ ต่างกัน และผู้มีประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนไม่ต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิริยะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ^{๘๙}

พระสุนทร ธมมโยธี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอำเภอเมือง โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับ มาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การบริหารตามหลักวิมังสา รองลงมาคือ การบริหารตามหลักฉันทะ และวิมังสา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ^{๙๐}

นิกร นวโชติรส ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัด เทศบาลนครขอนแก่น ตามนโยบายคณะผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นนั้น ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน มีความพึงพอใจตรงกันว่าทุกโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นได้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในทุกๆองค์ประกอบโดยภาพรวมพบว่า การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลตาม

^{๘๘} พระมหาอาทร สุเมธี, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^{๘๙} พระมหาวุฒิกกร บัวทอง, "การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗", **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๙๐} พระสุนทร ธมมโยธี, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

หลักคุณธรรมหลักนิติธรรม และหลักความคุ้มค่ามีความพึงพอใจในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ และองค์ประกอบด้านหลักความโปร่งใสมีความพึงพอใจในการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๙๒}

เมย์ อำนวนพันธ์วิไล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร “ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรในการวิจัยมีความคิดเห็นต่อวิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตาม หลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๕๐ เป็นครูผู้สอน จำนวน ๓๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๘๔.๑๐ มีอายุการปฏิบัติงาน ๙ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๐ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อวิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียน ชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา จำแนกตามตำแหน่ง อายุ อายุการปฏิบัติงาน พบว่าความคิดเห็นต่อ วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท๔ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน แต่มีความเพียงพอที่จะใช้ อนุมานไปยังประชากรกลุ่มใหญ่ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อแบ่งเป็นกลุ่มย่อยขนาดเล็กจึงทำให้ผลต่อการปฏิเสธหรือยอมรับสมมติฐาน กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กที่สามารถนำมาใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร นั้นผู้บริหารและครูผู้สอนต้องมีความร่วมมือร่วมใจกัน เต็มใจ เสียสละและอดทน ใช้สติปัญญาใคร่ครวญหาแนวทางหรือวิธีในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ ในการบริหารจัดการ ในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบริบทของทรัพยากรด้านต่างๆ ขาดแคลน^{๙๓}

ธนกฤต ปันวิชัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ ตามหลักอิทธิบาท ๔” ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารและคณาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการที่พึงประสงค์ ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (๓.๗๗) เมื่อพิจารณา รายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณายังพบว่า ด้านวิริยะและด้านวิมังสา อยู่ ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและ

^{๙๒} นิกร นวโชติรส, “การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น”, รายงานการศึกษาระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐, บทคัดย่อ.

^{๙๓} เมย์ อำนวนพันธ์วิไล, “ วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาวนวลักษณ์ อำเภอนวลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

คณาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ ที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาท ๔ พบว่า เพศ สถานภาพการครองเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อมองในภาพรวม และ แบ่งเป็นกลุ่มตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ ด้านเพศ,ด้านสถานภาพการครองเพศ, ด้านอายุ,ด้านวุฒิการศึกษา,ด้านประสบการณ์ทำงาน, ด้านบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา ก็พบว่าไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติ ที่ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และยังพบว่าด้านสถานภาพการครองเพศ คือ ในด้านจิตตะ เมื่อ พิจารณายังพบว่าแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๙๔}

พันเอกจรรุมาศ เรืองสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างจากการสอนแบบปกติมากที่สุดจากการเปรียบเทียบการจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ กับการสอนหลังจากปรับอิทธิพลตัวแปร ร่วมออกแล้ว พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๙๕}

เพ็ญญา พิลิก ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษาผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผู้บริหารสถานศึกษามีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา และใช้เป็นตัวขับเคลื่อนที่จะนำพาตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมได้แก่หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในด้านการครองตน หลักสังคหวัตถุ ๔ ในด้านการครองคน และหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านการครองงาน

๒) ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ ในด้านการครองตน

^{๙๔} ธนกุลต ปันวิชัย, “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ ตามหลักอิทธิบาท ๔” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๙๕} พันเอกจรรุมาศ เรืองสุวรรณ, “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก”, *ดุษฎีนิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๕๓.

หลักสัจจ วัตถุ ๔ ในด้านการครองคน และหลักอิทธิบาท ๔ ในด้านการครองงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (๔.๑๙)

๓) ปัญหาอุปสรรคของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา ในภาพรวมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ยังคงมีบางสถานศึกษาที่ประสบกับปัญหาต่างๆ คือ (๑) ความรู้สึกท้อแท้และเบื่อหน่ายเมื่อเผชิญปัญหาต่างๆ ทำให้ขาดความละเอียดรอบคอบ ในการวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ (๒) บุคลากรใน สถานศึกษา ไม่ยอมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเนื่องจากความเคยชินที่ได้รับ และ (๓) ผู้ได้บังคับบัญชา บางคนขาดจรรยาบรรณในวิชาชีพ ขาดคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมจึงทำให้ไม่ตั้งใจในการทำงาน และบางคนยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่และภาระงานของตน^{๙๖}

บัญชา ท่าทอง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความ รับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการประพฤติตนเป็นคนดี ความ รับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชนและประเทศชาติ ความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ด้านการศึกษา ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบต่อหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำแนกตามเพศและอาชีพของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนตามห้องเรียน แผนการเรียน เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพของผู้ปกครอง พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕^{๙๗}

สิทธิชัย เดชาสิทธิ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้หลักอิทธิบาท๔ ในการปฏิบัติราชการ: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ๑)

^{๙๖} เพ็ญภา พิลิก, “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๙๗} บัญชา ท่าทอง, “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ข้าราชการเพศชายและเพศหญิงมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้สิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับสูง ๒) ส่วนระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้หลักสิทธิบาท๔ ไม่แตกต่างกัน ๓)ข้าราชการที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีและระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีผลสัมฤทธิ์ในการใช้หลักสิทธิบาท๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เฉพาะด้านวิมังสา ๔)ส่วนผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและปริญญาตรีมีผลสัมฤทธิ์ในการใช้หลักสิทธิบาท๔ ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน^{๙๘}

๒.๖.๑ งานวิจัยต่างประเทศ

แบลง (Blanks) ได้ศึกษาวิจัย “รูปแบบของงานสำหรับผู้ทำหน้าที่การบริหารบุคคลภายในระบบโรงเรียนชุมชนในมลรัฐแคโรไลนาเหนือ (North Carolina) สหรัฐอเมริกา” ผลการศึกษายืนยันว่า ๑) การบริหารบุคคล ของโรงเรียนยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา แต่ยังไม่ถึงขั้นการบริหาร บุคคลของหน่วยงานอื่นๆ ๒) ถึงแม้ว่าบุคลากรที่รับผิดชอบด้านบริหารบุคคลจะมีพื้นฐานความรู้สูงก็ตาม แต่ในด้านวิชาการแล้ว เขาเหล่านั้นก็ยังไม่มีความพร้อมสมบูรณ์ ในด้านการบริหารบุคคล จึงต้องให้บุคคลเหล่านั้นฝึกทักษะความชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นด้านการฝึกอบรมในลักษณะประจำการ หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน ๓) การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนจำเป็นต้องกำหนดความสำคัญก่อนหลังโดยเฉพาะงบประมาณและการวางตัวคนทำงาน หรือตำแหน่งของบุคลากรในภาระงานต่างๆ ๔) ถ้าอาศัยรูปแบบการพัฒนางานองค์กร หรือบุคลากรของภาครัฐกิจเอกชนเป็นตัวอย่าง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนเป็นงานที่เป็นไปได้^{๙๙}

กิลฟอร์ด (Gilford) ได้ศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรมของผู้สอน สไตล์การสอนกับการรับรู้ของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยคณะครู ๓๔ คนที่สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ในวิทยาลัยในเขตพื้นที่ ๖ วิทยาลัย การศึกษาผู้ใหญ่จำนวน ๕๑๙ คน ด้วยวิธีการศึกษาโดยใช้แบบทดสอบการให้นิยามประเด็นปัญหาของ Rest วัดตัวแปรอิสระซึ่งเป็นระดับที่ให้หลักการพัฒนาความรู้ทางจริยธรรม สไตล์การสอน ได้รับนิยามว่า เป็นวิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งวัดโดยใช้แบบวัด หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Conti การรับรู้ ของนักเรียนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน วัดโดยตรชนีสภาพแวดล้อมในชั้น

^{๙๘} สิทธิชัย เดชาสิทธิ์, “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้หลักสิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ: กรณีศึกษาข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ก.

^{๙๙} Blank,E.B. “A Model Job Description For Personnel Administrator position in North Carolina Public School System,” North Carolina. (The University of North Carolina at Greensboro.1991), p 27.

เรียนของ Stem และ Walker และได้ศึกษาอิทธิพลที่เป็นไปได้ของตัวแปรทางประชากร ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ และระดับ การศึกษา ด้านระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรมที่เป็นหลักการ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์อย่าง มีนัยสำคัญในระดับปานกลางระหว่างระดับการให้เหตุผลทางจริยธรรม กับสไตล์การสอน จากแบบวัดสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน จากการวัดการถดถอยแบบเส้นตรง (Regress -Stepwise) ของสเต็ป ไวส์ โดยพบว่า คะแนนการใช้แบบทดสอบการให้นิยาม ประเด็นปัญหาเมื่อรวมเข้ากับคะแนนการให้เหตุผล ทางจริยธรรมกับสไตล์การสอนซึ่งเพิ่มขึ้น ๑๒ % ไม่มีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสัมพันธ์สำคัญระหว่างสไตล์การสอนกับการรับรู้ของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับ พฤติกรรมสไตล์การสอน มีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ระดับปานกลางระหว่างระดับการให้เหตุผล ทางจริยธรรมที่เป็นหลักการกับเพศ^{๑๐๐}

ดิวอี้ (John Dewey) เสนอประเด็นที่ว่า หลักคุณธรรมจะไม่แยกออกจากชีวิตในสังคม ของมนุษย์ トラバโตที่ยังมีการสมาคมร่วมกันอยู่ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นรูปแบบของชีวิตในสังคม มิใช่เป็นการเตรียมตัวสำหรับบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ^{๑๐๑}

เบส (Best) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำผู้ใหญ่เข้าไปในห้องเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ทางระเบียบ วินัย และความรับผิดชอบของครูและนักเรียนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมนักเรียน เมื่อนำผู้ใหญ่เข้าไปแนะนำในห้องและให้ผู้ใหญ่นั่งอยู่ในห้องขณะเรียนและทำ กิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า เมื่อมีผู้ใหญ่เข้าไปอยู่ในห้องเรียนปัญหาทางระเบียบวินัยจะลดน้อยลง นักเรียนจะ ตั้งใจเรียนและมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นในช่วงประมาณเวลา ๓๐ นาที^{๑๐๒}

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการ กรอบแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเรื่อง “การบริหารตามหลัก อิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์

^{๑๐๐} Gilford, Nancy Kay Teresa, The Relationship of Moral Reasoning Level of Learning Environment., Dissertation Abstract International., 54(1) ,(1993, July), p.59-A.

^{๑๐๑} Dewey, John, Moral principle in education., Reprint 1909 edition. Carbondale, Illinois: Southern Illinois University Press., (1975), p. 35-36.

^{๑๐๒} Best, Amin, “The effect of the presence of an Adult in the classroom on Teacher/Student Discipline Interaction,” (Dissertation Abstracts International, 2001: 61(12) :4656 – A).

เขต ๒” ในพระไตรปิฎก โดยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย (Conceptual Framework) ไว้ดังนี้^{๑๐๓}

ภาพประกอบที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๐๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓/๒๓๓; อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๐๕/๒๕๒.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสม^๑ (Mixed Research Methodology) เป็นการผสมผสานระหว่างวิจัยวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) กับการวิจัยวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) โดยการผสมในระดับข้อมูล ด้วยการศึกษวิเคราะห์ตัวแปร ประชากรกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย และกรอบแนวคิดในเชิงคุณภาพและนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ (Statistics Analysis) ในเชิงปริมาณ

^๑ ผ่องพรรณ ตรัยมงคล, “การวิจัยแบบผสม: ทางสายกลางของการวิจัย”, การออกแบบการวิจัย (Research Design), พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๑๕.

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

๓.๒.๑ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๑๔๖๑ คน จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาได้ดังนี้

๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน ๑๔๕ คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน ๑๓๑๖ คน

๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี	จำนวน ๑,๐๒๔ คน
(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน ๔๓๗ คน

๓) ประสบการณ์การทำงาน

(๓.๑) ระยะ ๑ – ๕ ปี	จำนวน ๑๓๕ คน
(๓.๒) ระยะ ๖ – ๑๐ ปี	จำนวน ๓๑๐ คน
(๓.๓) ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน ๑,๐๑๖ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๓๐๔ คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan)^๒ โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามตัวแปรตำแหน่งหน้าที่และนำไปเทียบสัดส่วน จากประชากรตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อย โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลากปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ ๑

^๒ เครชี และมอร์แกน, อังในบุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓ .

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

	ประชากร		รวม	กลุ่มตัวอย่าง		รวม
	ผู้บริหาร	ครูผู้สอน		ผู้บริหาร	ครูผู้สอน	
๒. ระดับการศึกษา						
๒.๑ ปริญญาตรี	๒๐	๙๘๖	๑,๐๐๖	๐	๑๙๘	๑๙๘
๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓๒	๓๓๐	๔๖๒	๗๐	๑๐๖	๑๗๖
รวม	๑๕๒	๑๓๑๖	๑๔๖๘	๗๐	๒๓๔	๓๐๔
๓.ประสบการณ์การทำงาน						
๓.๑ ระยะ ๑ - ๕ ปี	๑๕	๑๒๐	๑๓๕	๑๐	๕๒	๖๒
๓.๒ ระยะ ๖ - ๑๐ ปี	๔๕	๒๖๕	๓๑๐	๒๕	๗๓	๙๘
๓.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๘๕	๙๓๑	๑๐๑๖	๓๕	๑๐๙	๑๔๔
รวม	๑๔๕	๑๓๑๖	๑๔๖๑	๗๐	๒๓๔	๓๐๔

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๓ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๒๐ คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกได้ ดังนี้

๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน	๑๐	คน
(๑.๒) ครูผู้สอน	จำนวน	๑๐	คน

๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี	จำนวน	๗	คน
(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๑๓	คน

๓) ประสบการณ์การทำงาน

(๓.๑) ระยะ ๑ - ๕ ปี	จำนวน	๓	คน
(๓.๒) ระยะ ๖ - ๑๐ ปี	จำนวน	๗	คน
(๓.๓) ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	จำนวน	๑๐	คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ ประเภทของเครื่องมือ

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มี ๒ แบบดังนี้

๓.๓.๑.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มี ๓ ตอนได้แก่

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert, 1970) ดังนี้^๓

๕	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับ มากที่สุด
๔	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับ มาก
๓	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับ ปานกลาง
๒	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับ น้อย
๑	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับ น้อยสุด

ตอนที่ ๓ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๔ ด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ
- ๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ
- ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ
- ๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

๓.๓.๑.๒ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับแนวทางการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๐ คน แบ่งเป็น ๒ ตอน ดังนี้

^๓ ลิเคิร์ต (Likert, 1970), อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๕๔), หน้า ๘๒-๘๓.

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์จำนวน ๔ ด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ
- ๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ
- ๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ
- ๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา

๓.๓.๒ การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

๓.๓.๒.๑ แบบสอบถาม

๑) ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามงานวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยโดยครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

๓) ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามข้อ (๑) และ (๒) ในเรื่องการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating scale) และแบบปลายเปิด (Open-ended) จำนวน ๑ ชุด

๔) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ๕ ด้าน โดยจำแนกได้ ดังนี้

๑) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ บึงมูม อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา ได้แก่ ดร.สมปอง ชาสิ่งห์แก้ว อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ได้แก่ เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม ได้แก่ พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ, ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

๕) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ได้แก่ ดร.สังวาล เพี้ยยุระ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นได้ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ของเครื่องมือ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (Index of Objective Congruence) และประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหาที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัยแต่ละข้อต้องมีค่ามากกว่า ๐.๕ ขึ้นไป แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

๕) นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขให้มีค่าตามเกณฑ์ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ โดยมีจำนวนข้อและเนื้อหาสอดคล้องตรงกับกรอบแนวคิดการวิจัย

๖) นำแบบสอบถามตามข้อ ๕ ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐ คน เพื่อนำผลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

๗) นำผลจากการทดลองใช้ไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) หรือวิธี Item total correlation) นำข้อที่มีค่าสหสัมพันธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤติ ($D=0.05$) โดยใช้เกณฑ์มีค่าตั้งแต่ ๐.๓๐-๑.๐๐ เป็นข้อที่นำไปใช้ได้

๘) นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นในรายด้าน โดยภาพรวมตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ ๐.๗ ขึ้นไป

๙) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่มีค่าคุณภาพตามเกณฑ์ดังกล่าว นำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๓.๒.๒ แบบสัมภาษณ์

๑) ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสอบถามสัมภาษณ์งานวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยโดยครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

๓) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ๕ ด้านที่กล่าวแล้วข้างต้น พิจารณา ตรวจสอบ

๔) นำแบบสัมภาษณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ด้าน มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์โดยมีจำนวนข้อและเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

๒) ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน ๓๐๔ ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังกลุ่มตัวอย่าง

๓) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาจัดทำข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด

๔) นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

๕) ดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๒๐ คน และรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงบูรณาการ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๓.๕.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยการวิเคราะห์หาจำนวนและค่าร้อยละ

๓.๕.๒ วิเคราะห์ระดับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ทั้งโดยภาพรวมรายด้านตามวิธีการของ ลิเคิร์ต (Likert,1970,)แล้วนำไปเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕ ระดับ และแปลผล ดังนี้

๔.๕๐ – ๕.๐๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
๓.๕๑ – ๔.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับมาก
๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง	มีการปฏิบัติในระดับน้อย

๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยมาก

๓.๕.๓ วิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยการทดสอบ ที่ (T – test แบบ Independent Samples)

๓.๕.๔ วิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยการทดสอบ ที่ (T – test แบบ Independent Samples)

๓.๕.๕ วิเคราะห์การเปรียบเทียบระดับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F – test แบบ ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe method)

๓.๕.๖ วิเคราะห์แนวทางในการส่งเสริมการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยการหาความถี่และร้อยละโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๓.๖.๑ สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

- ๑) หาค่าความเที่ยงตรง (IOC : Index of Consistency) ของแบบสอบถาม
- ๒) หาค่าอำนาจจำแนก (ITEM TOTAL CORRELATION)
- ๓) หาค่าความเชื่อมั่น (X – Apha - Coefficient) ของแบบสอบถาม

๓.๖.๒ สถิติพื้นฐาน

- ๑) หาค่าความถี่ (Frequency)
- ๒) หาค่าร้อยละ (Percentage)
- ๓) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)
- ๔) หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓.๖.๓ สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

๑) ใช้ (T – test แบบ Independent Samples) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ๒ ค่า ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๒) ใช้ (F – test แบบ one way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ ค่าขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่าง หาความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe method)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ผล

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

๔.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

๔.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

๔.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ผล

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
%	แทน	ค่าร้อยละ
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
T	แทน	ค่าสถิติทดสอบ t - test
F	แทน	ค่าสถิติทดสอบ F – test (one – way anova)
Ss	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean of square)
DF	แทน	ขั้นตอนของความอิสระ (Degree of freedom)
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

** แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

๔.๒.๑ สถานภาพ ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนร้อยละของสถานภาพ

(n = ๓๐๔)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
๑. ตำแหน่งหน้าที่		
๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา	๗๐	๒๓.๐๐
๑.๒ ครูผู้สอน	๒๓๔	๗๗.๐๐
รวม	๓๐๔	๑๐๐.๐๐
๒. วุฒิการศึกษา		
๒.๑ ปริญญาตรี	๑๙๘	๖๕.๑๐
๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี	๑๐๖	๓๔.๙๐
รวม	๓๐๔	๑๐๐.๐๐
๓. ประสบการณ์การทำงาน		
๓.๑ ระยะ ๑ – ๕ ปี	๖๒	๒๐.๔๐
๓.๒ ระยะ ๖ – ๑๐ ปี	๙๘	๓๒.๒๐
๓.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๑๔๔	๔๗.๔๐
รวม	๓๐๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๐๔ คน จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่เป็น ครูผู้สอน จำนวน ๒๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๐๐ รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๐๐ เมื่อจำแนกตาม วุฒิการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีวุฒิปริญญาตรี จำนวน ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๑๐ รองลงมา มีวุฒิปริญญาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๔.๙๐ เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๔๐ รองลงมา มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๖ – ๑๐ ปี จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๒๐ และมีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑ – ๕ ปี จำนวน ๖๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๐.๔๐ ตามลำดับ

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

๔.๓.๑ ผลการวิเคราะห์การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยรวมและรายด้าน ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๒ – ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

(n = ๓๐๔)

การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	๓.๙๒	.๒๑	มาก	๔
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	๓.๙๔	.๑๘	มาก	๓
๓. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	๓.๙๔	.๑๘	มาก	๑
๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	๓.๙๔	.๑๘	มาก	๒
รวมเฉลี่ย	๓.๙๔	.๑๖	มาก	

จากตารางที่ ๔.๒ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = .๑๖) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = .๑๘) รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = .๑๘) และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = .๑๘) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ($\bar{X}$ = ๓.๘๗, S.D. = .๒๒)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลัก
 อิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยรวมและรายข้อ

(n = ๓๐๔)

ข้อ	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความ พอใจ)	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ บริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา	๔.๐๔	.๕๒	มาก	๑
๒	มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและ แผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการใน สถานศึกษา	๔.๐๐	.๔๔	มาก	๒
๓	มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงาน การบริหารจัดการงานวิชาการที่สถานศึกษาได้กำหนด ไว้	๓.๙๕	.๔๒	มาก	๓
๔	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ การบริหารจัดการงานงบประมาณในสถานศึกษา	๓.๙๑	.๔๕	มาก	๗
๕	มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและ แผนงานการบริหารจัดการงานงบประมาณใน สถานศึกษา	๓.๙๓	.๔๑	มาก	๔
๖	มีความพึงพอใจในนโยบายและแผนงานการบริหาร จัดการงานงบประมาณที่สถานศึกษาได้กำหนด	๓.๙๓	.๔๒	มาก	๕
๗	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ บริหารงานบุคคลในสถานศึกษา	๓.๘๔	.๔๖	มาก	๙
๘	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ บริหารงานทั่วไป	๓.๘๘	.๔๔	มาก	๘
๙	มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และข้อกำหนด ในการบริหารจัดการภาระงานใน สถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งาน งบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ที่สถานศึกษาได้ กำหนดไว้	๓.๘๔	.๕๐	มาก	๑๐
๑๐	มีความพึงพอใจในการวัดผลประเมินผลการบริหาร	๓.๙๒	.๔๖	มาก	๖

จัดการภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ คือ งาน
วิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป
ตามสภาพความเป็นจริง

รวมเฉลี่ย

๓.๙๒

.๒๑

มาก

จากตารางที่ ๔.๓ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .21) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .52) รองลงมา คือ มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .44) และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการงานวิชาการที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .42) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และข้อกำหนด ในการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .50)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยรวมและรายข้อ

(n = 304)

ข้อ	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธี (ความเพียร)	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑	มีความเพียรพยายามในการวางแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน	๓.๙๔	.๔๖	มาก	๖
๒	มีความเพียรพยายามในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน	๓.๙๘	.๓๘	มาก	๒
๓	มีความเพียรพยายามในการจัดการวัดผลประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนา	๓.๙๘	.๓๖	มาก	๑

ตนเองอย่างต่อเนื่อง					
๔	มีความเพียรพยายามในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๙๖	.๓๘	มาก	๓
๕	มีความเพียรพยายามในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆในสถานศึกษา	๓.๙๔	.๓๕	มาก	๕
๖	มีความมุ่งมั่นในการติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความสุจริตโปร่งใส	๓.๙๓	.๔๐	มาก	๗
๗	มีความมุ่งมั่นในการมอบหมายภาระงานแก่บุคลากรในสถานศึกษาตามความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ภาระงานนั้น ๆ	๓.๙๒	.๔๑	มาก	๘
๘	มีความมุ่งมั่นในการติดตามวัดผลประเมินผลบุคลากรในสถานศึกษาตามสภาพความเป็นจริง	๓.๙๕	.๓๔	มาก	๔
๙	มีความมุ่งมั่นในการจัดสวัสดิการด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา	๓.๙๒	.๔๕	มาก	๙
๑๐	มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกับชุมชน	๓.๙๑	.๔๔	มาก	๑๐
รวมเฉลี่ย		๓.๙๔	.๑๘	มาก	

จากตารางที่ ๔.๔ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธียะ (ความเพียรพยายาม) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .18) เมื่อพิจารณา รายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความเพียรพยายามในการจัดการวัดผลประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .36) รองลงมา คือ มีความเพียรพยายามในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .34) และมีความเพียรพยายามในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาการของผู้เรียนอย่างมี

ประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .๓๘) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกับชุมชน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .๔๔)

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ โดยรวมและรายข้อ

(n = ๓๐๔)

ข้อ	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่)	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑	เอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน	๓.๙๙	.๔๗	มาก	๑
๒	เอาใจใส่ในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน	๓.๙๗	.๔๒	มาก	๒
๓	เอาใจใส่ในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน	๓.๙๖	.๓๘	มาก	๔
๔	เอาใจใส่ในการจัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา	๓.๙๓	.๔๑	มาก	๘
๕	ใส่ใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ โปร่งใสในการบริหารจัดการ	๓.๙๖	.๓๕	มาก	๓
๖	เอาใจใส่และมีความรอบคอบในการมอบหมายภาระงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา	๓.๙๔	.๓๙	มาก	๖
๗	ใส่ใจในเรื่องความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร	๓.๙๑	.๔๐	มาก	๙
๘	ใส่ใจในการพัฒนาส่งเสริมสวัสดิการด้านสุขภาพแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา	๓.๙๔	.๔๒	มาก	๗
๙	ใส่ใจในความเป็นไปของชุมชนและเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กรในชุมชนและทุกภาคส่วนในการ	๓.๙๕	.๔๐	มาก	๕

บริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา					
๑๐	ใส่ใจในการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะบุคลากรในสถานศึกษา	๓.๙๑	.๔๒	มาก	๑๐
รวมเฉลี่ย		๓.๙๔	.๑๘	มาก	

จากตารางที่ ๔.๕ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = .๑๘) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน ($\bar{X} = ๓.๙๙$, S.D. = .๔๗) รองลงมา คือ เอาใจใส่ในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๓.๙๗$, S.D. = .๔๒) และใส่ใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์โปร่งใสในการบริหารจัดการ ($\bar{X} = ๓.๙๖$, S.D. = .๔๕) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ใส่ใจในการปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะบุคลากรในสถานศึกษา ($\bar{X} = ๓.๙๑$, S.D. = .๔๒)

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ โดยรวมและรายข้อ

(n = ๓๐๔)

ข้อ	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์)	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับที่
๑	มีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน	๓.๙๘	.๔๓	มาก	๔
๒	มีการคิดวิเคราะห์ถึงแผนงาน และสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ก่อนและหลังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการงานวิชาการ	๓.๙๘	.๔๑	มาก	๓
๓	มีการคิดวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแผนงานและ	๔๐.๑	.๓๕	มาก	๑

นโยบายต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การประชุมปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น					
๔	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ	๓.๘๗	.๔๔	มาก	๑๐
๕	มีการคิดวิเคราะห์ และทำการศึกษาวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้นำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	๓.๘๘	.๔๑	มาก	๙
๖	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการใช้จ่ายเงินงบประมาณ อย่างรอบคอบ บริสุทธิ์โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุด ตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ	๓.๙๔	.๓๙	มาก	๖
๗	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการจัดสรรหางบประมาณ เพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา	๓.๙๓	.๓๙	มาก	๘
๘	มีการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกัน อย่างเป็นกัลยาณมิตร	๓.๙๓	.๓๖	มาก	๗
๙	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา	๓.๙๖	.๔๔	มาก	๕
๑๐	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการบริหารจัดการโดยจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป	๔.๐๐	.๔๕	มาก	๒
รวมเฉลี่ย		๓.๙๔	.๑๘	มาก	

จากตารางที่ ๔.๖ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมangsa (การคิดวิเคราะห์) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .18) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการคิดวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแผนงานและนโยบายต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การประชุมปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = 40.1$, S.D. = .35) รองลงมา

คือ มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการบริหารจัดการโดยจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .45) และมีการคิดวิเคราะห์ถึงแผนงาน และสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเก่าและหลังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการงานวิชาการ ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .41) ตามลำดับส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .44)

๔.๓.๒ ผลวิเคราะห์การเปรียบเทียบ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต ๒ โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = ๓๐๔)

ด้านที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ตำแหน่งหน้าที่				t	Sig.
		ผู้บริหาร		ครูผู้สอน			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลัก ฉันทะ	๔.๒๐	.๑๕	๓.๘๓	.๑๕	๑๗.๘๗	.๐๐**
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลัก วิริยะ	๔.๑๓	.๑๔	๓.๘๘	.๑๕	๑๒.๒๑	.๐๐**
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลัก จิตตะ	๔.๑๔	.๑๒	๓.๘๘	.๑๕	๑๒.๓๙	.๐๐**
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลัก วิมังสา	๔.๑๔	.๑๒	๓.๘๘	.๑๔	๑๔.๒๓	.๐๐**
รวมเฉลี่ย		๔.๑๖	.๐๘	๓.๘๗	.๑๒	๑๘.๒๘	.๐๐**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน (n = ๓๐๔)

ด้านที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	วุฒิการศึกษา				t	Sig.
		ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	๓.๘๑	.๑๔	๔.๑๑	.๑๙	-๑๕.๑๗	.๐๐**
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	๓.๘๗	.๑๔	๔.๐๘	.๑๖	-๑๑.๕๐	.๐๐**
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	๓.๘๗	.๑๔	๔.๐๘	.๑๖	-๑๑.๙๒	.๐๐**
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	๓.๘๖	.๑๓	๔.๐๙	.๑๖	-๑๓.๐๓	.๐๐**
รวมเฉลี่ย		๓.๘๕	.๑๑	๔.๐๙	.๑๓	-๑๖.๓๘	.๐๐**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = ๓๐๔)

ด้านที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ประสพการณ์การทำงาน					
		ระยะ ๑-๕ ปี		ระยะ ๖-๑๐ ปี		ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๑	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ	๓.๗๔	.๑๑	๓.๘๔	.๑๖	๔.๐๕	.๑๙
๒	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ	๓.๗๙	.๑๑	๓.๙๑	.๑๔	๔.๐๓	.๑๘
๓	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ	๓.๘๑	.๑๒	๓.๙๐	.๑๕	๔.๐๓	.๑๘
๔	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา	๓.๘๑	.๑๒	๓.๘๙	.๑๓	๔.๐๓	.๑๘
รวมเฉลี่ย		๓.๗๙	.๐๘	๓.๘๘	.๑๒	๔.๐๓	.๑๕

จากตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามประสพการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสพการณ์การทำงาน ระยะ ๑ - ๕ ปี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๙, S.D. = .๐๘) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ($\bar{X}$ = ๓.๘๑, S.D. = .๑๒) รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ($\bar{X}$ = ๓.๘๑, S.D. = .๑๒) และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ($\bar{X}$ = ๓.๗๙, S.D. = .๑๑) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ($\bar{X}$ = ๓.๗๔, S.D. = .๑๑)

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสพการณ์การทำงาน ระยะ ๖ - ๑๐ ปี โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๘๘, S.D. = .๑๒) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ($\bar{X}$ = ๓.๙๑, S.D. = .๑๔) รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ($\bar{X}$ = ๓.๙๐, S.D. = .๑๕) และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ($\bar{X}$ = ๓.๘๙, S.D. = .๑๓) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ($\bar{X}$ = ๓.๘๔, S.D. = .๑๖)

ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสพการณ์ทำงาน ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๓, S.D. = .๑๕) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย

สูงสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ($\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = .๑๙) รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = .๑๘) และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = .๑๘) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = .๑๘)

ตารางที่ ๔.๑๐ เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

(n = ๓๐๔)

การบริหารตามหลักอิทธิ ด้านที่ บาท ๔ ในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
๑ ด้านการบริหาร สถานศึกษาตามหลัก ฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๕.๑๑	๒.๐๐	๒.๕๕	๘๕.๖๐	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๘.๙๙	๓๐๑.๐๐	.๐๓		
	รวม	๑๔.๑๐	๓๐๓.๐๐			
๒ ด้านการบริหาร สถานศึกษาตามหลักวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๗	๒.๐๐	๑.๒๙	๕๑.๕๒	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๗.๕๓	๓๐๑.๐๐	.๐๒		
	รวม	๑๐.๑๑	๓๐๓.๐๐			
๓ ด้านการบริหาร สถานศึกษาตามหลัก จิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๔	๒.๐๐	๑.๑๒	๔๑.๘๑	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๘.๐๙	๓๐๑.๐๐	.๐๒		
	รวม	๑๐.๓๓	๓๐๓.๐๐			
๔ ด้านการบริหาร สถานศึกษาตามหลัก วิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๒	๒.๐๐	๑.๒๑	๔๗.๒๒	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๗.๗๒	๓๐๑.๐๐	.๐๒		
	รวม	๑๐.๑๔	๓๐๓.๐๐			
รวมเฉลี่ย	ระหว่างกลุ่ม	๒.๙๘	๒.๐๐	๑.๔๙	๘๒.๖๒	.๐๐**
	ภายในกลุ่ม	๕.๔๒	๓๐๑.๐๐	.๐๑		
	รวม	๘.๔๐	๓๐๓.๐๐			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านมีการปฏิบัติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe) ปรากฏผลดังตารางที่ ๔.๑๑ - ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๑ ทดสอบความแตกต่างรายคู่ของการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

(n = ๓๐๔)

ประสบการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์การทำงาน		
		ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๙	๓.๘๘	๔.๐๓
ระยะ ๑-๕ ปี	๓.๗๙	-	-๐.๐๙**	-๐.๒๔**
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓.๘๘	-	-	-๐.๑๕**
ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๐๓	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ เป็นรายคู่ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑ - ๕ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๖-๑๐ ปี กับ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๑ - ๕ ปี กับระยะ ๖-๑๐ ปี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๑๒ ทดสอบความแตกต่างรายคู่ของการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ จำแนกตาม ประสพการณ์การทำงาน

(n = ๓๐๔)

ประสพการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	ประสพการณ์การทำงาน		
		ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๔	๓.๘๔	๔.๐๕
ระยะ ๑-๕ ปี	๓.๗๔	-	-๐.๑๐**	-๐.๓๑**
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓.๘๔	-	-	-๐.๒๑**
ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๐๕	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ เป็นรายคู่ ด้านการสถานศึกษาตามหลักฉันทะ จำแนกตามประสพการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสพการณ์การทำงาน ระยะ ๑ – ๕ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๖-๑๐ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๑ – ๕ ปี กับระยะ ๖-๑๐ ปี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๑๓ ทดสอบความแตกต่างรายคู่ของการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการสถานศึกษาตามหลักวิริยะ จำแนกตามประสพการณ์การทำงาน

(n = ๓๐๔)

ประสพการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	ประสพการณ์การทำงาน		
		ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป
		๓.๗๙	๓.๙๑	๔.๐๓
ระยะ ๑-๕ ปี	๓.๗๙	-	-๐.๑๒**	-๐.๒๔**
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓.๙๑	-	-	-๐.๑๒**
ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๐๓	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ เป็นรายคู่ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธียะ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑ – ๕ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๖-๑๐ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๑ – ๕ ปี กับระยะ ๖-๑๐ ปี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๑๔ ทดสอบความแตกต่างรายคู่ของการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

(n = ๓๐๔)

ประสบการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์การทำงาน		
		ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๑	๓.๙๐	๔.๐๓
ระยะ ๑-๕ ปี	๓.๘๑	-	-๐.๐๙**	-๐.๒๒**
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓.๙๐	-	-	-๐.๑๓**
ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๐๓	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ เป็นรายคู่ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงาน ระยะ ๑ – ๕ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๖-๑๐ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๑ – ๕ ปี กับระยะ ๖-๑๐ ปี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๑๕ ทดสอบความแตกต่างรายคู่ของการเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารงานสถานศึกษาตามหลักวิมangsa จำแนกตาม ประสพการณ์การทำงาน

(n = ๓๐๔)

ประสพการณ์การทำงาน	$\bar{X}$	ประสพการณ์การทำงาน		
		ระยะ ๑-๕ ปี	ระยะ ๖-๑๐ ปี	ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๑	๓.๘๙	๔.๐๓
ระยะ ๑-๕ ปี	๓.๘๑	-	-๐.๐๘**	-๐.๒๒**
ระยะ ๖-๑๐ ปี	๓.๘๙	-	-	-๐.๑๔**
ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป	๔.๐๓	-	-	-

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ เป็นรายคู่ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมangsa จำแนกตามประสพการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่มีประสพการณ์การทำงาน ระยะ ๑ - ๕ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๖-๑๐ ปี กับระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป และระยะ ๑ - ๕ ปี กับระยะ ๖-๑๐ ปี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.๓.๓ ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ ผลปรากฏตามตารางที่ ๔.๑๖ - ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๖ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ)

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ)	จำนวน	ร้อยละ
		(n)	(%)
๑	ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีรู้และความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาในทุกมิติ	๑๗	๑๔.๑๖
๒	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความรักและความพึงพอใจ	๑๘	๑๕.๐๐

ในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และข้อกำหนดในการบริหาร จัดการภาระงานในสถานศึกษาครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้าน			
๓	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้การสอนอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการมาเรียนของผู้เรียน	๒๒	๑๘.๓๓
๔	ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของครูผู้สอนในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน	๒๖	๒๑.๖๖
๕	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรักและความภาคภูมิใจต่อสถานศึกษา ให้เข้าถึงการบริการวิชาการที่ทันสมัย เพื่อพัฒนาอาชีพอย่างเหมาะสม	๑๐	๘.๓๓
๖	สถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรักและความเอาใจใส่การปฏิบัติหน้าที่	๒๗	๒๒.๕๐
โดยภาพรวม		๑๒๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๖ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ) พบว่า ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรักและความเอาใจใส่การปฏิบัติหน้าที่ (ร้อยละ ๒๒.๕๐) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของครูผู้สอนในสถานศึกษาอย่างเต็มกำลังเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน (ร้อยละ ๒๑.๖๖) และผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้การสอนอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการมาเรียนของผู้เรียน (ร้อยละ ๑๘.๓๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๗ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม)

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธีะ (ความเพียรพยายาม)	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
๑	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเพียรพยายามในการวางแผนงานในการจัดการเรียนการสอนโดยมุ่งพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน	๑๙	๑๓.๑๙
๒	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเพียรพยายามในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน	๒๒	๑๕.๒๗
๓	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเพียรพยายามในการจัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆ ในสถานศึกษา	๒๙	๒๐.๑๓
๔	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเพียรพยายามในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการบริหารจัดการสถานศึกษา	๒๘	๑๙.๔๔
๕	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเชื่อมั่นมั่นในการติดตามวัดผลประเมินผลบุคลากรในสถานศึกษา	๒๒	๑๕.๒๗
๖	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา	๒๔	๑๖.๖๖
โดยภาพรวม		๑๔๔	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๗ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธีะ (ความเพียร) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเพียรพยายามในการจัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา (ร้อยละ ๒๐.๑๓) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเพียรพยายามในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการบริหารจัดการสถานศึกษา (ร้อยละ ๑๙.๔๔) และ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษา(ร้อยละ ๑๖.๖๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๘ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่)

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่)	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
๑	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน	๒๘	๒๑.๐๕
๒	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน	๑๙	๑๔.๒๘
๓	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน	๒๕	๑๘.๗๙
๔	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใส่ใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์โปร่งใสในการบริหารจัดการ	๑๗	๑๒.๗๘
๕	ผู้บริหารควรและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในเรื่องการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา	๒๓	๑๗.๒๙
๖	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรใส่ใจในความเป็นไปของชุมชนและเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กรในชุมชนและทุกภาคส่วนในการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา	๒๑	๑๕.๗๘
โดยภาพรวม		๑๓๓	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๘ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน (ร้อยละ ๒๑.๐๕) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน (ร้อยละ ๑๘.๗๙) และ ผู้บริหารควรและครูผู้สอนควรเอาใจใส่ในเรื่องการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา (ร้อยละ ๑๗.๒๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๙ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์)

ข้อ	แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลักวิมังสา(การคิดวิเคราะห์)	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
๑	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน	๒๘	๒๒.๙๕
๒	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ถึงแผนงานและสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนและหลังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการภาระงาน	๑๙	๑๕.๕๗
๓	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ	๒๕	๒๐.๔๙
๔	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ และทำการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้นำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	๑๗	๑๓.๙๓
๕	ผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการบริหารจัดการโดยจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป	๑๓	๑๐.๖๕
๖	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา	๒๐	๑๖.๓๙
โดยภาพรวม		๑๒๒	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๙ แนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ในการจัดการเรียนการสอน (ร้อยละ ๒๒.๙๕) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ (ร้อยละ ๒๐.๔๙) และ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา (ร้อยละ ๑๖.๓๙) ตามลำดับ

๔.๓.๔ วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ สรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีใจรักในวิชาชีพซึ่งจะนำไปสู่ประสิทธิภาพของการทำงาน^๑ ควรสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้นักเรียนเกิดความรักและความภาคภูมิใจในสถานศึกษา^๒ ควรใส่ใจในการกำหนดนโยบายให้ครอบคลุมภาระงานการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน โดยให้ความสำคัญที่งานวิชาการเป็นหลักสำคัญ เพราะงานวิชาการคือหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา^๓ ควรส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักในการเรียนรู้อยู่เสมอ^๔ และควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีของคนในชุมชน^๕

๒) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต้องทุ่มเทกำลังกายและกำลังสติปัญญาในการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษาด้วยความมุ่งมั่นเพื่อพัฒนาสถานศึกษา^๖ ควรเพียรพยายามในการจัดสรรทางงบประมาณ

^๑ สัมภาษณ์นายชินภัทร อุ่นทะผา ผู้อำนวยการโรงเรียนโนนสูงวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑

^๒ สัมภาษณ์ นายสุทัต ช่างนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนสร้างมิ่งประสิทธิ์ผล อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑

^๓ สัมภาษณ์ นายพิชัย เหล่าราช ผู้อำนวยการโรงเรียนคำเหมือดแก้วบ่าเพ็ดวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑

^๔ สัมภาษณ์ นางประทุม ภูพาที ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพธิ์สนอนุเคราะห์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑

^๕ สัมภาษณ์ นางพัชราภรณ์ ปริมูล ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนหนองแวงม่วง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๑

^๖ สัมภาษณ์ นางนางนงพร นามโส ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนคำไฮวิทยา อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

เพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษา^๗ ควรเพียรพยายามในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน^๘ ความมุ่งมั่นในการติดตามวัดผลประเมินผลบุคลากรในสถานศึกษาตามสภาพความเป็นจริง^๙ ควรมีการจัดสวัสดิการด้านส่งเสริมสุขภาพกายและใจแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษาอยู่เสมอ^{๑๐}

๓) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรเอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งพัฒนาทักษะวิชาการและทักษะชีวิตแก่ผู้เรียน^{๑๑} ควรใส่ใจในเรื่องความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน^{๑๒} ควรใส่ใจในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ เพื่อให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้อยู่เสมอ^{๑๓} ควรเอาใจใส่ในการติดตามตรวจสอบภาระงานที่มอบหมายแก่บุคลากรในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง^{๑๔} ควรใส่ใจในความเป็นไปของชุมชนและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อสร้างความสำนึกรักในสถานศึกษา^{๑๕}

^๗ สัมภาษณ์ นางสาวภทรภรณ์ พลจันทร์ ผู้อำนวยการโรงเรียนคำมันปลาผดุงวิทย์ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑

^๘ สัมภาษณ์ นางสาวพรนภา ยุทธไกร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนคำไฮวิทยา อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑

^๙ สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง รักสุทธิ ครูโรงเรียนคำมันปลาผดุงวิทย์ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๐} สัมภาษณ์ ดร.ปิยะกุล อุทโท ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิ์สนิมอนุเคราะห์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางหงษ์คำ จิตตะบุตร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านดอนกลาง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ นันทสมบุรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแขวงบ่อแก้ว อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายคมเดช ภูครองหิน ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสาวิทยาสรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๑

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสันติ ภูจอมแก้ว ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสร้างมิ่งประสิทธิผล อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายขวัญใจ อุดมรัตน์, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกววิทยาคม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

๔) ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรมีการคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญถึงลำดับความสำคัญก่อนหลังของภาระงานที่ตนได้รับมอบหมายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการบริหารจัดการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์^{๑๖} ควรมีการหมั่นเข้าประชุมเพื่อการวิจารณ์ถึงข้อดีและข้อเสียของแผนงานและนโยบายต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น^{๑๗} ควรสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนโดยเลือกศึกษาเป็นกรณีรายบุคคลเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะวิชาการและทักษะชีวิตของผู้เรียน^{๑๘} ควรสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่บุคลากรในสถานศึกษา^{๑๙} ควรคิดวิเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อยุคสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน^{๒๐}

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ โดยสรุปได้ดังนี้

การบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ กระบวนการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาโดยนำหลักฉันทะ (ความพอใจ) ซึ่งเป็นคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จมาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการให้ครอบคลุมภาระงานการ

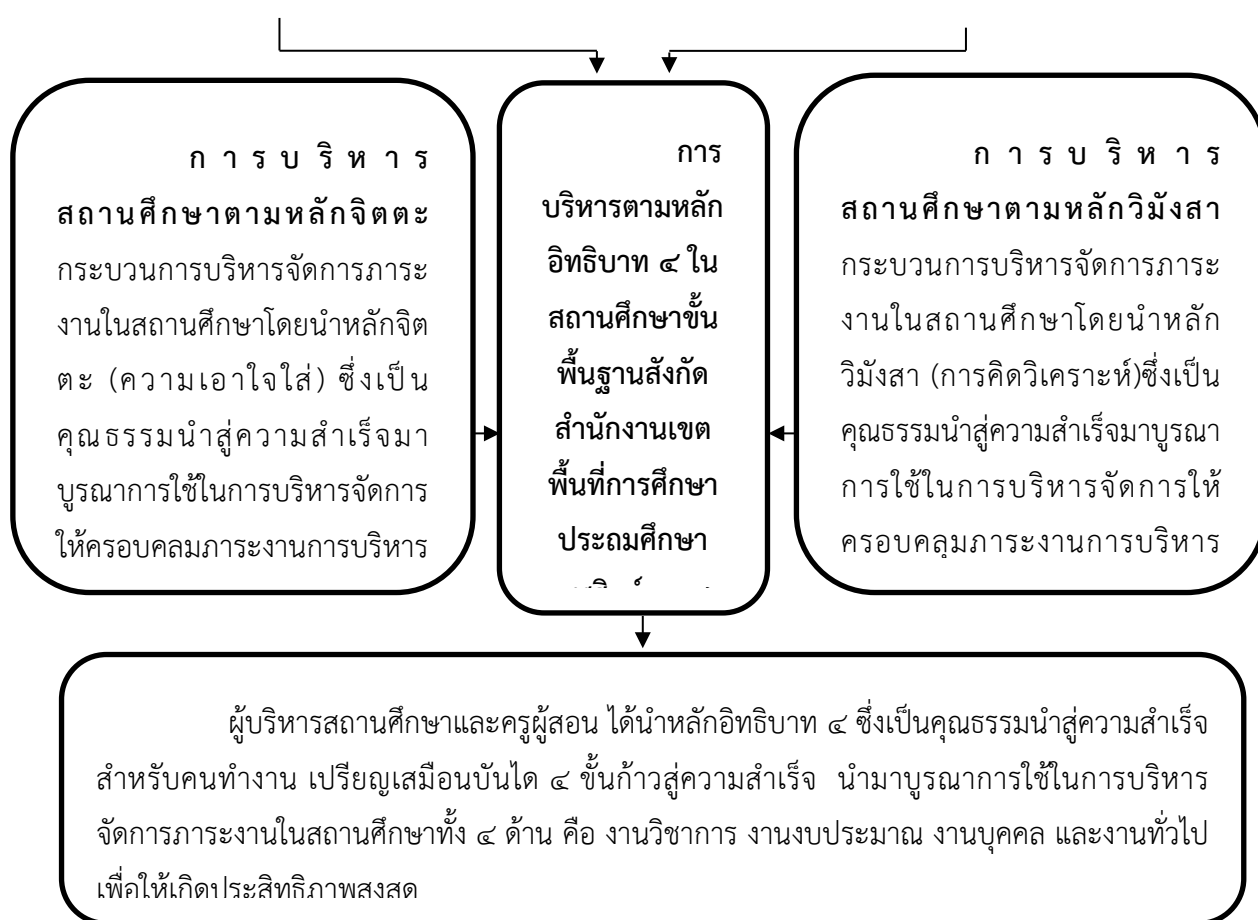
บริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน

การบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธีะ กระบวนการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาโดยนำหลักวิธีะ (ความเพียรพยายาม) ซึ่งเป็นคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จมาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการให้ครอบคลุมภาระงานการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ ประคำทอง, ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยคำจัญญศิลป์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายเชตรัตน์ ภูกองไชย, ผู้อำนวยการโรงเรียนยางคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางสาวณัญญา พาชนิด ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนดงบังวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑

แผนภาพที่ ๕.๑ สรุบบทควมมรุทเตจกการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” สรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ตามลำดับดังนี้

๑. สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ รองลงมา คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา และด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ

๑.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา รองลงมา คือ มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา และมีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการงานวิชาการที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และข้อกำหนด ในการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

๑.๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความเพียรพยายามในการจัดการวัดผลประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ มีความเพียร

พยายามในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอนและมีความเพียรพยายามในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกับชุมชน

๑.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน รองลงมา คือ เอาใจใส่ในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และ ใส่ใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และ เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์โปร่งใสในการบริหารจัดการ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ใส่ใจในการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะบุคลากรในสถานศึกษา

๑.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการคิดวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแผนงานและนโยบายต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การประชุมปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นรองลงมา คือ มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการบริหารจัดการโดยจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป และมีการคิดวิเคราะห์ถึงแผนงานและสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนและหลังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการงานวิชาการ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาสและการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ

๒. เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับ การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต ๒ จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ทุกด้านมีการปฏิบัติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. แนวทางในการพัฒนาส่งเสริมการบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีดังนี้

๓.๑ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ ได้แก่ ๑) ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาให้มีความรักและความเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ ๒) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของครูผู้สอนในสถานศึกษาอย่างเต็มที่ กำลังเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ๓) ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการมาเรียนของผู้เรียน

๓.๒ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ ได้แก่ ๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความเพียรพยายามในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา ๒) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความเพียรพยายามในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการบริหารจัดการสถานศึกษา ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกับชุมชน

๓.๓ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ ได้แก่ ๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความตั้งใจในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน ๒) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีความตั้งใจในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน ๓) ผู้บริหารควรและครูผู้สอนควรมีความตั้งใจในเรื่องการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

๓.๔ ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา ได้แก่ ๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน ๒) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ ๓) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา

๕.๒ อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยการบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. สภาพการบริหารตามหลักอริยาบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่) วิมังสา (การคิดวิเคราะห์) ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้ โดยหลวงพ่อกุศลพุทธทาส กล่าวว่า อิทธิบาท ๔ เป็นรากฐานแห่งความสำเร็จ^๑ และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า เป็นคุณธรรมนำสู่ความสำเร็จสำหรับคนทำงาน^๒ นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการภาระงานทั้ง ๔ ด้านในสถานศึกษา คือ ด้านงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอาทร สุมะธี (แดงดี)^๓ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓” ซึ่งผลการวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวุฒิกุล บัวทอง^๔ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของ ผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗” ซึ่งผลการวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา ท่าทอง^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนอญวิทยาวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนอญวิทยาวิทยาลัย มีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

^๑ พุทธทาสภิกขุ, *การทำงานที่เป็นสุข*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑-๓๔.

^๓ พระมหาอาทร สุมะธี, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^๔ พระมหาวุฒิกุล บัวทอง, “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๕ บัญชา ท่าทอง, “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนนอญวิทยาวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

๒. การเปรียบเทียบการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๔ ในสถานศึกษาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า มีดังนี้

๑) ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนถึงแม้มีตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกัน แต่ล้วนเข้าใจในระบบการบริหารจัดการภาระงานเป็นอย่างดี ซึ่งมีรูปแบบในการบริหารจัดการอย่างสามัคคีร่วมด้วยช่วยกัน เพื่อให้ภาระงานบรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวุฒิกกร บัวทอง** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของ ผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗" จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาอาทร สุมะธี (แดงดี)**^๖ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓” จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมแตกต่างกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ**บัญชา ท่าทอง**^๗ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย” ผลการเปรียบเทียบข้อมูลการศึกษาความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จำแนกตามเพศและอาชีพของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒) วุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต ๒ ที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นกัลยาณมิตรเอื้อเพื่อแผ้วถางช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตย โดยเอาความถูกต้องเป็นใหญ่มีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็น

^๖ พระมหาอาทร สุมะธี, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^๗ บัญชา ท่าทอง , “ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

คุณธรรมสำหรับนักบริหารมาบูรณาการใช้ในการบริหารภาระงานด้านต่างๆ ในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอาทร สุธเมธี (แดงดี)**^๙ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓” ซึ่งผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารของผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตาม วุฒิการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วิษณุภา เมธีวรฉัตร**^{๑๐} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยบท ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์” จำแนกตาม วุฒิการศึกษา ผลที่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ**ธนกฤต ปั่นวิชัย**^{๑๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ ตามหลักอริยบท ๔” ผลการวิจัย พบว่า เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและคณาจารย์มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการ ที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ตามหลักอริยบท ๔ พบว่า เพศ สถานภาพการครองเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และบทบาทหน้าที่ในสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกัน ตามนัยสำคัญทางสถิติ

๓) ประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีการนำหลักอริยบท ๔ มาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการการศึกษา โดยหมั่นประชุมปรึกษาหารือวางนโยบายและกำหนดแผนงานร่วมกันอยู่เสมอ โดยมุ่งเน้นพัฒนาส่งเสริมทักษะวิชาการและทักษะชีวิตของผู้เรียน ปฏิบัติงานโดยเคารพรักในจรรยาบรรณวิชาชีพ ใส่ใจ และมุ่งมั่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อภาระงานของตน จึงเป็นสาเหตุให้สถานภาพด้านประสบการณ์การทำงาน มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาอาทร**

^๙ พระมหาอาทร สุธเมธี, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

^{๑๐} วิษณุภา เมธีวรฉัตร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอริยบท ๔: กรณีศึกษาโรงเรียนศิริวงศ์วิทยา จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๑} ธนกฤต ปั่นวิชัย, “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ ตามหลักอริยบท ๔”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

สุเมธี (แดงดี)^{๑๑} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓” ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีผลการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุนทร ธมมโยธี^{๑๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑” ผลโดยภาพรวมแตกต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรใส่ใจในการนำเอาหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาโดยให้ครอบคลุมภาระงานทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป

๒) สถานศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนโดยนำหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการด้วยการเลือกศึกษาเป็นกรณีรายบุคคลเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะวิชาการและทักษะชีวิตของผู้เรียน ควรสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่บุคลากรในสถานศึกษา ควรคิดวิเคราะห์การพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อยุคสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอน

๓) สถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการรณรงค์ให้มีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นคุณสำหรับคนทำงานมาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการภาระงานในหน่วยงาน ฝ่าย แผนก ให้มากกว่านี้ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน เสริมสร้างจิตวิญญาณของความเป็นนักบริหารมืออาชีพที่มีจิตสาธารณะเป็นพื้นฐานในการทำงาน สร้างความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ เห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดโดยใช้ทรัพยากรที่มีนั้น บริหารจัดการภาระงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

^{๑๑} พระมหาอาทร สุรเมธี, เรื่องเดียวกัน, บทคัดย่อ.

^{๑๒} พระสุนทร ธมมโยธี, “การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๔) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ควรมีกิจกรรมที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการบริหารการศึกษา แก่บุคลากรในเขตพื้นที่

๒.ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป โดยเจาะจงแต่ละภาระงาน

๒) ควรศึกษาวิจัยการนำเอาหลักพุทธธรรมอื่นๆ ที่สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา เช่น พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ขรรยาวาสธรรม ๔ สัมปยุตธรรม ๗ และมรรคมีองค์ ๘ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาตามภาระงานทั้ง ๔ ด้าน

๓) ควรศึกษาวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากสถานศึกษาที่มีลักษณะโครงสร้างที่แตกต่างกันบ้างเพื่อหาความแตกต่าง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมพลศึกษา. กิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์เอส.ออฟเซ็ทกราฟฟิคดีไซน์, ๒๕๕๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหาร และ
การจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย, ๒๕๕๐.

กิตติมา ปรีดีดิลก. ทฤษฎีบริหารองค์กร. กรุงเทพมหานคร : ธนะการพิมพ์, ๒๕๓๙.

_____ การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร อักษรพิพัฒน์, ๒๕๔๒.

จันทร์ธานี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา. ม.ป.ท.

ชาญชัย อาจิณสมภาร. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๗.

ณอมาณย์ รัตนพงศ์กุล. จิตวิทยาแค่ ๑% ทำให้คุณ “เหนือ” คน. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท
พี เอ็น เค แอนด์ สกายพรีนตติ้ง จำกัด , ๒๕๕๘.

เด่น ชะเนติยัง. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๓๓.

นภดล เสงเจริญ. เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ,
๒๕๔๖.

บุญมี แท่นแก้ว. จริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

บุรชัย ศิริมหาสาคร. ผู้นำพันธุ์แท้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด, ๒๕๔๙.

ประทาน คงฤทธิศึกษากร. สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร :
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.

ปรีชา ขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์. หนังสือเรียนสังคม ส ๑๐๙ พระพุทธศาสนาสำหรับ

มัธยมศึกษาตอนต้น. ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓ . กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๓๓.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพ, ๒๕๔๔.
 พจน์ สะเพียรชัย. **การบริหารการศึกษานักบริหารมืออาชีพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: พันธุ์พันธ์การ
 พิมพ์, ๒๕๔๙.

พนัส หันนาคินทร์. **หลักการบริหารโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ. ๙, Ph.D.). **ทำอย่างไรถึงจะเรียนเก่ง**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

_____ **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____ **พุทธวิธีบริหาร ๕ ปีพุทธศาสนมหาบัณฑิต บริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑,
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๓.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร: เอส.
 อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____ **ธรรมานุชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓๔. กรุงเทพมหานคร :
 บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์รวมเล่ม ๓ ภาค ครั้งที่ ๑๕.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐.

_____ **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. มปท. ๒๕๕๕.

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). **คนสำราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :
 บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร:
 มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๔.

พุทธทาสภิกขุ. **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔.

เมตต์ เมตต์การุญจิต. **การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม** : ประชาชน องค์กรปกครองส่วน
 ท้องถิ่นและราชการ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทบุ๊ค พอยท์ จำกัด, ๒๕๔๗.

เมธี ปลื้มธนาภรณ์. **การบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์, ๒๕๒๕.

ยุทธ ไกยวรรณ. **การบริหารการผลิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๕.

ราชกิจจานุเบกษา. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒. แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)**

พ.ศ.๒๕๔๕ และ (ฉบับที่๓) พ.ศ.๒๕๕๓.

ราชกิจจานุเบกษา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: นามมีบุ๊ค, ๒๕๔๒.

ลูเธอร์ กุลิก. อ่างใน ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน.
กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

วิจิตร ศรีสะอ้าน. เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและระบบการบริหารการศึกษา เล่ม ๑
หน่วยที่ ๑- ๑๕. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๑.

วิภาส ทองสุทธิ. พฤติกรรมองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อินทภาซ, ๒๕๕๒.

ศจี อนันต์นพคุณ. กลวิธีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ. สงขลา : ชลบุตรกราฟฟิค, ๒๕๔๒.

สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวิชิรญาณวโรส. สารานุกรมพระพุทธศาสนา.กรุงเทพมหานคร:
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมบูรณ์ พรธนาภพ. หลักเบื้องต้นของการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๒๑.

สมพร เทพสิทธา. คุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒.

สมพร เทพสิทธา. คุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒.

สมยศ นาวิการ. การบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๕.

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. มุ่งสู่คุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
สำราญ ราษฎร์, ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีกระจาย
อำนาจการบริหารและจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน๒๕๕๐.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. การบริหารเขตพื้นที่การศึกษา: เพื่อคุณภาพการศึกษา เล่ม ๒.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. หัวใจพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร:ถนนประชาอุทิศ
ราษฎร์บูรณะ, ๒๕๔๓.

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมานรังสิโยกุลชัย. หลักการบริหารเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาชน, ๒๕๔๙.

สุพิน เกษาคุปต์. **การจัดการปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

เสนาะ ดิยาวี. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

หวน พันธุ์พันธ์. **การบริหารการศึกษานักบริหารมืออาชีพ**. นนทบุรี: พันธุ์พันธ์การพิมพ์, ๒๕๔๘.

๒) บทความวารสาร:

วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กิनावงศ์. **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม**. **วารสาร**

ศึกษาศาสตร์ ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙-มีนาคม ๒๕๕๐.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. **การบริหารตามแนวปฏิรูปการศึกษา**. **วารสารวิชาการ** ปีที่ ๔๕ ฉบับที่ ๒ เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๕.

(๒) คุชฎินิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ธนกฤต ปั่นวิชัย. “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ ตามหลักอิทธิบาท ๔”

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ธนกฤต ปั่นวิชัย. “การบริหารจัดการที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยสงฆ์ตามหลักอิทธิบาท๔”**วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

นิกร นวโชติรส. “การบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น

รายงานการศึกษาอิสระ”. **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

ปัญญา ท่าทอง. “การใช้หลักอิทธิบาท ๔ พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน. “การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์

(ป.อ.ปยุตโต)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาลำพึง อธิรปัญญา (เพ็ญภู). “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน

นวมินทรราชูทิศมัชฌิมา จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาจุฬินกร บัวทอง. "การใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในกลุ่ม ๗". **วิทยานิพนธ์**

ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.

พระมหาอาทร สุเมธี. "การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอสมเด็จ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๓".

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พระสุนทร ธมมโยธี. "การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๑".

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

พัชรพร วีรสิทธิ์. "ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้า ประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานประกันสังคม". **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.

พันเอกจรรมาศ เรืองสุวรรณ. "การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการทองทัพบก". **ดุษฎีนิพนธ์**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘.

เพ็ญภา พิสิฐ. "การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารสถานศึกษา : กรณีศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

เมย์ อำนวยพันธ์วิไลย์. "วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณ์ อำเภอชาณุวรลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

เมย์ อำนวยพันธ์วิไลย์. "วิธีการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท ๔ ของกลุ่มโรงเรียนชาณุวรลักษณ์ อำเภอชาณุวรลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร". **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สฤติย์ รัชปต์ย์. "การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุรุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด". **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๘.

สิทธิชัย เตชาสิทธิ์. “ผลสัมฤทธิ์ในการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติราชการ : กรณีศึกษา
ข้าราชการศาลากลางจังหวัดนครศรีธรรมราช”. สารนิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๕๙.

อักษรธรร สัมณโชติ. “คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน”. ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๕๐.

อำนาจ พลรักษา. “ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๕. [ออนไลน์] แหล่งที่มา:

<http://www.royin.go.th/dictionary>. (๖ สิงหาคม ๒๕๖๑)

ราชกิจจานุเบกษา. กฎกระทรวงศึกษาธิการ เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๒๔ ก. ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๐,
หน้า ๒๙-๓๓,[ออนไลน์],แหล่งที่มา:

<http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Category/Laws/RuleMetDistEdMnt2550-02-12-2010.pdf> (๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๙)

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

กลุ่มนโยบายและแผน,รายงานผลการดำเนินงานปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ,สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒.

๖).บทสัมภาษณ์:

สัมภาษณ์นายชินภัทร อุ่นทะผา ผู้อำนวยการโรงเรียนโนนสูงวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสุทัต ช่างนอก ผู้อำนวยการโรงเรียนสร้างมิ่งประสิทธิผล อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายพิชัย เหล่าราช ผู้อำนวยการโรงเรียนคำเหมือดแก้วบ่าเพ็ญวิทยา อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางประทุม ภูพาที ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโพธิ์สนธิอนุเคราะห์ อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพัชรภรณ์ ปรีมูล ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนหนองแขวงม่วง อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางนางนงพร นามโส ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนคำไฮวิทยา อำเภอนองบุรี
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวภรณ์ พลพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนคำมันปลาผดุงวิทย์ อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวพรนภา ยุทธไกร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนคำไฮวิทยา อำเภอนองบุรี
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง รักสุทธิ ครูโรงเรียนคำมันปลาผดุงวิทย์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร.ปิยะกุล อุทโท ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิ์สนธิ์นครราชสีมา อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหงษ์คำ จิตตะบุตร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนวัดบ้านดอนกลาง อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ นันทสมบูรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองแขวงบ่อแก้ว อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายคมเดช ภูครองหิน ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านสาวิทยาสรรพ์ อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสันติ ภูจอมแก้ว ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสร้างมิ่งประสิทธิผล อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายขวัญใจ อุดมรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกววิทยาคม อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวชนันภรณ์ ศรีคงเพชร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนห้วยคำจตุรศิลป์
อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายนิวัฒน์ พิมแสง ผู้อำนวยการโรงเรียนดอนขี้วิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์
วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายทรงศักดิ์ ประคำทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยคำจตุรศิลป์ อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเขตรัตน์ ภูกองไชย ผู้อำนวยการโรงเรียนยางคำวิทยา อำเภอยางตลาด
จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวธัญญา พานิชิต ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนดงบังวิทยา อำเภอยางตลาด

จังหวัดกาฬสินธุ์ วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

Simon, Smithburg & Thompson. **Public Administration**. 14th ed. (New York : Alfred A.Knope, 1971.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit**. (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995.

Hellriegel. **Management** .third edition, Addison : Wesley Publishing Company .Imc., 1982.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies**. fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956.

Henri Fayol. **Industrial and General Administration**. (New York : Mc-Grew Hill, 1930.

Hoy, Wayne K. & Cecil, Miskel G. **Educational Administration Theory**, Rescarch, and Practice. New York : McGraw – Hill Inc, 1996.

Blank, E.B. **A Model Job Description For Personnel Administrator position in North Carolina Public School System**. North Carolina. (The University of North Carolina at Greensboro, 1991.

Gilford. Nancy Kay Teresa., **The Relationship of Moral Reasoning Level of Learning Environment**., Dissertation Abstract International., 54(1) ,1993.

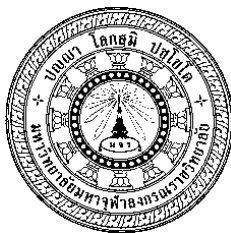
Dewey, John. **Moral principle in education**., Reprint ๑๙๐๙ edition. Carbondale, Illinois: Southern Illinois University Press., 1975.

Best, Amin. **The effect of the presence of an Adult in the classroom on Teacher/Student Discipline Interaction**, (Dissertation Abstracts International, 2001.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

คำชี้แจง

๑. วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนต่อการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

๒. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน ๔๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open - Ended) จำนวน ๔ ข้อ

๓. เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาวิฑูรย์ วิฑูรย์เมธี (จันทร์เต็ม)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสนิกชนมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ตอนที่ ๑ : สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน ☐ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตามความเป็นจริงให้มากที่สุด

๑. ตำแหน่งหน้าที่

☐ ๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา

☐ ๑.๒ ครูผู้สอน

๒. วุฒิการศึกษา

☐ ๒.๑ ระดับปริญญาตรี

☐ ๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี

๓. ประสบการณ์การทำงาน

☐ ๓.๑ ระยะ ๑ – ๕ ปี

☐ ๓.๒ ระยะ ๖ – ๑๐ ปี

☐ ๓.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ : แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงช่องเดียว ซึ่งในแต่ละช่องมีระดับการปฏิบัติ ดังนี้

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

๓ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต ๒	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.	ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ)	(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ บริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา					
๒	มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและแผนงาน ในการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา					
๓	มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานการ บริหารจัดการงานวิชาการที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้					
๔	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการการ บริหารจัดการงานงบประมาณในสถานศึกษา					
๕	มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและแผนงาน การบริหารจัดการงานงบประมาณในสถานศึกษา					
๖	มีความพึงพอใจในนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ งานงบประมาณที่สถานศึกษาได้กำหนด					
๗	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ บริหารงานบุคคลในสถานศึกษา					
๘	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการ บริหารงานทั่วไป					
๙	มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และ ข้อกำหนด ในการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้					
๑๐	มีความพึงพอใจในการวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการ ภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ตามสภาพ ความเป็นจริง					

ข้อ ที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ(ความเพียรพยายาม)		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๑๑	มีความเพียรพยายามในการวางแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน					
๑๒	มีความเพียรพยายามในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน					
๑๓	มีความเพียรพยายามในการจัดการวัดผลประเมินผลผู้เรียนเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง					
๑๔	มีความเพียรพยายามในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ					
๑๕	มีความเพียรพยายามในการจัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆในสถานศึกษา					
๑๖	มีความมุ่งมั่นในการติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความสุจริต โปร่งใส					
๑๗	มีความมุ่งมั่นในการมอบหมายภาระงานแก่บุคลากรในสถานศึกษาตามความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ภาระงานนั้นๆ					
๑๘	มีความมุ่งมั่นในการติดตามวัดผลประเมินผลบุคลากรในสถานศึกษาตามสภาพความเป็นจริง					
๑๙	มีความมุ่งมั่นในการจัดสวัสดิการด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา					
๒๐	มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกับชุมชน					

ข้อที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๓. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่)	(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๒๑	เอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน					
๒๒	เอาใจใส่ในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน					
๒๓	เอาใจใส่ในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน					
๒๔	เอาใจใส่ในการจัดสรรหางบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆในสถานศึกษา					
๒๕	ใส่ใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์โปร่งใสในการบริหารจัดการ					
๒๖	เอาใจใส่และมีความรอบคอบในการมอบหมายภาระงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา					
๒๗	ใส่ใจในเรื่องความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร					
๒๘	ใส่ใจในการพัฒนาส่งเสริมสวัสดิการด้านสุขภาพแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา					
๒๙	ใส่ใจในความเป็นไปของชุมชนและเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กรในชุมชนและทุกภาคส่วนในการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา					
๓๐	ใส่ใจในการปฏิบัติตามกฏระเบียบ ข้อบังคับ และจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะบุคลากรในสถานศึกษา					

ข้อ ที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์)		(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๓๑	มีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน					
๓๒	มีการคิดวิเคราะห์ถึงแผนงาน และสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนและหลังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการงานวิชาการ					
๓๓	มีการคิดวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแผนงานและนโยบายต่างๆ เพื่อนำไปสู่การประชุมปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น					
๓๔	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิดโอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรมศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอ					
๓๕	มีการคิดวิเคราะห์ และทำการศึกษาวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้นำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น					
๓๖	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างรอบคอบ บริสุทธิ์โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ					
๓๗	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการจัดสรรหางบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานต่างๆในสถานศึกษา					
๓๘	มีการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร					
๓๙	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการสนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา					

ข้อ ที่	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์)	(๕)	(๔)	(๓)	(๒)	(๑)
๔๐	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการบริหารจัดการโดยจัดให้ทุกฝ่าย ได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของ สถานศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป					

ตอนที่ ๓ : ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

คำชี้แจง : ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและ
พัฒนาการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ในแต่ละด้านที่กำหนด ดังนี้

๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ) มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการ
ส่งเสริม และพัฒนา ดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม) มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทาง
ในการส่งเสริม และพัฒนา ดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนา ดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ) มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนา ดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

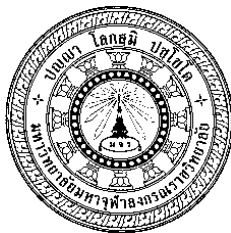
.....

ขอเจริญพร ขอบขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

พระมหาวิฑูรน์ วิวฑูตเมธี (จันทร์เต็ม)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การบริหารตามหลักอริยาบถ ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

ตอนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....

โรงเรียน.....

ตั้งอยู่บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ

.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....

วัน เดือน ปี ที่ให้สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย (✓) ลงใน ☐ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบ
แบบสัมภาษณ์

๑. ตำแหน่งหน้าที่

☐ ๑.๑ ผู้บริหารสถานศึกษา

☐ ๑.๒ ครูผู้สอน

๒. วุฒิการศึกษา

☐ ๒.๑ ระดับปริญญาตรี

☐ ๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี

๓. ประสบการณ์การทำงาน

☐ ๓.๑ ระยะ ๑ - ๕ ปี

☐ ๓.๒ ระยะ ๖ - ๑๐ ปี

☐ ๓.๓ ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ จำนวน ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ)

๑.๑ การบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักฉันทะ (ความพอใจ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

.....

.....

.....

๑.๒ การบริหารงานงบประมาณโดยใช้หลักฉันทะ (ความพอใจ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

.....

.....

.....

๑.๓ การบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักฉันทะ (ความพอใจ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

.....

.....

.....

๑.๔ การบริหารงานทั่วไปโดยใช้หลักฉันทะ (ความพอใจ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

.....

.....

.....

๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม)

๒.๑ การบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

.....

.....

.....

๒.๒ การบริหารงานงบประมาณโดยใช้หลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๒.๓ การบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๒.๔ การบริหารงานทั่วไปโดยใช้หลักวิริยะ (ความเพียรพยายาม) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๓. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่)

๓.๑ การบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๓.๒ การบริหารงานงบประมาณโดยใช้หลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๓.๓ การบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๓.๔ การบริหารงานทั่วไปโดยใช้หลักจิตตะ (ความเอาใจใส่) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๔. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ)

๔.๑ การบริหารงานวิชาการโดยใช้หลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๔.๒ การบริหารงานงบประมาณโดยใช้หลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๔.๓ การบริหารงานบุคคลโดยใช้หลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ) มีข้อเสนอแนะอย่างไร

๔.๓ การบริหารงานทั่วไปโดยใช้หลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ) มีข้อเสนอแนะ
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

เจริญพร ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์
พระมหาวิฑูรน์ วิวฑูตเมธี (จันทร์เต็ม)
นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ภาคผนวก ข.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระศักดิ์ บึงมุ่ม : ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

ตำแหน่ง	: อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
วุฒิการศึกษา	: กศ.บ.(ภาษาไทย), กษ.ม.(จิตวิทยาการให้คำปรึกษา), ปร.ด.(บริหารการศึกษา)
สถานที่ทำงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๒. ดร.สมปอง ชาสิ่งห์แก้ว	: ด้านการบริหารสถานศึกษา
ตำแหน่ง	: อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
วุฒิการศึกษา	: กศบ.(เคมี-บริหารการศึกษา), กศม.(บริหารการศึกษา), ปร.ด.(บริหารการศึกษา)
สถานที่ทำงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓. เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส,ดร.	: ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย
ตำแหน่ง	: อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
วุฒิการศึกษา	: พธ.บ. (พระพุทธศาสนา), พธ.ม.(พระพุทธศาสนา) ศษ.ม. (บริหารการศึกษา), ปร.ด. (บริหารการศึกษา)
สถานที่ทำงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๔. พระครูสุธีคัมภีรญาณ,ผศ.,ดร.	: ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ตำแหน่ง	: อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา
วุฒิการศึกษา	: พธ.บ. (ปรัชญา), M.A. (Buddhist Studies India), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
สถานที่ทำงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๕. ดร.สังวาลย์ เพ็ญยระ	: ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา
ตำแหน่ง	: อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
วุฒิการศึกษา	: คบ.(สังคมศึกษา), ศษ.ม.(บริหารการศึกษา), ปร.ด.(บริหารการศึกษา)
สถานที่ทำงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความร่วมมือเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สังวาลย์ เพ็ญยระ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวชิวัตน์ วิวัฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒" โดยมี พระครูสไมธานเขตคณาภิรักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

(ดร.สังวาลย์ เพ็ญยระ)

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวชิวัตน์ วิวัฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๔๔ ๓๔๒ ๖๒๒๒

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสุธีคัมภีรญาณ, ผศ.ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิฑูรย์ วิฑูรณเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒" โดยมี พระครูสโมธานเขตคณาภิรักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

๑๗.๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิฑูรย์ วิฑูรณเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๙๔ ๓๙๒ ๖๒๒๒

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.ธีระศักดิ์ ปิงมุน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิทวัฒน์ วิวตฺตณเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคีสันธุ์ เขต ๒" โดยมี พระครูสโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิทวัฒน์ วิวตฺตณเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๔๔ ๓๔๒ ๖๒๖๖

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/พิเศษ ๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๖ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระอธิการบุญช่วย โชติวิโส, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิวadhanเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต ๒” โดยมี พระครู
สโมธานเขตคณาภิรักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของนิสิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการ
ควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความ
ร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของนิสิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิวัฒน์ วิวadhanเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๕๖๖

โทร. ๐๙๔ ๙๙๒ ๖๖๖๖

๒
นายกสภามหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒ ๑๙.๖๑

ที่ ศธ ๖๑๗๒.๑/ทศษ.๒๕๖๑

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๖๐๐๑

๒ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สมพงษ์ ขาสีห์แก้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิฑูรย์ วิฑูรย์เมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๖๐๕๐๕๖ บัณฑิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคเหนือ เขต ๒” โดยมี พระครู
ธมฺมธรรมาภรณ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตมีคุณภาพและถูกต้องตามหลักการวิจัย คณะกรรมการ
ควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จึงขอความ
ร่วมมือท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยของบัณฑิตท่านนี้ด้วย

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ในการช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิฑูรย์ วิฑูรย์เมธี (บัณฑิต)

โทร. ๐๔๖ ๕๕๖ ๖๔๖๖

โทร. ๐๔๔ ๕๕๖ ๖๔๖๖

๕๕๖
(ดร.สมพงษ์ ขาสีห์แก้ว)
๒ ก.ย ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง

ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
ค่าความสอดคล้องความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC : Index of Concurrence)

เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒”

ข้อ	ปัจจัยส่วนบุคคล	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๑.ตำแหน่งหน้าที่									
๑.๑ ผู้บริหาร		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑.๒ ครูผู้สอน		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒.วุฒิการศึกษา									
๒.๑ ปริญญาตรี		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒.๒ สูงกว่าปริญญาตรี		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓.ประสบการณ์ทำงาน									
๓.๑ ๑ - ๕ ปี		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓.๒ ๖ - ๑๐ ปี		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓.๓ ๑๑ ปีขึ้นไป		๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ)									
๑	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบ แผน และหลักการบริหารจัดการงาน วิชาการในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒	มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนด นโยบายและแผนงานในการบริหาร จัดการงานวิชาการในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓	มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตาม นโยบายและแผนงานการบริหารจัดการ งานวิชาการที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๔	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบ แผน และหลักการบริหารจัดการการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๑. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักฉันทะ (ความพอใจ)									
	งานงบประมาณในสถานศึกษา								
๕	มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการงานงบประมาณในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๖	มีความพึงพอใจในนโยบายและแผนงานการบริหารจัดการงานงบประมาณที่สถานศึกษาได้กำหนด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๗	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๘	มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารงานทั่วไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	
๙	มีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และข้อกำหนด ในการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการงานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๐	มีความพึงพอใจในการวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการภาระงานในสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ งานวิชาการงานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ตามสภาพความเป็นจริง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธียะ (ความเพียรพยายาม)									
๑๑	มีความเพียรพยายามในการวางแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๒	มีความเพียรพยายามในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๓	มีความเพียรพยายามในการจัดการวัดผลประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนานตนเองอย่างต่อเนื่อง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๔	มีความเพียรพยายามในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะวิชาการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๕	มีความเพียรพยายามในการจัดสรรหางบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๖	มีความมุ่งมั่นในการติดตาม ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความสุจริตโปร่งใส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๗	มีความมุ่งมั่นในการมอบหมายภาระงานแก่บุคลากรในสถานศึกษาตามความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ภาระงานนั้น ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๑๘	มีความมุ่งมั่นในการติดตามวัดผล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธียะ (ความเพียรพยายาม)									
	ประเมินผลบุคลากรในสถานศึกษาตามสภาพความเป็นจริง								
๑๙	มีความมุ่งมั่นในการจัดสวัสดิการด้านการส่งเสริมสุขภาพแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา	๐	๑	๑	๑	๑	๔	๐.๘	นำไปใช้ได้
๒๐	มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาร่วมกับชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักจิตตะ (ความเอาใจใส่)									
๒๑	เอาใจใส่ในการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๒	เอาใจใส่ในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๓	เอาใจใส่ในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๔	เอาใจใส่ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๕	ใส่ใจในการกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์โปร่งใสในการบริหาร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิธียะ (ความเพียรพยายาม)									
	จัดการ								
๒๖	เอาใจใส่และมีความรอบคอบในการมอบหมายภาระงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๗	ใส่ใจในเรื่องความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๘	ใส่ใจในการพัฒนาส่งเสริมสวัสดิการด้านสุขภาพแก่ครูและนักเรียนในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๒๙	ใส่ใจในความเป็นไปของชุมชนและเป็นนักประสานงานที่ดีกับทุกองค์กรในชุมชนและทุกภาคส่วนในการบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๐	ใส่ใจในการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ และจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะบุคลากรในสถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์)									
๓๑	มีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและ แผนงานในการบริหารจัดการงาน วิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการจัดการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๒	มีการคิดวิเคราะห์ถึงแผนงาน และ สามารถจัดลำดับความสำคัญของ ปัญหาก่อนและหลังเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการ งานวิชาการ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๓	มีการคิดวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสีย ของแผนงานและนโยบายต่าง ๆ เพื่อ นำไปสู่การประชุมปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๔	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการเปิด โอกาส และการส่งเสริมให้บุคลากรใน สถานศึกษาได้มีโอกาสในการอบรม ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาศักยภาพ ตนเองอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๕	มีการคิดวิเคราะห์ และทำการศึกษา วิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ นำไปพัฒนากระบวนการเรียนการ สอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๖	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการใช้ จ่ายเงินงบประมาณอย่างรอบคอบ บริสุทธิ์โปร่งใส และเกิดประโยชน์ สูงสุดตรงตามจุดมุ่งหมายของการ จัดสรรงบประมาณ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๗	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการจัดสรร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๒. ด้านการบริหารสถานศึกษาตามหลักวิมังสา (การคิดวิเคราะห์)									
	หางประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการ บริหารจัดการภาระงานต่าง ๆ ใน สถานศึกษา								
๓๘	มีการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการมีส่วน ร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้ เกิดบรรยากาศการทำงานร่วมกันอย่าง เป็นกัลยาณมิตร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๓๙	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการ สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมแก่ครูและนักเรียนใน สถานศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้
๔๐	มีการคิดวิเคราะห์ในเรื่องการบริหาร จัดการโดยจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม ในการประเมินผลการดำเนินงานของ สถานศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุง พัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐	นำไปใช้ได้

ค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง ๐.๖๐ - ๑.๐๐

ค่า Reliability ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.869	40

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑/๗๖

สพป.กาฬสินธุ์ เขต 2
เลขที่รับ..... 15570
วันที่..... 12 ก.ย. 2561

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลเพื่อทำการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

ด้วย พระมหาวิฑูรน์ วิวฑูตเมธี (จันทร์เต็ม) รหัส ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลหลักที่ถูกต้องในการทำวิจัยเรื่องนี้ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานของท่านแก่นิสิตเพื่อนำไป
ประกอบการทำวิจัย

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนา
ขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิฑูรน์ วิวฑูตเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๖๖

โทร.๐๙๔ ๓๕๖๖๒๒๒

- ทราฟ
- ผอ.ภาคขอนแก่น
นิตยภัต

๑๒ ก.ย. ๖๑

รายการข้อมูลที่ขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กาฬสินธุ์ เขต ๒

เพื่อใช้ในการทำวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒”

มีรายการดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒ ทั้งหมดจำนวน 146 คน โดยจำแนกออกได้ดังนี้

๑) ตำแหน่งหน้าที่

(๑.๑) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 145 คน

(๑.๒) ครูผู้สอน จำนวน 1,316 คน

๒) วุฒิการศึกษา

(๒.๑) ปริญญาตรี จำนวน 1,024 คน

(๒.๒) สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 437 คน

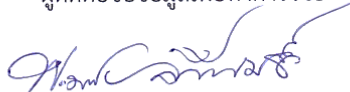
๓) ประสบการณ์การทำงาน

(๓.๑) ระยะ ๑ – ๕ ปี จำนวน 167 คน

(๓.๒) ระยะ ๖ – ๑๐ ปี จำนวน 104 คน

(๓.๓) ระยะ ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน 1,190 คน

ผู้ติดต่อขอข้อมูลเพื่อทำการวิจัย

(พระมหาวิวัฒน์ วิวadhanเมธี ป.ธ.๙)

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

มจร. วิทยาเขตขอนแก่น

๑๒ / ก.พ. / ๒๕๖๑

ผู้รับรองข้อมูล

(นายศิริโชค โสมกุล ผอ.สพป.)

ตำแหน่ง ผอ.สพป.กาฬสินธุ์ เขต ๒
รพช. ผอ.สพป.กาฬสินธุ์ เขต ๒
สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาฬสินธุ์ เขต ๒
12 / ก.พ. / 2561

(ผ.อ.วิวัฒน์ วิวadhanเมธี)
นักบริหารงานพิเศษ
คุณ. กาฬสินธุ์ เขต ๒

ภาคผนวก ฉ.

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑ / ๗๔

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๔๐๐๐๐

๗ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนจระเข้ศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัยจำนวน ๑๕ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิววัฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึง
ต้องมีการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (Try out) ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้
อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็น
ผู้ติดต่อประสานงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณใน
กุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วยคุณ เสงี่ยม
รัตนคุณ อนุชา
/ms/

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิวัฒน์ วิววัฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๙๔ ๓๙๒๖๒๒๒

ที่ ศธ ๖๑๓๒.๑ / ๗๔

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๔๐๐๐๐

๗ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ (Try out)

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนจระเข้ศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัยจำนวน ๑๕ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิวุฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิทยานิพนธ์ดังกล่าวถูกต้องตามหลักการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึง
ต้องมีการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (Try out) ดังนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้
อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามเพื่อทดลองใช้เครื่องมือ(Try out) ในหน่วยงานที่ท่านดูแล โดยนิสิตจะเป็น
ผู้ติดต่อประสานงานด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณใน
กุศลเจตนาช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ด้วย ความเคารพ
รณภพ อุดมวิทิต
11/11/2561

บัณฑิตศึกษา มจร.วิทยาเขตขอนแก่น

ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

พระมหาวิวัฒน์ วิวุฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙๒ ๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร.๐๙๔ ๓๔๒๖๒๒๒

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๕

สพ.กาฬสินธุ์ เขต 2
เลขที่รับ 15590
วันที่ 2 ก.ย. 2561
บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวชิวัตน์ วิววัฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔
ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในพื้นที่ที่ท่านดูแล
โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

- ราชาม/อ.พูนาด
- ผอ.มณฑลพชรราชวิทยาคม
อ.ก.พ. ๒๑

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวชิวัตน์ วิววัฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๙๔ ๓๙๒๖๒๒๒

๑๒ ก.พ. ๖๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๕

โรงเรียนยางคำวิทยา

เลขรับ ๒46/๒๕๖1

วันที่ 18 ก.ย. 61

บัณฑิตศึกษา ๐๙.45

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนยางคำวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕๐ ชุด

ด้วย พระมหากษัตริย์ วชิรวัฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔
 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต ๒” โดยมี
 พระครูโสมธรรมาเขตคณาภิรักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความ
 อนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในพื้นที่ที่ท่านดูแล
 โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ;

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

เจริญพร

ที่ ศธ. ๖๑๓.๒.๑.๑๖๖/๒๕๖๑ แบบสอบถาม

เพื่อโปรด ☐ ทราบ☒ พิจารณามอบ

นายสุวิทย์ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

ลงชื่อ..... ว/ด/ป/ 18 ก.ย. 61 รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

- ทราบ

- ผอ.เขตขอนแก่น

๑๕

18 ก.ย. 61

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.ส.เขตขอนแก่นบัณฑิตศึกษา

-พระมหากษัตริย์ วชิรวัฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙ ๒๕๕๒ ๖๔๖๖

โทร. ๐๙๔ ๓๙๒๖๒๒๒

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๕

โรงเรียนบ้านแกววิทยาคม
เลขที่รับ... 1163
วันที่ 13 มิ.ย. 61
เวลา 13.00 น.
บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกววิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๕๐ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิวทูตเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔
ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
พระครูสุเมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในพื้นที่ที่ท่านดูแล
โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแกววิทยาคม

☒ เพื่อทราบ ☐ เพื่อพิจารณา ☐ ส่งการ
-ขอความเห็นจากคณะคณาจารย์
เพื่อพิจารณา

☒ ความเห็น - เพื่อใช้จัดทำ
พินิจ

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

ความคิดเห็นผู้บริหาร
☒ ทราบ ☐ อนุญาต
☐ เห็นชอบ ☐ อนุมัติ
☒ เห็นควร ขอความเห็นจากคณาจารย์
ทางแผนกคณาจารย์

(นายเลอพงษ์ บุตรธรรมรัตน์)

ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านแกววิทยาคม

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-หมายเลขการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวิวัฒน์ วิวทูตเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๔๔ ๓๔๒๖๒๒๒

ความคิดเห็นผู้บริหาร
☐ ทราบ ☐ อนุญาต
☐ เห็นชอบ ☐ อนุมัติ
☐ เห็นควร

นายเลอพงษ์ บุตรธรรมรัตน์

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๕

โรงเรียนห้วยน้ำคำจรัญศิลป์
เลขรับที่ 282/2561
วันที่ 13 ก.ย. 61
บัณฑิตศึกษาลา 9.30
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยน้ำคำจรัญศิลป์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๗๐ ชุด

ด้วย พระมหากษัตริย์ วชิรชนเมธี (จันทร์เต็ม) รัชสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี พระครูสุเมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในพื้นที่ที่ท่านดูแล
โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนเสนอ ผู้อำนวยการโรงเรียน
- ร่มเกล้ากรรมด วัฒนภักดี
ของรองศาสตราจารย์ ทพ.มหาวชิรวัฒน์
วิจิตรวัฒนเมธี นิสิต จาก มจร
สถาบันพระมหากษัตริย์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เพื่อการวิจัย

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

เพื่อทราบ
13 ก.ย. 61

เจริญพรของแบบสอบถาม

ของรองศาสตราจารย์
13 ก.ย. 61

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-พระมหากษัตริย์ วชิรชนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔ ๒๕๕๖ ๖๔๒๖

โทร. ๐๔๔ ๓๔๒๖๒๒๒

ภาคผนวก ณ

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๙

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โรงเรียนห้วยน้ำคำจตุร
เลขรับที่ ๒๘๓/๒๕๖๑
วันที่ ๑๖ ก.ย. ๖๑
เวลา ๙.๓๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยน้ำคำจตุรศิลป์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีรวัฒน์ วิวพัฒน์เมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ จึงเจริญพรมาเพื่อขอ
อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยข้อมูลที่ได้อาจใช้ประโยชน์ในการวิจัย
เท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อการดำเนินการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนเสนอ ผู้อำนวยการโรงเรียน

ตามคำสั่งให้มาทำวิทยานิพนธ์
ของนางสาว วิภาดา มหาวรรณรัตน์ อาจารย์สอน
ในวิชา ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เพื่อทราบ

๑๖/๙/๖๑
๑๖ ก.ย. ๖๑

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวีรวัฒน์ วิวพัฒน์เมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๔ ๔๓๔๖๖๒๒๒

ธิดาภรณ์

(ณัฏฐาภรณ์ ๑๕/๙/๖๑)

๑๕/๙/๖๑

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๔

บัณฑิตศึกษา

1090

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร

ผู้ดำเนินการวิจัย เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิฑูรณเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
 พระครูโสธนาเขตคณาภิรักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ จึงเจริญพรมาเพื่อขอ
 อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัย
 เท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผอ.โรงเรียน

- ด้วยพระมหาวิวัฒน์ วิฑูรณเมธี เจริญพร

บัณฑิตศึกษา ๔.๘๓๖/๖๖๖๖

ขอสงวนสิทธิ์ในเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อใช้ประโยชน์

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

12 ก.ย. 61

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผอ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวิวัฒน์ วิฑูรณเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔ ๒๕๕๒ ๒๔๒๖

โทร. ๐๔๔ ๓๔๒๖๒๒๒

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๙

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนดงบังวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิวฑฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
 พระครูสโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ จึงเจริญพรมหาเพื่อขอ
 อนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัย
 เท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง

ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนดงบังวิทยา

☐ ส่งไปตรวจ ☐ เสร็จพิจารณา
☐ เสร็จแล้ว ☐ เสร็จแล้ว

เห็นควร.....

() งานวิชาการ () งานการเงิน
 () งานบุคลากร () งานบริหารทั่วไป

(ลงชื่อ).....

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

เจริญพร

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

- อธิการบดี

 14 ก.ค. 61

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.ช.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวิวัฒน์ วิวฑฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๙๔ ๓๙๒๖๒๒๒

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อดิศักดิ์ งามขำเพ็ญวิทย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๗ ชุด

ด้วย พระมหาวีรวัฒน์ วิวิธพนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔
 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี
 พระครูสุเมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความ
 อนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในพื้นที่ที่ท่านดูแล
 โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
 ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียน ผอ.โรงเรียน

ด้วย พระมหาวีรวัฒน์ วิวิธพนเมธี เจริญพร

บัณฑิตศึกษา ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ขอนุญาตแจกแบบสอบถาม

เพื่อประโยชน์ (พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

12 ก.ย. ๖1

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวีรวัฒน์ วิวิธพนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๔ ๓๙๒๖๒๒๒

วิวิธพนเมธี
 - นิสิต
 12 ก.ย. ๖1

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๕

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โรงเรียนดอนชัยวิทยา
เลขรับ ๔๕๗
ว/ค/ป. ๑๓/๙/๖๑
เวลา ๐๙.๐๐ น.

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนดอนชัยวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๑๐ ชุด

ด้วย พระมหาวิวัฒน์ วิฑูฒนเมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอริยบท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต ๒” โดยมี พระครูสุโมธานเขตคณารักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

การนี้ เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงเจริญพรมาเพื่อขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้อนุญาตให้นิสิตได้แจกแบบสอบถามและจัดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในพื้นที่ที่ท่านดูแล
โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่าง
ยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ไว้ขอ ๓๐.๖๖.

อธิบดี พระมหาวิวัฒน์ วิฑูฒนเมธี

เจริญพร

ขอให้อธิบดีแบบสอบถามหรือ

มหาวิทยาลัยในเขตขอนแก่น

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต,รศ.ดร.)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

- เลขาธิการ

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

อธิบดี

๑๓/๙/๖๑

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-ผ.เลขานุการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๔ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

-พระมหาวิวัฒน์ วิฑูฒนเมธี (นิสิต)

โทร. ๐๔๔ ๓๔๒๖๒๒๒

- อธิบดี

- อธิการ

ที่ ศธ.๖๑๓๒.๑ / ๗๙

บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตขอนแก่น ตำบลโคกสี

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๐ กันยายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร

นางสาวพนธพรณ์ ศิริสงฆ์สุข, คุณสุภาวณูภาณิเดช ๐๘. หน่วยงานวิจัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีรวัฒน์ วิวตพัฒน์เมธี (จันทร์เต็ม) รหัสประจำตัว ๖๐๐๕๒๐๕๐๔๖
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยมี พระครูสุโมธานเขตคณาภิรักษ์,ดร. และ ดร.สุนทร สายคำ เป็นคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

เพื่อให้งานวิจัยของนิสิตสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้ขอสัมภาษณ์ เรื่อง “การบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต ๒” โดยข้อมูลที่ได้จักใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อกันแต่ประการใด

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับร่วมมือจากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณที่ช่วยเหลือด้านวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระโสภณพัฒน์บัณฑิต,รศ.ดร.)

รองอธิการบดี วิทยาเขตขอนแก่น

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตขอนแก่น

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตขอนแก่น

-หมายเลขการบัณฑิตศึกษา

-พระมหาวีรวัฒน์ วิวตพัฒน์เมธี (นิสิต)

โทร. ๐๙ ๒๕๕๒ ๖๔๒๖

โทร. ๐๙๔ ๓๙๒๖๒๒๒

ด้วยเกล้าด้วยเกรง
๑๔/๙-๖๖
๑๔/๙-๖๖

ภาคผนวก ญ

ภาพประกอบการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระมหาวิฑูรณ์ วิฑูณเมธี (จันทร์เต็ม)
วัน เดือน ปีเกิด	: วันอังคาร ที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๓
ภูมิลำเนาที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๖๙/๑ หมู่ ๕ บ้านเทพพิทักษ์ ตำบลห้วยหลวง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร ๔๗๑๔๐
การศึกษา	พ.ศ. ๒๕๕๒ จบมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนปัจฉิมเชียงใหม่
การศึกษาแผนกธรรมบาลี	: พ.ศ. ๒๕๔๘ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักศาสนศึกษา วัดสว่างหัวนาคำ
การศึกษาแผนกสามัญ	: ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ วัดศรีวิไลย์ ตำบลห้วยหลวง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร โดยมี พระครูโกวิทสิริธรรม เป็นพระอุปัชฌาย์ : พ.ศ. ๒๕๕๙ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักศาสนศึกษา วัดสว่างหัวนาคำ
อุปสมบท	: ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ ณ วัดศรีวิไลย์ ตำบลห้วยหลวง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร โดยมี พระครูโกวิทสิริธรรม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูศรีปริยัติโชติธรรม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูวิมลคุณากร เป็นพระอนุสาวนาจารย์
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๐
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดสว่างหัวนาคำ ตำบลหัวนาคำ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ โทรศัพท์ ๐๙๔-๓๙๒-๖๒๒๒